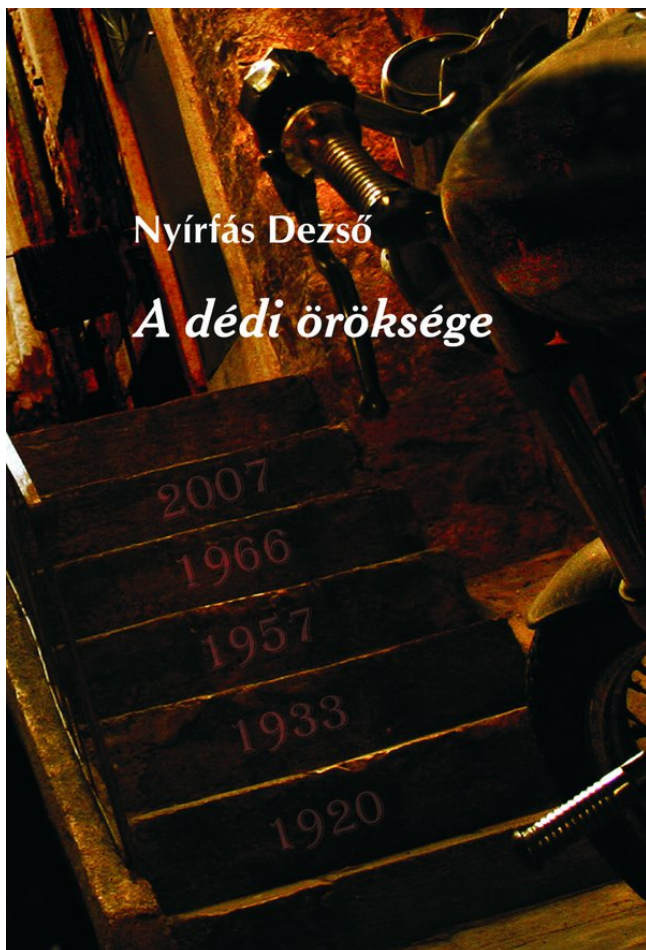

Ez a különnyomat szabadon és ingyenesen terjeszthető.

A könyv megvásárolható az
Ad Librum internetes könyvesboltjában

A bekeretezett szövegekre kattintva további információkhoz juthat.

A könyvvel kapcsolatban további információ érhető el a kötet
weboldalán:
podpress.hu/Nyirfas-Dezso

© 2008 Nyírfás Dezső
© 2008 Ad Librum Kft.
Minden jog fenntartva!

Az Ad Librum Kiadó és a PodPress az Ad Librum Kft. márkanevei.

A könyv adatai:

Szerző: Nyírfás Pyrker Dezső

Cím: A dédi öröksége

Kiadás: PodPress

Kiadási év: 2008

ISBN: 978-963-87830-9-7

Terjedelem: 404 oldal

Méret: A5

Ár: 2590

Közvetlen vásárlás: shop.adlibrum.hu

NYÍRFÁS PYRKER DEZSŐ

A dédi öröksége

Budapest
2008

© Nyírfás Dezső

Szerzői kiadás

ISBN 978-963-87830-9-7

Kiadási szolgáltatások:
PodPress (Ad Librum Kft.)

Korrektúra: Walter Béla

Borítóterv: Glied Viktor

A könyvvel kapcsolatban további információ érhető el
az alábbi címen:
<http://podpress.hu/Nyirfas-Dezso/>

HAZÁBÓL HAZÁBA

A szekér nem volt nagy, amolyan közönséges parasztszekér volt, amilyen szinte minden portán akadt, amíg el nem rekvirálták a katonák. Ezt már, jól látszott, annyira kikezdte szű, hogy talán azért maradt meg a gazdának. Édesapám mégis bátran felpakolt mindent, amit édesanyám mondott, így hát senkinek sem volt kényelmes ülőhelye a kosarakon, batyukon és ládákon, csak annak a szigorú embernek, aki a lovakat hajtotta. Arra emlékszem, hogy akkora kezei voltak, mint egy szénázó favilla. A jobbikban a gyeplőt tartotta, a másikban az ostort. Nem kímélte a lovakat. Lépten-nyomon megcsapta, hol az egyiket, hol a másikat. Néha úgy éreztem, hogy nekem is fáj, mikor végighúzott a lovak tomporán. Közben megvolt a saját bajom. Az a kis vaspántos láda, amin kucorogtam, alaposan belenyomódott a fenekembe, és lábaimat sem tudtam jól mozgatni, hol az egyik zsibbadt el, hol a másik. Mindenféle holmik voltak körülöttem, és csak egy arasnyi résen láthattam előre, különben pedig csak az eget és a hajnali fényben fürdő felhőket láthattam. A szekéren hátul, a saroglyában Dédinek alakított ki helyet édesapám, körül is rakta dunyhával, még a nagy csergét is aláterítette, mert Dédi már öreg is volt, beteg is volt, járni meg alig tudott, így hát egy kicsit kényeztetni kellett.

Ott nem hagyhattuk Mezőfényen, mert azt üzenték apámnak, hogy mindenkit kiölnek, akit otthon találnak nálunk. Dédi mégis maradni akart, mert neki semmi kedve

sem volt menekülni. Édesapa meg csak felrakta a saroglyába. Dédi csak akkor nyugodott bele a helyzetbe, amikor azt a kis ládát is fennlátta a szekéren, azt, amin nekem kellett kucorognom. Egy kisebbet, ami inkább amolyan díszes doboz volt, a feje alá tétetett. Egy párnacihát is húzatott rá, meg egy kispárnát is kellett mellé tenni. Arra ő akart vigyázni, mondta is, hogy azzal még megmentheti az életünket. Édesapám minden könyvét felpakolta a szekérre, anyám meg a ruháinkat tömte zsákokba, Bődönbe zsír, két zsák liszt, krumplicsészte és négy tyúk egy fedeles kosárban volt a rakomány. Apámon csak az a ruha volt, amit a kertben szokott használni, anyám sem az ünneplőjében utazott.

Édesanyám már nem sírt, pedig végigkönnyezte a rakodást. A kocsis meg folyton sürgette őket, mert még időben vissza akart érkezni, hogy otthon legyen, mire a katonák bejönnek a faluba.

Amikor megkérdeztem édesapát, hogy hová megyünk, akkor azt mondta, hogy Magyarországra. Ezt én sehogyan sem értettem, mert addig mindig azt hittem, hogy eddig is Magyarországon voltunk. Értetlenkedtem is egy ideig, de édesapám rám szólt, hogy mindent meg fogok érteni, még az is lehet, hogy néhány nap múlva vissza is jöhetünk.

Anyámra, amint ott rázkódott a csomagok tetején, minduntalan rájött a zokogás.

– Istenem! Mi lesz velünk? Mire jutunk? – kérdezgette, de Dédi sem, édesapa sem hallotta őt, én meg nem tudtam válaszolni.

Édesapám lóháton kísérte a szekeret. Pelyhes, egyetlen lovunk ezelőtt arra szolgált, hogy bevigye őt Nagyikárolyba, ahol a gimnáziumban tanított. Latint, magyart és történelmet. Úgy volt, hogy én is oda fogok járni, ha kijártam az elemi négy osztályát. Azt még nem tudtam meg, hogy lesz-e nekem is egy iskolába-járó lovam. A Pelyhesen már ültem én is, és egy percig sem féltem a hátán, még akkor sem, ha egyedül voltam rajta.

A családhoz tartozott a Csatár, a komondor, aki a legjobb barátom volt, akinek édesanya szerint több esze volt, mint nekem, mert soha nem rosszkodott, ami rám nézve nem mindig volt igaz. Csatár a saját lábán jött velünk, de ha édesapa előrelovagolt, akkor ő is ment vele.

A szekér hajtójának a nevét sem tudtam. Édesapával sem sokat beszélt. Édesanyához sem szólt, csak egyszer válaszolt, amikor kérdezte őt.

– Nem megyünk a postaúton, tekintetes asszony. Az mostan nem ajánlatos. Tessék csak rám bízni magukat. Csanálosnagyerdőnek vesszük az utat, ha rosszabb is arra, de biztonságosabb.

Édesanyám csak sóhajtozott, aztán lehajolt és megsimogatta a fejem. Láttam, hogy megint megtelik a szeme könnyel. Gondolkoztam azon, hogy kellene-e nekem is sírni. Aztán mégsem sírtam, mert úgy gondoltam, hogy majd édesapa úgyszólván rendbe hoz mindent. Máskor is volt már sírás otthon, aztán édesapám hazajött a háborúból, és semmi baja sem lett, csak egy kicsit sántított. Azt hallottam, hogy mondta édesanyának, hogy béke lesz és minden jóra fog fordulni.

Nekem is folyton forgolódnom kellett, mert egészen elzsibbadtam, a kis láda kemény volt, és nem volt hely kinyújtani a lábaimat. Édesapa engem is feltehetett volna a Pelyhesre, maga elé. Az olyan jó lett volna, meg az is, ha Csatárral együtt futhattam volna. Nem lehetett. Édesanya rám szólt, hogy legyek türelmes, és ne nagyon mozogjak, mert talán le is löknék egy batyut. Elaludhattam, mert apám és a szekérszázvezető beszélgetésére riadtam fel.

– Nem lehet gyorsabban, tekintetes úr. Széttörik ezen az úton ez az öreg szekér. Tudja, a jobbikat elvitték a katonák, ezt meg csak a szű tarja össze.

– Látja, hogy ott a házaknál emberek gyülekeznek. Valamit erre felé mutogatnak. Aggódok, hogy tán rossz szándékúak.

– Ne féljen, tanító úr. Jóféle népek laknak erre. Nincs mitől tartani.

Édesapa most a szekér mellett maradt. Csatár még előrefutott, mert hallottam, hogy csahol valamire. Lehet, hogy sündisznót látott, az mindig izgalomba hozta. A falut, úgy látszik, nem lehetett kikerülni. Valahogy csak fölálltam a ládára és az egyik kockás asztalkendőbe burkolt batyu mellett kiláttam előre, amerre mentünk. A szélső háznál férfiak álltak. Sokan voltak. Lehetek talán tízen, vagy még többen. Láttam, hogy egyik-másik kezében puska van, a többiek vasvillát szorongattak. Elállták előttünk az utat.

– Nem tudok visszafordulni, tekintetes úr.

Édesapa előrelovagolt. Leszállt a lóról és kantárszáron vezette Pelyhest. Úgy ment azokhoz az emberekhez.

– Menekültek vagyunk, kérem, ne állják el az utat.

Azt értettem, hogy nem magyarul beszélnek. Oláhok voltak. Mezőfényben is laktak néhányan, de nem jártak velünk iskolába a gyerekeik, mégis sokat játszottunk együtt, így az mindjárt hallatszott, hogy ezek románul beszélnek. Az egyik kiabált is, erre a többiek is rákezdtek ordítani. Egy tagbaszakadt ember édesapára fogta a puskát, egy másik meg Pelyhes gyeplőjét kezdte rángatni. A többiek körülvették a szekeret.

– Jézusom, irgalmazz!

Suttogta édesanya, és egészen elsápadt. A szekeres ember nem szólt. Csak ült a helyén, de ő is lazára engedte a gyeplőt. Láttam, hogy édesapa lábát rángatták, le kellett szállnia a lóról. Csatár nekiment a puskás embernek, erre egy másik oldalba szúrta a villával. Csatár felugrott az emberre és a vállába harapott, el is engedte rögtön a villát, de Csatár nem engedte el őt, mire egy másik ember dühödten beleütötte a villáját Csatár oldalába. Akkor már én is ott voltam, hogy segítsék a barátomnak, de valaki megüthetett, mert attól kezdve nem tudom, hogy mi történt ott.

Amikor feleszméltem, a szekér már nem volt ott. Anya ölében volt a fejem. Puha kézzel simogatott. Hallottam Dédi hangját, amint vigasztalta. Már nem voltak ott azok az idegen emberek. De nem voltak csomagjaink, batyuink, ládáink sem. Csak Dédi volt mellettünk még mindig pokrócba csavarva, ült a földön és a kispárnáját szorongatta. Édesapát sem láttam, de láttam Csatárt. Néhány méterre tőlünk feküdt. Csupa vér volt körülötte a fű. Olyan kicsinek látszott. Oda akartam menni hozzá, de Édesanya nem engedett.

– Majd imádkozol érte, kisfiam. Ő már a kutyák mennyországában van.

Most már ő is sírt, Dédi meg csak mondta, azon a reszelős, halk hangján, ahogy mindig is beszélt.

– A Szűzanya velünk van. Ne sírj, lányom, majd minden jobbra fordul. Nézd csak, jön Ádám is már.

Édesapa volt az Ádám. Egy szénahordó talicskát tolt maga előtt, sokkal erősebben sántikált mint ahogy azelőtt. A kabátja egyik ujj hiányzott. Nagyon fáradtnak látszott.

– Édesanyám, hát a Pelyhes hol van?

– Elvitték ezek a gonosz emberek.

– Védekezett Pelyhes? Rúgott? Harapott?

– Nem tett az semmit. Csak ment, vitte a holminkat a banditákkal együtt.

Nagyon elszomorodtam. Pelyhes is jó barátom volt. Egyidős volt velem, de mégis ő volt mindig az öregebb. Mikor megszületett, mindjárt tudott menni is. Édesanya mesélte, hogy sokszor odajött a bölcsőmhöz csikó korában és barátságosan megbökdösött az orrával.

Mindig felnyerített, amikor találkoztunk. Én meg sokszor neki adtam a cukorkám felét. Reménykedtem, hogy Pelyhes azért visszatalál hozzánk.

Édesanya csak nézte, ahogy édesapa felsegíti Dédit a talicskára.

– Látja, nagyanyám, úri módon érkezünk majd magyar földre.

– Bolond vagy, Ádám. Engem nyugodtan itt hagyhatsz, majd csak akad jó ember, aki eltemet. Ti csak menjetek, és vidd az ágyneműt is magaddal. Nekem már nincs rá szükségem.

– Ne tessék velem bolondozni. Csak kapaszkodjon, mert itt nem maradhatunk. Hála magának, hogy tudott ezekkel a martalócokkal beszélni. De azért nem vagyok nyugodt, míg odébb ne megyünk. Már nem lehet messze azt új országhatár.

Később megtudtam, hogy a szekeres embert lelőtték az oláhok, mert amikor lepakolták a holminkat a szekérről, és veszekedtek egymás között a zsákmány fölött, akkor megugrasztotta a lovakat, hogy megszökjön. Akkor eshetett le az a kis láda, amin én ültem, és behömpölyödött valahogy az út menti bozótba. A puskás hátba lőtte a szerencsétlent, nem messze attól a helytől, ahol minket kifosztva, hála Dédi nyelvtudásának, életben hagytak. Édesanya vette észre a kisládát, ahogy mentünk. Dédi a Szűzanya segítségét emlegette, és hálálkodott neki, amikor édesapám azt is felrakta a talicskára Dédi háta mögé. Nem igazán értettem, hogy miért hálálkodik, amikor éppen hogy majdnem mindenünket elvitték az oláhok.

Így igyekeztünk bicegős lábú édesapámmal, könnyező édesanyámmal, egy talicskával, rajta a járni nem tudó dédnagyanyámmal Magyarországra. 1920-at írt a naptár. Én akkor töltöttem be a tizedik évemet.

A falu, ahol keresztülvezetett az út, olyan volt, mintha egy teremtet lélek sem élt volna ott. Nálunk odahaza az utcákban mindig voltak tyúkok, kacsák és gyerekek. Itt csak csendesség volt, tán mindenki elbújt előlünk, vagy mások elől. Édesapám ment elől a talicskával, engem édesanya kézen fogott, és néha csak megszorította a kezemet, de nem szólt semmit. Nekem sem volt kedvem beszélni. A Csatár miatt is, a Pelyhes miatt is bőgni volt kedvem, de csak szorongatta a torkomat a sírás. Összeszorítottam

számát és igyekeztem lépést tartani szüleimmel, mert ők nagyon igyekeztek.

– Átértünk már, Ádám?

– Nem tudom édes, semmi nem jelzi az új határt. Csak annyit tudok, hogy ameddig lehet, ezen a rossz úton megyünk, mert nyugat felé vezet. Még semmi nem jelzi az új határt.

– Hogy az Isten ne áldja meg, aki rajzolta.

Én még azt hittem, hogy a határ majd falat vagy kerítést jelent, de semmi ilyesmi nem volt, a táj nem változott, akár átléptük a határt, akár nem.

– Ki segít rajtunk. Hol a Jóisten ilyenkor?

– Megsegít, fiam, megsegít. Csak bízzatok benne.

Dédi mindig kész volt a vigasztalással. Most meg szorongatta a párnáját, amiben a kisládája volt, mintha abban lett volna a csoda, ami minket meg tud segíteni.

Édesapa már egyre lassabban lépegetett a talicska szarvai között. A nap egészen a szemünkbe sütött, láttam, hogy a veríték végigfolyik az arcán, a bajusza végén is vízcsepp gyöngye csillogott. Az út mellett sehol egy fa nem volt, ami árnyékot adhatott volna, Ahogy léptünk, por kavarodott fel a lábunk nyomán. Tengeriföldek voltak az út mellett. Egy idő után egy dülőút nyílt jobb kéz felől. Apám sóhajtva betolta oda Dédit, a magasra szökött tengeriszárok már hosszú árnyékot adtak.

– Legalább vizünk lenne!

Sóhajtotta édesapa, és leült a földre. Nyomogatta a hibás lábát, édesanya meg egy kendőt vett elő a szoknyájából, azzal törülgette édesapa arcát.

– Talán nem büntet meg a Jóisten, ha törünk egy-két cső tengerit, ha találunk gyöngébbet, azt talán segít олtani a szomjunkat. Eredj Józsika, keress apádnak valami puhább csövet. Hozhatsz, ha találsz kettőt, hármat is. De nem menj messze.

A feladatnak megörültem. Nem törődtem vele, hogy a magas tengerik kardjai megvagdossák csupasz karomat,

lábamat. Minden csövet megtapogattam. Hamarosan négyet is találtam, siettem velük vissza. Nagyon büszke voltam magamra, hogy hasznomat vették.

Dédi a puha szemeket sem tudta lerágni a csőről. Édesanya neki fejtett le szemeket és a szájába adta. Édesanya is leült a földre. Hátát édesapáéhoz támasztotta, így ültek együtt.

Dédi elaludt, én még járkáltam egy kicsit, aztán már rajtam is erőt vett a fáradtság. A talicskának támaszkodtam. Újra érezni kezdtem a fejemet, búb lett ott, ahogy tapogattam. Akkor kaphattam, amikor a Csatárt akartam megmenteni.

Egy órát pihenhattünk, aztán édesapa nehézkesen fel-tápázkodott, és visszatolta a talicskát az útra, amelyikről letértünk.

– Nem maradhatunk itt sokáig. Járhatnak erre akár kétlábú, akár négylábú farkasok.

Bizony, jól tettük, hogy haladtunk, mert egyszer csak kanyarodott az út és édesanya meglátott egy tanyát. Nem is volt nagyon messze. Látszott, hogy füsttől a kéménye.

– Ott bizonyára vannak valakik. Ha jó emberek, akkor segítenek. Azt is tudni fogják, hogy melyik országba lettünk, román-e vagy magyar-e. Ezt szüléim meghánytákvetették maguk között. Irányt vettünk egyenesen a tanya felé, vezetett oda is egy dülőút.

Láttam, hogy édesapa milyen nehezen tolt a talicskát a poros úton, mert mély volt a homok, nem is igazi út az ilyen. A tanya felé vezető dülőn mély szekérnyom látszott, a föld fekete volt, csak a teteje tűnt száraznak. Itt még nehezebben ment a talicska. Édesanya segíteni akart, de apám nem engedte.

– Hagyjad csak, édes. Elbánok vele valahogy, majd pihenünk egy keveset, ha lehet ott a tanyán. Biztos van vizük is.

A tengeriföld egyszerre csak elmaradt mellőlünk, és nagy öröömre egyre több fa sorakozott az út mentén.

Hosszú árnyékokat terítettek elénk, látszott, hogy a tanya körül is fák vannak, talán gyümölcsfák. Én nagyon szerettem a fákat, odahaza, Mezőfényben egy nagy eperfa lakott az udvarunkon, ha csak tehettem, ott ültem fent, magasan az ágai közé fabrikált padon. Édesanya mindig nagyon féltett, hogy egyszer majd nyakam szegem, de az eperfa is a barátom volt. Tudtam, hogy soha nem ártana nekem. Ha leesnék, valahogy megfogna. Ott olvastam, ha tehettem.

Nem is haladtunk sokat arrafelé, amikor két kölyökforma kutya is elénk futott. Körülszaladtak minket, meg-szaglászták a lábamat is, de nem voltak gonosz szándékkal. Aztán futottak vissza nagy csaholással a tanyához. Jelentették, hogy jövünk.

Kicsi volt a tanya. Fehér vakolatát átrajzolták a szelek, esők, mert nagy barna foltok tarkították a homályos üvegű ablakok körül. Két apró ablaka nézett az út felé, vesszőből szőtt, időrágta kerítés vette körül, de a verőce tárva volt, egyik pántja kiszakadt, féloldalasan lógott a kapufélfán. A házhoz egy disznóól, egy félig nyitott istállóféle tartozott, meg egy csirkeól, de tyúkot, kacsát, libát egyet sem látunk, vagy lenyugodtak már, vagy tán nem is voltak. Az udvaron alma, körte és szilvafa is volt, de gyümölcs egyiken sem virított. A fák susogása és a fiatal ebek ugatásán kívül hang nem hallatszott. Valaki azért lehetett otthon, mert a füst még mindig katonásan, egyenesen igyekezett az egyetlen kéményből fel, a bárányfelhők közé.

Apám lezökkentette a talicskát, amikor a tanyához értünk. Dédi felriadt szunyókálásából.

– Megérkeztünk, Ádám?

– Megérkeztünk-e? Hova tudunk mi megérkezni ebben a keserű életben? Nem tudom, Dédi, csak megálltunk. Talán megpihenhetünk egy cseppet.

Édesanya már a tanya ajtajánál kopogott, ahogy illetl idegen helyen. Aztán csak nem nyitott senki ajtót, hango-san szólt.

– A Jóisten áldja meg magukat, nem vagyunk haramiák, segítsenek.

Már akkor édesanya mellett álltam és is. Olyan szomjas lettem hirtelen, hogy azt hittem, pipet kapok. Hallatszott, hogy bent valaki szöszmötöl a zárral, majd nehézkes nyirkogással, félig kinyílt az ajtó. Egy derekáig hajlott öregasszony nézett ki gyanakodva. Fél szemével biztosan nem látott, mert a bal szemét zavaros, kékesszürke köd vonta be, de a másik olyan kék szem volt, amelyet még éltemben nem látta addig. Az öregasszonyból igazán csak ezt az egy kék szemét láttam. De nem tudtam kiolvasni belőle semmit. Nem szólt, csak kinézett mellettünk, láthatta édesapát, aki már alig állt a lábán, és Dédit a talicskán. Látott minket, kettőnket fülíg porosan.

– Hát maguk?

– Az Isten áldja meg, segítsen, ha tud. Menekültek vagyunk. Szomjasak vagyunk, fáradtak vagyunk, azt sem tudjuk, hol vagyunk.

– Jolán, gyere elő. Csak menekültek jöttek!

Ettől kezdve meg olyan sokszor hallottam, meg is kellett tanulnom, hogy mi „csak menekültek” vagyunk.

A Jolánnak nevezett asszony magasabb volt, mint édesanyám, sötét kék színű szoknyát és egy piszkosnak látzó kötényt, valamikor fehér színű inget vagy blúzt viselt, őszülő haja simán hullott a vállára. Neki is kék szemei voltak, de nem annyira különösek, mint az öregebbik asszonyé. Ellenségesen mért végig minket. Napbarnított arcát szigorú barázdák tették komorrá. Amint beszédre nyitotta száját, látszott, hogy hiányosak a fogai.

– Segítsünk? Hogyan segítsünk? Az oláhok mindenünket elhordták, még azt a keveset is, amit a kómenisták meghagytak. Helyünk sincs. Vízet húzzanak a kútból, azt megengedjük, de jobb, ha odébbállnak.

– Nagyon fáradtak vagyunk, minket is kiraboltak, és még azt sem tudjuk, hogy pontosan hol vagyunk. Látja, betegünk is van, nagyanyám nem tud járni.

– Nem értik? A maradék darát főzzük éppen, amit sikerült a tavalyi répák alá rejteni a verembe. De az annyi, hogy kettőnknek sem elég. Holnap már éhen is hallhatunk. A tehenet és a borjút is elvitték a gazemberek.

– Megmondaná, hogy minek hívják ezt a helyet?

– Bátorliget van legközelebb. De oda már nem érnek el sötétedés előtt. Ez a mi házunk, ha jól tudom, innen van az új határon. Nem a románoké, azt hiszem.

Az öregasszony megenyhülhetett.

– Az istállóban ellehetnek egy éjjel. Vízet is kaphatnak. Ha megesszik a főtt marharépát, akkor azt még tudunk adni, holnaptól mi is arra fogunk rászorulni. Látják, minden állatunkat elvitték, a kutyát lelőtték, csak ez két kölyök maradt, ezek meg csak ugrándoznak az emberre. Hát kutyát azért nem ehetünk. . .

Az istálló falai vályogból lehettek, de csak két oldal. A jászol felőli oldal deszkából volt. Később láttam, hogy kívül szépen hasogatott tűzifát halmoztak fel. Édesapa mondta is, hogy az férfikékre vall, de ezt nem egészen értettem. A répavacsorából nem lett semmi. De vizet húzott fel édesapa a gémeskútból, és mosakodni is lehetett. Édesanya lemosta Dédi arcát, kezét és lábát. Dédi hálálkodott erősen, aztán csak a rózsafüzérét morzsolgatta. Szüléim nem panaszkodtak, hát én sem mertem mondani, hogy nagyon, de nagyon éhes vagyok. Hiába ittam a vizet, az éhség csak harapdálta a gyomromat. Én a jászolba feküdtem le. Rövid jászol volt, éppen csak ki tudtam nyújtani a lábaimat. Fölöttem nagyon rendes pókhálókat láttam, szabályos körökbe szerkesztették hálójukat a pókok. Nem féltem tőlük, mint otthon sok gyerek, mert édesapa mondta, hogy a pókok hasznosak, és a káros rovarokat, mint amilyenek a legyek, ők pusztítják legszorgalmasabban. Édesapa szalmát szórt szét, arra heveredtek le ketten. Dédi nem jött le a talicskáról. Halkan beszélgettek, de nem igazán hallottam, hogy miről. Elaludtam.

Hajnalba, már világosodott kint, amikor a sok víz kívánczozott belőlem. Amennyire csak tudtam, zaj nélkül kászálódtam ki a jászol mélyből és kimentem az udvarra. Gondoltam, hogy nem nagyot vétek, ha az istálló végénél állok meg. Talán, gondoltam, senki nem lát meg. Én viszont megláttam, hogy a házban világosság van. Meg nem állhattam, hogy be ne lessek a kisablakon. Azt láttam, hogy odabent két fehér folt mozgott. Majd kinéztem szemeim, mire rájöttem, hogy kecskéek vannak odabent. A hajlott hátú vénség éppen fejte az egyiket. Ott volt a két kutyájuk is, azok egy tálból, ha jól láttam tejet lefetyeltek. Legszívesebben én is közéjük másztam volna. Tudtam ám, hogy nem tehetem.

Dolgom végeztével visszamásztam a jászolba, el is aludhattam.

Édesapa ébresztett. Szegény nem sokat alhatott, mert karikák voltak a szemei körül, és édesanya sem volt jókedvű. Kivezényeltek engem is a kútvályúhoz mosakodni. A két asszony a ház ajtajában álldogált és néztek minket, mintha mutatványosok lennénk.

Aztán, amikor édesapa megköszönte a szállást, a fiatalabbik megszeliült arccal mondta:

– Ne vessenek meg minket, de látják, mi sem tudjuk, hogy mit akar velünk a Jóisten. Az emberemet elvitték vöröskatonának. Azóta hírét sem vettük, kérdezni meg senkit nem lehet. Mindenki fél, hogy mi jöhet még. Még a szomszédok is félnek egymással beszélni. Hát így vagyunk. Anyám már semmire való, szegénynek tíz emberre való bejetege van, én lennék a támasza, de én már nem tudom, mit kéne tennem.

– Maguk menjenek be Nagyecsedre. Ott már van valami hatáság, talán segítenek. Sok a menekült. Mint maguk is szegények, Majd csak lenéz ránk Jézus vagy Mária. Már csak bennük van bizodalmunk.

– Ha visszamennek a postaútra, akkor csak menjenek tovább, át az erdőn, egy óra alatt, amilyen lassan tudnak

menni, elérnek Bátorligetre. Ott talán akad néhány jó ember. Kaphatnak valamit enni. De az oláhok ott is jártak. Az útról ne térjenek le, mert erre sokfelé ingovány van, aki nem ismeri a járást, belekeveredhet a lápba. Onnan nehéz kijönni.

Menetközben odamentem édesapámhoz, mondtam neki a kecskéket.

– Álmodtál fiam.

– Nem álom volt, édesapám. Kimentem a kisdolgomra, aztán belesegettem az ablakon, mert világ volt bent. A kutyák is ott voltak, kaptak tejet.

Édesapám csak hallgatott egy darabig, aztán csak letette a talicskát, fújt egy nagyot, aztán nagyon komolyan rám nézett.

– Szegény asszonyok. Hát a kecskéket dugdosták előlünk, nem tudhatták, hogy mifélek vagyunk. A kutyák, hát azok vigyáznak rájuk. Kell, hogy etessék őket. Ne vesd meg őket. Talán még nálunk is szerencsétlenebbek. Mi meg megvagyunk még egymásnak.

Édesapa mindig ilyen volt. Nem tudott haragudni az emberekre, minden vétekre volt magyarázata, mentsége. Engem is sokszor megmentett édesanya szidásától.

– Ugyan, édes, ne veszekedj vele, még csak gyerek, meglásd, majd benő a feje lágya.

Hát én aztán sokat tapogattam a fejem tetejét, hogy hol lágy, de nekem kemény fejem volt, még akkor sem tört be, amikor rám borult a hosszú létra. Én biztos voltam, hogy már benőtt, ha valaha volt is lágya a fejemnek. Volt annyi eszem, hogy nem mondtam el édesapának a kutatásom eredményét. Ezt a mentséget megtartottam magamnak. Azt is gondoltam, hogy ha nem panaszkodom, akkor talán szüleim is elhiszik, hogy már nagyfiú vagyok. Fel is ajánlottam, hogy egy darabig tolom a talicskát, de édesapa csak mosolygott és még csak azt sem engedte, hogy megpróbáljam.

– Még leborítanád Dédit onnan.

– Várj csak, Józsika, még lehet idő, amikor te fogsz engem fuvarozni. Még egy kicsit erősödnöd kell.

– Igyekezni fogok, meglátja, milyen erős leszek.

Az út eléggé kanyargós volt, mintha csak kerülgetni akart volna valamit. Nagy fűzfák borították ágaikat az út fölé, és olyan madarak reppentek fel, amelyeneket odahaza Mezőfényben még nem láttam.

– Gémek – magyarázta édesanya. – Errefelé mocsári madarak élnek. Lápos föld van errefelé. A gimnáziumban majd tanulni fogsz róla.

Hangjuk is volt az ott élőknek, sőt talán meg is sérődtek, hogy ott jártunk, mert annyiféle hangon gágogtak, rikácsoltak, csattogtak. Egy gólyát is láttunk. Ügyet sem vetett ránk, csak sétált az út mellett, közben erősen leszegte fejét, mintha csak keresett volna valamit a zombékban.

– Valamikor farkasok is éltek errefelé – mesélte édesanya. – Majd tanulni fogod Toldi Miklós hőstetteit. Azt is, hogyan küzdött meg a láp farkasaival.

Az járt a fejemben, hogy a gimnázium nagyon jó iskola lehet, ha ilyeneket tanítanak ott.

Lassan közeledtünk a Bátorliget nevű hely felé. Elég magasra hágott a nap, mire a közelébe érkeztünk. Édesapának többször meg kellett állnia, hogy pihenjen. Édesanya azt találta ki, hogy ő előremegy és hoz valamiféle segítséget a faluból, de erről édesapa hallani sem akart. Dédi ajánlgatta, hogy menjenek ketten, én majd ott maradok mellette vele, hogy vigyázzak rá. Ezen vitatkoztak egymással egy ideig, de édesapa kimondta, hogy nem válhatunk el egymástól. Így aztán lassan bevonultunk Bátorligetre. Nem látszott, hogy bárki is várt volna ránk.

Hírünket mégis elvihette valaki, mert nagy hivatalosan megjelent egy elég alacsony ember, nagy bajusszal, csizmásan és kötényesen, ami elárulta, hogy munkából jött, hogy kitudakolja, mifélek vagyunk. Már mi akkor eléggé szomorú képet adhattunk magunkról, mert a talicska mellett

egy farönkön ültünk, és édesanya arról sóhajtozott, hogy legjobb lenne mindjárt meg is halni.

Az ember bemutatkozott. Elmondta, hogy ő a falu kisbírója, és maga bíró küldte, hogy megtudja, mi járatban vagyunk ott ilyen zavaros időkben. Én nem mondtam senkinek sem, hogy nem nagyon hittem el róla, hogy kisbíró, mert dob nem is volt nála, anélkül még soha nem láttam kisbíró.

Édesapám aztán felelgetett neki, erre a kis ember barátosabb lett és mondta, hogy az iskolába kell mennünk, ott vannak többen is, menekültek, valami módon még segítenek is. Az utat is megmutatta, ami nem volt nagy dolog, mert az egész falu egyetlen utcából állt. Az iskola téglából épült és közel volt a falu templomához, könnyen meg lehetett ismerni. Hanem azért a kisbíró nem volt annyira hivatalos, hogy el ne kísért volna minket az iskoláig, de a talicskát nem vette át egy kis tolásra édesapától, pedig láthatta, hogy szegény alig áll a lábán. Inkább csak mondta egyfolytában, hogy milyen rettenetes szegénység van a faluban, mert mindenféle martalócok jártak és fosztogattak, de most már vannak, akik vigyáznak a rendre, majd meglátjuk. Az új rendőröknek nemzetiszínű karszalag van a kabátjukon, mert még nincs egyenruhájuk.

Én nem átallottam megkérdezni, hogy egy kis kenyér ugyan maradt-e még a faluban, mert én bizony azt hiszem, hogy nemsokára éhen fogok halni.

Erre a kisember újfent felvette a hivatalos ábrázatát, mert elég szigorúan végigmért, mintha addig nem is vett volna észre, hogy ott vagyok. Még a kétoldalt lelógó bajuszát is megigazgatta, talán, hogy lássam, milyen komolyan veszi a kérdést, aztán kinyilatkoztatta:

– Mindent a maga idejében!

Úgy látszott, hogy az éhezésnek még nem múlt el a maga ideje. Hát csak hallgattam. Édesanya megfogta a kezemet, és vigasztalt.

– Meglásd, Józsika, itt már igazán számíthatunk segítségre, ha már helyet adnak, még ha az iskolában is.

Szerencsére nem kellett nagyon sokat mennünk, mert amint elhaladtunk egy nagy fákkal körülvett szép kastély előtt, már megláthattuk az iskolát is. Piros-fehér-zöld lobogó volt rajta kitűzve. Kiderült, hogy két osztálynak van hely benne, de a padokat kihordták, és szalmát terítettek le. Voltak az egyik teremben tán húszan is, mert hirtelen nagy lett a zsúfoltság, amint beterelt az egyikbe a kisbíró.

– Na, itt pihenjenek le. Adnak a többiek helyt maguknak is. Kint az udvarban van kút, ott tisztálkodhatnak. Ha van tetűjük, szóljanak, mert akkor hozok egy kis petrolt. Nehogy szétszórják, mert akkor nehéz lesz ám kiirtani a férgeket. Aztán küld valakit a bíró úr, és számításba veszi magukat.

Mindjárt gondoltam, hogy az jó lesz, ha számításba leszünk véve, mert attól kezdve már mi is számítunk valamit. Hanem a tetűt én nagy sértésnek tartottam. Édesapa mindjárt megértő volt.

– Ahogy mi kinézünk, fel is lehet tételezni rólunk, hogy nagyon elpiszkolódtunk.

A többiek, akik már bent voltak, elég gyanakodva néztek meg minket, pedig mi tisztességesen köszöntünk nekik, aztán kerestük, hogy hova tehetnénk le Dédit, mert már nagyon odanőtt szegény a talicskához.

Nem is szóltak hozzánk a korábban érkezettek. Mind a csomagját, batyuját nézte, hogy nem érünk-e valamelyikhez. Látszott, hogy nem találkoztak rablókkal, mint mi. Nekik megmaradt a holmijuk. Édesapa a Dédivel foglalatoskodott, én meg édesanyával kimentem mosakodni. Kezrekes kút volt az udvaron és mellé egy vályút tettek, abba lehetett folytatni a vizet. Édesanya előbb engem engedett mosakodni. Le is vettem az ingemet, aztán dörzsöltem magam a hideg vízzel.

– Szegény fiam, olyan sovány lettél. — Sójajtotta édesanya, aztán ő is megmosta arcát és kezét. Ő nem vethette

le az ingét, mint én. Néhány kisebb gyerek meg bámult minket, mintha a holdról érkezünk volna. Csak maguk közt sutyorogtak, de azt tudni lehetett, hogy minket tárgyalnak meg. Én kint maradtam kútnál, hogy édesapámnak is hajtsam a kút kerekét. Édesapa még a lábát is megmosta, most láttam, hogy a lábbelije csúnya nagy sebet tört az egészséges lábán. Még nem végzett, amikor a másik tanteremből előjött egy fiatalforma ember. Ahogy én a kereket hajtottam, éppen szemben álltam vele. Láttam, hogy erősen nézi édesapát. Aztán csak közelebb jött.

– Bertalan tanár úr! Ugye maga az, tanár úr? Mezőfényből ugye?

Édesapám felegyenesedett a vályútól és jobb híján a nadrágjába törölte meg a kezét. Aztán már nyújtotta is. Jól megszorongatták egymás kezét.

– Birkás Anti! Örülök, hogy látlak.

– Tanár úr, mikor érkeztek? Ez itt, ugye a fia? Hogy megnőtt. Én már két napja itt vagyok. Abban a szobában vagyunk Annácskával, a mátkámmal.

Birkás Anti elmondta, hogy nem sokkal érettségi után behívták katonának, volt a szerb fronton, harcolt Bruszilov ellen, megsebesült Piavénél, végül a székely hadosztálytól szerelték le, mint hadnagyot.

– Tudja, tanár úr, ha minket szélnek nem eresztenek, akkor a tanár úrnak sem, nekünk sem kellett volna menekülni.

Édesapám is beszámolt röviden, hogy mi történt velünk. Azt nem is hozta szóba, hogy már két napja nem ettünk, mégis ezt Birkás Anti valahogy kitalálta.

– Várjon meg, tanár úr, hívom Annácskát, ismerkedjenek meg, egy perc és jövök.

Hát egy percet sem kellett várnunk, jött ám vissza, kézen fogva egy nagylányt.

– Annácska, ez itt Bertalan tanár úr, tőle tanultam magyart, latint, történelmet, ő érettségiztetett. Nincs nála jobb tanár a világon. Ez a fiatalember a tanár úr kisleánya.

Ám Annácska nem kézfogásra nyújtotta kezét, hanem egy kendőbe csomagolt valamit nyomott a markomba.

– Fogyasszák jó étvággal. Sajnos többel nem szolgálhatok, de ezt jó szívvvel adom.

Én mindjárt kibontottam a kendő csomóját, és láttam, hogy egy jókora sajt van benne és kenyér is. Azonmód futásnak eredtem, mentem be édesanyához, hogy elújsá-
goljam, hogy immár nem kell éhen halnunk.

– Legalább megköszönted, fiam?

El is kellett szégyellnem magam, mentem vissza a kúthoz. De csak odakiáltottam, hogy köszönjük, mert már csorgott a nyálam, mint egy éhes kutyának. Édesanya osztotta volna a sajtot is, a kenyeret is, de még késünk sem volt. Meg kellett várnunk, hogy édesapa bejöjjön, mert neki mindig volt egy kisbicska a zsebében, hogy mindig tudjon ceruzát hegyezni.

Várnunk kellett, mert édesapa híreket hallgatott meg. Birkás Anti mindent tudott, amit tudni lehetett. Megtudtuk, hogy minden nap osztanak ebédet a menekülteknek, igaz, hogy csak naponta egyszer, de ennél több nem telik. Szervezik, hogy a menekülteket az ország belsejébe viszik, csak nincs még elég szekér és ló, hogy el tudjanak szállítani mindenkit.

A románok már igyekeznek lezárni a határt, de kifelé a magyar menekülteket engedik, bár a holmijukat átvizsgálják, értékeiket néha el is kobozzák. Befelé, Romániába már senkit sem engednek, pedig lennének olyanok, akik már visszafordulnának. Sokan nem tudják, hogy milyen sors vár itt rájuk.

– Meglátja tanár úr, ha mi összetartunk, akkor boldogulni fogunk. Aztán ha a Jóisten velünk lesz, akkor még hazatérünk vagy előbb, vagy utóbb. Erdély nem vész el, azt a tanár úrtól tudom, ahogy történelemórákon tanította. Hány vészt kellett kiállni ezer év alatt. Mi is kiálljuk, mint az őseink, meglátja.

Édesapával a bicska is megérkezett. A kenyér kicsit száraz volt, de még hazai. Édesanya is ilyet szokott sütni. Komlóval kelesztette a kenyeret, ami aztán még két hetes korában is nagyon finom volt. A sajt meg szinte elolvadt a számban. Amíg élek, emlékezni fogok, tudom, arra a sajtra, arra a kenyérre.

Birkás Antinak voltak ismerősei is abban az osztályteremben, ahol mi helyet kaptunk. Amikor bejött köszönteni édesanyát és Dédit, akkor szólt ám nekik. Elmondta, hogy milyen kedves emberei vagyunk mi. Nahát ezt nagyon jól tette, mert erre a többiek is barátságosak lettek. Már tudták, hogy nem rajtuk élősködő, az ő vagyonkájukat fenyegető koldusok, hanem csak szerencsétlenül járt menekültek, sőt úri népek vagyunk. Édesapa még gyógyszer is kapott a sebes lábára, és jóféle fenyővizet a torkára. Azok is jó emberek voltak, csak gyanakvóak. Édesanya tiszta blúzt és kötött zoknit kapott egyik asszonyságtól, de legjobban annak a darab szappan örült, amivel aztán kimosta a vályúban fehérneműinket. Dédit is megmosdatta, amennyire lehetett.

Dédi biztosan örülhetett, mert mindenki nagyon sajnálta, hogy nem tud menni. Ezért csak mondogatta, hogy eddig is megsegítette őt a Jóisten, pedig leginkább szüléim segítettek neki, de lehet, hogy ez ugyanaz. A nagyobbik ládikáját most is a háta mögé kellett tenni, annak támaszkodott, a kispárnát, benne a kisebbik ládával meg az ölébe tette. Hamar el is aludt. Mosoly is bujkált arcának ráncai közt. A rózsafüzér meg lassan kicsúszott a kezéből.

A delet már jól elharangozták, amikor gulyáslevest osztottak négyszögletes katonai csajkába mindenkinek. Aki akart repetát is kérhetett. Én kértem.

Volt kint egy asztal is. Ebéd után jött a kisbíró és egy írnok, aki mindent felírt rólunk. Tudni akarta, kik vagyunk, honnan jöttünk, van-e Magyarországon rokonunk. Van-e pénzünk és mennyi, hova szeretnénk menni.

Én is akkor tudtam meg, mert ott álltam édesapa mellett, amikor diktálta a válaszokat, hogy rokonunk csak Erdélyben van, hacsak ők is el nem menekültek. Édesapa tanítani szeretne lehetőleg gimnáziumban, és hogy édesanyának van a szoknyájában elrejtve tízezer korona, és Mezőfényen tíz hold föld és hat hold erdő van édesapa nevében. Azt is elmondta, hogy szolgált a Monarchia hadseregében mint tábori tüzér, megsebesült, és hadirokkantnak számít.

Az írnok mindent gondosan beleírt egy nagy, fekete borítású könyvbe, majd kezét fogott édesapával, az én fejemet megsimogatta és azzal búcsúzott, hogy ő mindenben segíteni fog, amiben lehet, de az is igaz, hogy nagyon kevés van, amiben lehet.

Amikor ez megvolt, nem maradt más hátra, mint elrendezni a szalmát, ami a mi fekhelyünk lesz, addig, amíg Bátorligeten kell maradnunk.

Ebben a munkában nekem nem kellett részt vennem, mert odajött hozzám egy fiú, és megkérdezte, hogy tudok-e futballozni. Gondoltam, hogy tudok, mert odahaza az iskolában is minden gyerek tudott, hát akkor én is.

– Gyere ki, csak heten vagyunk, ha játszol, akkor két csapat lesz. Ha akarsz, akkor lehetsz kapus.

A kapu abból állt, hogy két-két süveget letettünk az udvaron kijelölt pálya két végére. Az én dolgom az volt, hogy ne engedjem át a rongyokból összegyúrt, keresztül-kasul zsineggel összekötözött labdát a süvegek között. Amint kimentem az udvarra, a játék mindjárt megkezdődött anélkül, hogy valami megkülönböztette volna a másik csapat tagjait azoktól, akikkel egy csapatban vagyok, ugyanis mindnyájan elég ágrólszakadtan néztünk ki. Az volt az érzésem, hogy nem úri gyerekekkel játszom, mert elég gorombán lökdösték egymást a fiúk, akik mind jobban értettek a játékhöz, mint én. Mind egyúttal bíró is volt, mert gyakran kiabáltak olyanokat, amiket nem értettem. „Korner, taccs, afszajd”, kiabálták, és ezen aztán mindig

össze is vesztek. Lökdősték egymást, vitatkoztak. A játék nem is tartott nagyon sokáig, mert kiderítették, hogy az a fiú, aki a másik kapuban volt, csalónak bizonyult. Azzal vádolták, hogy közelebb rakta a kaput alkotó süvegeket. Én mindjárt láttam, hogy igazsága volt, mert az a kapus csak elsős lehetett, a többiek meg olyanok, mint én, vagy még idősebbek. Járt volna neki egy kisebb kapu. Az eredmény az volt, hogy a gyerek sírva bement ugyanabba a szobába, ahol mi is laktunk. Én meg utánamentem, mert sajnáltam őt és fáradt is voltam, kedvem sem volt tovább labdázni. A többiek most már újra két egyforma erős csapatba állhattak fel, így nem is hiányoztam nekik.

Az ajtóba utolértem a pityergő gyereket, és mondtam neki, hogy nem tartom csalónak, mert úgy gondolom, hogy kicsi gyerekhez kicsi futballkapu jár. Ennek nagyon megörült, ki is törölte a könnyeket a szeméből és rám mosolygott.

– Te is itt laksz a B-ben? – kérdezte. Akkor láttam, hogy az ajtó felett tényleg van egy nagy B betű, a másik ajtó felett meg egy nagy A. betű volt kitéve.

Elmondta, hogy csak az anyukájával vannak itt már kért napja. És azt is, hogy Nagykárolyból menekültek el, ahol az apukája csendőr volt, és anyukája azt ígérte, hogy nemsokára majd találkoznak vele. De azt nem tudta megmondani, hogy hol van az apuka.

Én is kinyilvánítottam, hogy honnan jövünk és a nevet is megmondtam. Erre aztán elmondta, hogy őt Péternek hívják, Kányási Péternek, éppen úgy, mint az apukáját, de az anyukája csak Petkónak hívja. Azt is ajánlotta, hogy legyünk barátok. Én ebbe mindjárt bele is egyeztem, csak azt sajnáltam, hogy nem nekem jutott az eszembe. De nagyon örültem, hogy lett egy barátom, még ha sokkal kisebb is, mint én. Ezért kezet nyújtottam neki, és bemutatkoztam én is, ahogy illik. Bertalan Józsika, azaz, hogy Bertalan József vagyok, és nemsokára gimnazista leszek. Petkó is szeretne gimnazista lenni – mondta –, de

még túl kicsi hozzá, de megnyugtató, hogy addig is jó barátok lehetünk. Ezután el is váltunk, mert mind a ketten fontosnak éreztük, hogy elmondjuk a többieknek, hogy barátra tettünk szert. Végül nekem ezzel várnom kellett, mert a családom aludt. Valakitől kaphattak egy fél pokrócot, mert az le volt terítve a szalmára édesanya mellett, mindjárt gondoltam, hogy az az én helyem, hát én is lefeküdtem. Egy ideig csak hanyatt feküdtem, és néztem, hogy a mennyezeten a mész repedései különös vonalakat rajzoltak. Megpróbáltam kitalálni, hogy jelentenek-e valamit. Mire kitaláltam volna, el is aludhattam, mert amikor felébredtem, éppen a szemben lévő ablakon sütött be a nap.

– Kelj fel te mormota, menj, mosd ki az álmot a szemedből – mondta édesanya, aztán folytatta is, hogy mi újság van. – A tegnapi barátod volt itt, a Petkó. Ha rendbe tetted magad, akkor keresd fel.

Előbb a ruhámra akaszkodott szalmaszálakat kellett leszednünk, mert a fél pokrócot úgy összegyűrtem magam alatt, hogy végül én is a szalmán hevertem. Reggelire csak a reménykedés volt, hogy délben kapunk valamit enni. Ezért inkább elmentem megkeresni Petkót. Az anyukája nagyon kedves néni volt, adott nekem egy almát, ezért már nem volt teljesen üres a hasam. Petkóval azt találtuk ki, hogy az udvar homokjára malmot rajzoltunk. Egyikünknek kis fadarabok voltak a bábu, a másikunknak apró kavicsok. Hát a Petkó olyan ügyesen játszott, hogy kétszer egymás után is ő nyert, nagyon oda kellett figyelnem, hogy a harmadikat megnyerjem. Utána ugróiskolát játszottunk, de azt már nem csak ketten, mert oda jött hozzánk négy lány is, kérték, hogy ők is játsz hassanak velünk. Volt közöttük egy kövér kislány, aki olyan mosolygós volt, hogy bár mindig elvétette a kődobást, mégis a saját ügyetlenségén olyan jókat nevetett, hogy mindnyájan segítettünk neki a nevetésben. Ettől kezdve szinte mindenben nevetnünk kellett, és ezzel jól el is múlt az idő addig, míg hozták a karszalagos emberek kíséretében az ebédet. A focizó fiúk

ismét hívtak, hogy játsszak velük, de én nem akartam Petkó nélkül menni, őt meg nem hívták.

Édesanya már összebarátkozott a többi asszonnyal. Dédi is részt vett a beszélgetésben, odatelepedtek köré, és mindenki elmondhatta, hogy honnan jöttek, és hogy mi történt velük. Dédi őket is vigasztalta, mert nem szűnt meg bízni a Szűzanyában, aki a magyarok Nagyasszonya, és mindig segített eddig is, amikor nagyon kellett. Édesapát láttam, hogy beszélgetett az egyik karszalagos emberrel.

Amikor elfogyasztottuk a sűrű babfőzeléket, amit ebédre kaptunk, és édesanya ki is öblítette a csajkákat, akkor mondta el édesapám, amit a hivatalos embertől hallott.

Nem maradunk már sokáig itt, mert az iskolát ki kell nyitni, meg kell kezdeni a tanítást. A menekültek közül azokat, akiknek nincsenek rokonai, akikhez odamehetnének, azokat elfuvarozzák Nagyecsedre, és ott majd megtudják, hogy az új magyar kormány mit tud kezdeni velük. Mi is odamegyünk. Országos járműveket fognak hozni, és azzal fogunk utazni. Nagyecsed nincsen olyan messze.

Hogy miféle szerzet az országos jármű, azt két nap múlva tudtam meg, mert akkor érkezett az iskola elé négy szekér. Ezek nem olyanok voltak, mint a falusi szeke-
rek, hanem erős fából készültek, sötétzöld színűre voltak festve, és az oldalaikra három erős deszkát fektettek a bak mögé, és arra mint padokra ülhetek fel az utasok. Mi a második szekérre kerültünk, édesapa a hajtó mögött kapott helyet, a mögötte lévő padon édesanya és én Dédit fogtuk közre. Nagy öröömre Petkó és anyukája, akiről már akkor tudtam, hogy Ilonka néninek hívják, ültek mögöttünk, és még egy néni, akinek akkor még nem tudtam a nevét.

A harmadik padon két nagylány és az apukájuk ültek. Őket nem ismertem, mert ők nem játszottak velünk, mert ahhoz már nagyok voltak. Újra és újra elkezdtek pityeregni, kendőjükkel törülgették szemüket, az apjuk meg

csak mogorván ült mellettük. Nem is akarta vigasztalni őket. Beszélgetni sem lehetett velük. Miattuk aztán nem is volt túl nagy mulatság az utazás. A hajtó annál beszéde-sebb volt. Valami kommünről mesélt édesapámnak, akik még a románoknál is rosszabbak voltak, mert még a papokat is elhajtották Nagyecsedről, a módosabb gazdákat pedig teljesen kifosztották, a nép nevében, de a nép a bőrkabátosok, ők maguk voltak, mert minden értékes holmit elvittek magukkal. Szegedről jöttek nemzeti katonák, és azok kergették el őket, de mire erre sor kerülhetett, már nagyon sok kárt okoztak. A polgármestert meg is kínozták annyira, hogy bele is halt. Azt is mondta, hogy valami Kun nevezetű még a Nemzeti Bank vagyonát is magával vitte külföldre.

Az út, amelyiken haladtunk, nem volt sokkal különb annál, amin Édesapa a Dédit talicskázta, nagyokat zök-kentek a kerekek. Petkó meg én jókat nevettünk azon, hogy a nyelvünket könnyen elharaphatnánk. Hiába let-tünk jókedvűek, a többieket nem sikerült felvidítanunk. Azon is nevettünk, hogy a Dédi szorongatja a kispárnáját. A nagyobbik ládikóját legszívesebben a béna lábához kö-töztette volna, de édesapa megnyugtatta, hogy az ott van a pad alatt, és senki nem fogja elvenni tőle.

Már talán két órája is utaztunk, amikor egy lovas ember jött szemközt az úton, és az első kocsi hajtójának valami le-vélfélét adott át. Aztán, mint aki végzett a feladattal, vissza is fordult. Szép lova volt, fehér, mint a hattyúmadár. A mi kocsisunk rögvest elmondta édesapának, hogy most kaphattuk meg a címeiket, ahova az utasokat vinni kell. Neki nincs más dolga, mint az első szekeret követni. Az út szélén nőtt eperfák összeboruló sátra alatt úgy érkeztünk Nagyecsedre, hogy a községből alig láttunk néhány házat. A kocsik a vasútállomásra érkeztek meg velünk.

– Na, emberek, innen már vonattal utaznak tovább, urasan.

Minden jót kívánt nekünk a hajtó, eztán amikor már mindannyian lekászálódtunk az országos járműről, már fordult is vissza, mert mint mondta, még egy fordulót akar tenni Bátorligetről a nagyecsed állomásig.

A másik oldalon, ahol a sínek voltak, nem láttunk vonatot. Váróterembe mehettünk be, talán harmincan is lehetünk, én kétszer is megszámláltam magunkat, de mindig kiment vagy bejött valaki, lehet, hogy eltévesztettem. Mindenki az árnyékszéket kereste, aztán a kutat, ahonnan ivóvizet lehetett kapni. Egy vasutas is bejött, és kérte, hogy ügyeljünk a tisztaságra. Arra nem tudott válaszolni, hogy meddig kell várakoznunk az állomáson, de megígérte, hogy amint tud valamit, akkor azonnal értesít minket.

Édesapa elment körülnézni, és talált a közelben egy kocsmát, vagy vendéglőt, és édesanya előszedett a ruhájából néhány papírpénzt, ha jól láttam két tízkoronást, és elment, hogy vesz nekünk valamit. Vissza is jött nem sokára, egy jó nagydarab kenyérrel és két szelet sonkával. Erre aztán mindenki megindult, hogy ennivalót vesznek. Ezt mindenki nagyon jól tette, mert ez volt az ebédünk. Valaki még bort is hozott. Édesapát is megkínálták, de nem akarta elfogadni. Aztán mégis ivott egy keveset és újra elment, hogy ő is vásárol bort, hogy édesanya is ihasson. Dédinek egy kis üvegbe pálinkát hozott, amiért Dédi még keresztet is vetett.

– Megmondtam én, hogy nem hagy minket cserben a Jóisten. Meglátjátok, minden jóra fog fordulni.

Petkóval elmentünk mi is körülnézni az állomás környékén. Az állomás főnökének ott lehetett a lakása az állomás épületében, mert az egyik ajtóra ki volt írva, hogy „privát”, ami azt jelentette, hogy oda nem szabad az utasoknak bemenni. Az ajtóban egy fekete puliforma kutya ült, elég sunyi tekintettel méregetett bennünket, de nem szólt semmit. Hát az ilyen hallgatag kutyától jobb távol lenni. Húztam is Petkót, aki meg akarta simogatni a fe-

jét. Amikor odébb mentünk a kutya utánunk somfordált, nem látszott semmi jó szándék rajta.

– Vigyázz Petkó, úgy látom, hamis ez a kutya.

– Én szeretem a kutyusokat.

– Én is, de jobban szeretem azt, amelyik csóválja a farkát, és nem behúzza, mint ez.

A puli mégis majdnem belekapott Petkó lábába. Egy követ kaptam fel, attól megijedt és eliszkolt. Az állomással szemben, síneken túl veteményeskert volt, egy fekete szoknyás asszony hajlongott benne. Hiába köszöntünk neki, nem válaszolt. Még csak oda sem nézett.

– Nem szeretnek minket errefelé – mondta szomorúan Petkó. Én nem értettem, hogy egy ilyen kisfiúnak, hogy juthat ilyen az eszébe. Hiszen még olyan kevés emberrel találkoztunk.

Lehet, hogy Petkó okosabb, mint én? Minden előbb jut az eszébe, mint nekem. Ezt én nem mondtam ki hangosan, és arra gondoltam, hogy örülnöm kell, ha egy ilyen okos barátom van. Nagyon messze nem merészkedtünk el az állomás épületétől, sajnáltuk, hogy nem mehettünk be a városba. Gondoltuk, hogy szép hely lehet, mert három templomtornyot is láttunk.

Délután ismét megjött a három szekér. Már nem is férünk el a váróterembe, de szerencsére a vasutas bácsi kinyitott egy másik helyiséget, ahol nagyon szép bútorok voltak. Az a II. osztályú utasoké volt. Az érkezők közt volt az a nevetős kislány, aki játszott velünk ugróiskolást. Ő is örült nekem, és elmondta, hogy ő egy nénikéjével jött, aki tanítónő volt egy nagykárolyi elemi iskolában. Erre ajánlottam neki, hogy jöjjön el velem, talán édesapa ismeri is a nénikéjét, bár ő a gimnáziumban tanított. Szívesen jött velem. Én elmondtam neki, hogy engem hogy hívnak, ő pedig a Katica, és még azon is tudott nevetni, hogy vagy őt nevezték el egy bogárról, vagy a bogarat őróla. Annyira tetszett nekem a nevetése, hogy megmondtam neki, hogy szeretném, ha ő is a barátom lenne, mint a Petkó. Mindjárt tudni

akarta, hogy ki az a Petkó, és azon is nagyot nevetett, hogy egy hatéves barátom van. Azt is elárulta, hogy az idén lesz tízéves, és ő is szeretne gimnáziumba járni. Meg is egyeztünk, hogy ha lehet, akkor együtt fogunk járni, csak még azt nem tudtuk, hogy hol. Amikor bemutatkozott édesapának, ő azonnal tudta, hogy kiről van szó. Ismerte Katica nénikéjét, és mondta, hogy meg fogja keresni őt a másik váróteremben.

Katica el is szaladt, hogy nénikéjének elújságolja, ismerősre akadt. Egy tanár bácsira, akinek van egy Józsika nevű fia.

Én ott maradtam édesapáék mellett, és elmeséltem, hogy merre jártunk Petkóval, és mit láttunk. Édesanyjának volt egy darab sonkája és kenyere. Nekem tette félre. Mindjárt neki is láttam, mert valahogy mindig éhes voltam. Édesapa meg elmesélte édesanyjának, hogy ő ismerte Katica szüleit is, akik valamilyen járványos betegségben meghaltak. Szegény kislány egyedül maradt, mert ott, ahol laktak, sokan lettek a járvány áldozatai. Az édesanyja követ asszony volt, de nem volt szebb arca senkinek sem a környéken.

Édesanya erre azt mondta, hogy a természet szép arccal szokta kompenzálni az elhízott nőket. Meg kellett kérdeznem, hogy mi az, hogy kompenzálni. Édesapa válaszolt, hogy a szó azt jelenti, hogy kárpótolni, és édesanya leszokhatna arról, hogy idegen szavakat használ, amikor van jó magyar szó is.

– Látod, fiam, apádból mindig kibújik a magyartanár. Ha már ilyen tudálékos anyád van, legalább megtanulod, hogy másképpen is lehet mondani. Ezeket meg szinonimáknak hívják.

– Rokon értelmű szavak – mondta édesapa, és ezután egymásra mosolyogtak.

Szép idő volt, a nap még hanyatló útján is elég melegen sütött, a menekültek kint járkáltak, vagy csak álldogáltak, csoportokba gyűlve beszélgettek. Azt a két vasutast, a

főnököt, a piros sapkásat és a másikat a kalapáccsal minduntalan megállították, és tudni akarták, hogy meddig kell még várni. A karszalagos emberek senkit nem engedtek elmenni az állomás közeléből, és ez nyugtalanított mindenkit, mert olyan volt, mintha foglyok lettünk volna.

Úgy látszott, hogy sokkal többet, mint mi, ők sem tudnak. Az egyik csendőr elárulta, hogy akkor történik velünk valami, amikor a harmadik fordulóval megérkeznek azok, akik még Bátorligeten maradtak.

Édesapának mégis sikerült az állomásfőnökkel beszélni. Azt tudta meg tőle, hogy nagyon nehéz egy vonatot összeállítani, mert a magyar vasutak legtöbb teher- és személyvagonját a románok egyszerűen elvitték, és eszük ágában sincs visszaadni. Nekünk arra kell várnunk, hogy néhány vagon különböző helyekről összegyűjtenek és idehoznak, hogy minket elszállíthassanak egy nagyobb városba. Azt még ő sem tudta, hogy Nyíregyházára vagy Debrecenbe viszik a menekülteket.

Már erősen alkonyodott, a harmadik csoport még nem érkezett meg, amikor nagy fűttyögéssel bepöfögött egy zöldre festett nagy gőzös. Mint egy sárkány úgy fújta a gőzt és a füstöt, három személyvagon húzott magával. Két egyforma nem is volt köztük. A csendőrök senkit nem engedtek felszállni a vagonokba, valamiféle parancsra vártak. A menekültek inkább azt nézték, hogy kikkel utazzanak együtt, ha majd felszállhatnak a vonatra. Én Petkóval és Katicával szerettem volna egy helyre kerülni. Édesapa Birkás Antalt és Annácskát hívta, hogy jöjjenek velünk. Azt is megbeszélték, hogy ha lehet választani, akkor Debrecenbe mennének, mert az elég nagy város, biztos több lehetőség akad, hogy valamiféle lakást és munkát találjanak, addig, amíg nem mehetünk vissza Erdélybe.

A türelmetlenebbek az utat kémlelték, ahonnan a harmadik menekültcsoport érkezése volt várható. Mások a csendőrökkel próbáltak beszélgetni, de én tudtam, hogy azok sem tudtak többet annál, hogy nem engedhetnek

senkit a vonat közelébe. A mozdonyvezető és a segítője, később megtudtam, hogy fűtőnek hívják, egykedvűen nézegetett a magasból az emberekre. Néha szóltak valamit egymáshoz, de mozdony olyan hangosan sistergett, hogy nem hallottam, miről beszélnek. Az járt az eszemben, hogy milyen csodálatos foglalkozás a mozdonyvezetőség. Jó is lenne mozdonyvezetőnek készülni, mert akkor az ember ilyen csodálatos és hatalmas gépet irányíthatna. Mondtam is Petkónak a dolgot, de ő azt mondta, hogy talán nem is olyan jó, mert amikor megy a vonat, akkor csak a gépet látja, nem nézegethet jobbra és balra. Csak az állomáson nézegethet. Még vitatkoztunk volna erről, de akkor elkezdtek kiabálni, hogy megjöttek a szekerek. Erre mi gyorsan ott hagytuk a mozdonyt és visszamentünk a többiekhez, hogy együtt legyünk, ha beszállás lesz. Édesapa azt gondolta, hogy névsort fognak olvasni, és akkor majd megmondják, hogy kinek hol lesz a helye. A harmadik csoportból senkit nem ismertem. Katica úgy tudta, hogy azok az emberek nem is az iskolában voltak elszállásolva Bátorligeten.

Amikor az újak is felsorakoztak a vonat mellé, akkor a csendőrök kijelentették, hogy fel lehet szállni. Nem volt semmiféle névsor. Az emberek meglódultak és egymást lökdösve akartak minél jobb helyet találni maguknak. A csomagokkal eltorlaszolták egyik-másik ajtót, a kívülmaradtak kiabáltak, káromkodtak. Az emberek nem törődtek egymással. Az asszonyok hangosan veszekedtek, több kisgyerek sírni kezdett. A csendőrök távolabb álltak és nevetgélve nézték, hogyan lökdösik, szidják egymást a menekültek.

Édesapa karjában tartotta Dédit, aki a kispárnáját szorongatta. Édesanya a nagyobbik ládácskát tartotta az egyik kezében, a másikkal az enyémet fogta, nehogy elszkadjunk egymástól. Az egyik vagon olyan volt, hogy fülkeajtók voltak sorban rajta és azok előtt a vagon hosszában kívül egy hosszú padló volt, azon lehetett az egyik fülké-

ből a másikba menni. A másik két vagon mindegyik végén volt ajtó, azoknál volt a legnagyobb tolakodás, mert egy-egy batyu beszorult az ajtóban, és akadályozta a felszállást. Azokon a vagonokon I. és II. számok jelezték, hogy milyen osztályú vagonok. Ezekbe akart mindenki felszállni.

Én már arra gondoltam, hogy le fogunk maradni, mert édesapa csak állt Dédivel a karjaiban, aki szorosan ölelte édesapa nyakát, így aztán mi nem tudtunk tolakodni. A mozdonyvezető, talán szórakozásból, időnként megszólaltatta a mozdony sípját. Ettől az emberek még jobban megzavarodtak. Volt, aki a csomagját is inkább lent hagyta a sínek mellett, csak ő maga feljusson. Akkor valaki elkezdte kiabálni:

– Tanár úr! Bertalan tanár úr! Erre, erre!

Birkás Antal integetett az egyik fülkéből, amelyik azon a külső padlós vagonon volt. Amikor odamentünk, ő maga segített beemelni Dédit egy csodálatos módon üresen maradt fülkébe. Abban aztán mindnyájuknak jutott hely. Igaz, hogy a vagon III. osztályú volt és nyolc ülőhely volt benne. Mi négyen voltunk, Tóni bácsival meg ott volt Annácska, aki a felesége lehetett, bár nem láttam karikagyűrűt az ujján. Nekik sem volt sok csomagjuk, Hamarosan két ember is bejött a fülkébe. Szépen köszöntek, és magyarázkodás nélkül leültek egymással szemben az ajtó melletti ülésekre. Többen nem is akartak később sem oda-jönni. A szomszédos fülkék is megtelhettek, mert néhány perc után már megszűnt a járkálás. Nem sikerült az ablak mellé ülnöm, kilátni a meglehetősen piszkos ablakon csak annyit lehetett, hogy kicsit távolabb ég az állomás lámpája, fénye nehezen bírt a letelepedő éjszaka sötétjével. Egy idő után csendesedett a zaj, a menekültek már a vonaton lehettek mind, és elkezdődött a várakozás. Dédi félhangosan mondta a rózsafüzért, a két utoljára érkezett férfi hallgatott. Azt gondoltam, hogy székek lehetnek, mert abaposztó nadrágot, csizmát viseltek, a holmijuk meg két katonaládában volt. Azon gondolkoztam, hogy ugyan

hol lehetnek a barátaim, Petkó és Katica. Édesapa vigasztalt, hogy ők is biztos fent vannak a vonaton, nem fogjuk elveszíteni őket. Én lassan nagyon álmos lettem, megpróbáltam aludni. Rákönyököltem térdeimre és úgy támasztottam meg a fejem, amikor már félálomban fel kellett riadnom, mert a vagon megzökkent, a vasutasok sípoltak és kiabáltak valamit. A mozdony is füttyentett, majd hallottuk, hogy megindul, de vonat állva maradt. Tóni bácsi mondta, hogy biztos előre megy a mozdony, mert amerre állt, arra már nem mehet messzire a határ miatt. Igaza is lett, mert kisvártatva a mellettünk lévő vágányon robogott el, és nemsokára megint megzökkentette a vagonat alattunk. A mi vagonunk eddig a harmadik volt a sorban, most aztán első lett. A várakozásnak is vége lett, mert ezután hosszú sípolással búcsút vett a mozdony Nagyecsedtől. A vonat elindult velünk, és még mindig nem tudtuk, hogy hova utazunk.

Mint ezernyi szentjánosbogár röpött el a szikrák selege az ablakunk előtt. A fülkénkben csend volt. Én újra megpróbáltam aludni. Nem sikerült. Nagyon izgatott voltam, aminek okát sem tudtam, mert szüleim velem voltak, s tudtam, hogy nincs mitől tartanom. A baj akkor kezdődött, amikor eszembe jutott, hogy kisdologra kellene mennem.

– Meg kell várnod, amíg megáll a vonat valahol. Biztos van illemhely a vagon végén, de amíg a vonat megy, nem engedlek odamenni. Sötét van, könnyen leeshetsz. Valahol csak meg fog a vonat állni.

Az enyémhez hasonló gondja másnak is lehetett, mert Annácska sem érezhette túl jól magát, a székelő legények is fészkelődtek a helyükön. Végül ők voltak a legbátrabbak, mert nem várták meg a megállást, kinyitották a vagonajtót és mindketten kimentek. Amíg az ajtó nyitva volt, a hűvös levegővel még a mozdony füstjének a szaga is bejött hozzánk.

Amikor visszajöttek, az egyik legény megszólította édesapámat.

– Kikísérem a fiát, vigyázok rá, ha megengedi az úr.

Apám még hálálkodott is. Amikor megszabadultam a gondomtól, akkor Tóni bácsi is elővette a bátorságát és Annácskával ők is kimentek a kocsi végében lévő illemhelyhez.

Ezután mindenki elcsendesedett. Dédi is abbahagyta az imádkozást, magába roskadva ült édesapa és édesanya között, s olyan kicsinek látszott, mint egy kisgyerek. A párnája az ölében nagyobbnak tűnt, mint ő maga.

Egyszer csak lassítani kezdett a vonat és meg is állt. A mozdony megint éles hangon sikoltozott, erre a fülkében mindenki éberebb lett, csak Dédi horkolt, ahogy otthon is szokott, halkan és kitartóan. Valamilyen város előtt állhatott a vonat, mert kutyák ugattak a közelben, de sűrű volt a sötétség, a fogyó hold, mint egy nagy C betű, takarékosan bánt a fényével.

Édesapa sejthette, vagy tudta, hogy merre járunk, mert ő nagyon jól ismerte az országot és a térképet is.

Mátészalka előtt lehetünk, itt kétfelé vezetnek a sínek. Észak felé Kisvárdra irányában, vagy délnek, Nyírbátor felé. Ott dől el, hogy Nyíregyháza vagy Debrecen az úti célunk.

Nem tartom lehetőnek, hogy észak felé menjünk. Mit keressünk mi arra? – kérdezte Marci bácsi.

– Nem tudom, fiam, nem egészen világos nekem, hogy az új magyar kormánynak milyen tervei vannak velünk. Lehet, hogy valamiért mégis a határ közelében tartanak bennünket.

– Erről az új kormányról sem tudunk semmit. Azt a javukra írhatjuk, hogy a kommünt kitakarították az országból, ha ugyan országnak lehet még nevezni, amit a Trianonban meghagytak.

– Biztos lesz még revízió.

– Felülvizsgálat, tanár úr:

Ezt édesanya mondta, édesapa meg elnevette magát.

– Igazad van, édes, köszönöm, hogy kijavítottál.

Mindketten elnevették magukat.

– Erre mondják, Tóni fiam, hogy a hóhért akasztják. Én szoktam megszólalni mindenkit, aki idegen szavakat használ, akkor is, amikor van rá jó magyar is.

– Emlékszem én erre, tanár úr. Jaj volt nekünk, ha a dolgozatban nem vigyáztunk. Meg is tanította nekünk, hogy milyen gazdag, és milyen csodálatos a mi nyelvünk.

A vonat egyszer csak megindult. Az egyik székely leghény erősen figyelt kifelé. Hogy mit látott a sötétben, nem tudtam, de valamit biztosan láthatott, mert egyszer csak kihúzta magát, aztán, mintha mindenkinek mondta volna, kijelentette, hogy Nyírbátor felé megyünk. Ő ismeri a vidéket, mert erre szolgált katonaként.

Ettől a bejelentéstől mintha mindenki megnyugodott volna. A vonat egyre gyorsabban ment, a szikrákat most már nem fújta a szél az ablakaink felé. Odakint olyan sötét volt, mintha tintatartóban utaztunk volna. Mindenki hallgatott, csak a vonat zakatolása hallatszott. Én a pulykakakasra gondoltam, ami miatt Debrecenbe kéne menni.

A nagy gyorsaságból nem lett semmi. Birkás Tóni bácsi már kiszámolta, hogy hamarosan Nyírbátorba érünk, amikor a vonat elkezdett lassítani és meg is állt. Amikor már nagyon türelmetlen volt mindenki, akkor nagyon lassan mégiscsak megindult, megállt. Az egyik székely kiállt a padlóra, és fél kézzel kapaszkodott a vagon hosszába szerelt kapaszkodó korlátba, egészen kihajolt, hogy lásson előre valamit, de nem sokra ment. A mozdony fényeit látta, egyebet nem, leszállni meg nem akart, mert töltésen volt a sín, ha leszáll, akkor nehezen tudott volna visszaugrani.

– Újra iskolába járunk – állapította meg Annácska, aki nek eddig alig hallottam a hangját. Olyan kislányos hangja volt, mindjárt arra gondoltam, hogy talán szépen tud énekelni.

– Iskolába? Miféle iskolára gondol, Annácska?

– A türelmet kell tanulnunk, Gizi néni.

Válaszolta Annácska. édesanyámnak. Ezután a türelemről kezdtek beszélni, mert úgy látszott, hogy a türelmetlenség miatt annyira izgatott volt mindenki, hogy senki sem aludt, Dédi kivételével. Nem csak a mi fülkénkben lehetett így, mert hallottuk, hogy lehúzogatják az ablakot és kiabálnak, kérdezősködnek, hogy miért nem haladunk. A vonat néhány perces álldogálás után megindult, de hamarosan ismét megállt, és ez így ment egész éjjel. Valaki megtudta, hogy a síneket kellett ellenőrizni, mert valakik kárt okoztak bennük, ezért egy vasutas gyalog ment a vonat előtt, és ellenőrizte, hogy mehetünk-e előre.

– Úgy látszik, a háborúnak még nincs vége. Amilyen kapkodva elkezdtek, olyan nehezen tudják abbahagyni. Mi a véleménye erről, tanár úr?

Birkás Tóni kérdezte édesapától, aki nem is válaszolt azonnal. Egy darabig csak nézett maga elé, aztán mondta.

– Ez mindig így volt. A háborúk mindig történnek, és én ahhoz tudom hasonlítani a háborús állapotokat, mint amikor egy lápi tavat valamilyen erővel felkavarznak. Mi történik? Az addig tisztának látszó víz felkavarodik, az alja, az iszap, a szemét a felszínre tör, zavaros lesz, és amikor már nem kavarja senki, akkor nagyon sokáig tart míg leülepedik újra, és visszaáll a régi tiszta víztükör. Most is az történik, még zavaros a víz.

Arra gondoltam, hogy édesapa nagyon jó tanár, hogy ilyen szépen elmagyarázta. Ezt még én is értettem.

Az egyik székely, az, amelyik kiállt korábban a padlóra, jól megnézte édesapát. Már arra gondoltam, hogy illetlen valakire annyira erősen nézni, de a legény végül megszólalt.

– Nagyon okos az úr. Mint gondol hát, mi ott kint a fronton a mocsár voltunk, vagy a tiszta víz?

– Ha a hasonlatnál maradunk, akkor a tiszta víz össze van keveredve a sárral. Ettől zavaros. De magukat, és mindenkit, akiket otthonától elszakítottak és harcolni küldtek, sokszor idegen érdekekért, én áldozatnak tartok, az egész

felkavart tó áldozat, mert minden elmozdul a helyéről, és nehezen kerül vissza.

A legény csak bólogatott, hogy érti, aztán egy miatyánknyi szünet után mondta.

– Jól elmagyarázta a tekintetes úr.

Tóni bácsi mindjárt a frontszolgálat felől érdeklődött, mivelhogy ő maga is volt katona. Na ettől kezdve a négy férfi, édesapa is, a székelyek is elkezdtek a háborúban viselt dolgaikról beszélni. Én csak hallgattam, hogy a hosszú háborúban hogyan keveredtek az emberek. Volt, aki Lengyelöldön harcolt, Olaszországban, és egy Balkán nevű helyen is megfordultak, megsebesültek, vagy legjobb barátjukat veszítették el. A két székely fiú még Magyarországon is verekedett az oláhokkal. Úgy értettem, hogy alighanem az volt az oka, hogy a menekültek közé kerültek. Már erősen világosodott, amikor a vonat nagy füttyögéssel megérkezett velünk Nyírbátorba.

Egy piros sapkás vasutas kiabálta, hogy kiszállhatunk a vonatból, mert egy ideig az állomáson kell maradnunk. Akinek pénze van, mehet vásárolni. Az állomás dolgozói főznek teát, akinek kell.

Az állomáson magyar lobogó volt. Szél nem mozdította, fáradtan lógott lefelé, mégis olyan jó volt látni.

Dédit is leemelte édesapa, de ő csak akkor volt hajlandó belekapaszkodni édesapába, ha legalább én fent maradtam a fülkében, hogy vigyázzak a ládikóira. Nem szívesen maradtam, mert szerettem volna Petkót és Katicát megkeresni. A legények is leszálltak, én egyedül maradtam, és más nem tehettem, minthogy hol az ajtón nézegettem ki, hol az ablakon, hátha meglátom valamelyik barátomat. Az eszembe sem jutott, hogy ott hagyjam az őrhelyemet, mert annak mindig örültem, ha valamilyen hasznomat veszik szüléim. Aztán láttam, hogy Dédit valahonnan kihozza édesapa, és ügyesen leülteti az állomás épülete előtti padra, ahova szépen odasütött a nap. Dédi mindig szeretett a napon üldögélni.

A székelek érkeztek vissza leghamarabb. Egy kerek kenyert hoztak magukkal, amelyik úgy illatozott, hogy mindjárt összefutott a nyál a számban. Az egyik levette a poggyásztartóról a ládáját és egy jókora szalonnát szedett ki belőle. Olyan vastag szalonnát még én nem is láttam. Vastagabb volt, mint a karom.

A kenyeret hozó legény levágott egy karéjt és felém nyújtotta.

– Vedd csak el pajtás, jó szívvel adjuk. Lásd, az Áron szel neked szalonnát is, finom sózott szalonna, ha nem veted meg.

Édesanya is szokott odahaza szalonnát tenni elénk, de mindig katonákat vágott belőle, s úgy ültette fel őket egy falásnyi kenyérre, hogy mint a huszárok nyargaljanak a gyomromba.

Hanem most csak ráterített a kenyérszeletre egy akkor darab szalonnát, hogy csak együtt kellett harapnom a kettőt. Nekem nem volt késem, hogy katonákra daraboljam a szalonnát. De nem is kellett, mert az olyan finom puha volt, mint a vaj. Ez is olyan reggeli volt, amit soha nem fogok elfelejteni. A legények kényelmesen szelték a kenyér mellé a szalonnát, és szinte a kés hegyével tölték a szájukba a falatokat.

Némán falatoztunk. Egyszerre fejeztük be a reggelit, amit én illendően megköszöntem. Akármilyen illetlen volt, kénytelen voltam az ujjaim leszopogatni, mert nem volt mibe törüljem a zsíros kezemet.

A legények a szalonnás reggelit pálinkával öblítették le, de abból nem kínáltak meg.

– Ehhez még fiatalka vagy, Józsika. Majd iszol teát reggelire. Anyád biztos hoz majd neked is, bent osztják azt a vasutasok a váróteremben.

Mindjárt elcsodálkoztam, hogy honnan tudják a nevet, mivelhogy nem mutatkoztam be. Meg is kérdeztem őket. Az Áron nevű válaszolt.

– Ha figyeltél, akkor tudod, hogy engem Áronnak hívnak. Én is hallottam, hogy szólítanak téged a szüléid. Hanem a rend azt kívánja, hogy ne csak az én nevemet ismerd, hanem a testvéremét is. Hát vajon kitalálad-e, hogy őt hogyan szólítják, ha engem Áronnak kereszteltek.

– Ki lehet azt találni?

– Ki ám, ha jártál vallásórára.

Gondolkoztam erősen, hogy mi köze a vallásórának Áronhoz. Hirtelen világosság támad a fejemben.

– Akkor a barátját Mózesnek hívják. Mert ők tartoznak össze a Bibliában.

– Derék válasz volt, Józsika. A iskolában biztos egyest kaptál volna. Aztán megmondanád, hogy az öregasszony hogyan rokonod neked.

– A Dédi? Hát ő az édesapám nagymamája. Rajtunk kívül nincs neki senkije.

– Hát ez is derék dolog. Nem csak okos, hanem jó ember is az apád, Józsika.

Nagyon megilletődtem a dicsérettől. Nem gondoltam arra, hogy jóság kell hozzá, hogy Dédit magunkkal hozzuk. Ez olyan természetes volt.

El is hallgattam. Áron sem kérdezett többet, Mózes összepakolta a ládát és visszatette a feje fölé a poggyásztartóra. Hamarosan mind a ketten leszálltak. Nyújtózkodni.

Én meg bámultam kifelé a nyitott ajtón, de nem láttam a barátaimat. Apámat hirtelen nem ismertem meg kopott kabátjával. Háttal állt Dédi előtt a padnál, lehajolva adott neki valamit, és beszélhetett hozzá, de nem lehetett halalni, mert több sínpár is köztünk volt. Édesapa magas, széles vállú ember volt, de mindig kicsit hajlott háttal járt. Édesanya mindig pörölt is vele, hogy miért nem húzza ki magát. De édesapa nem húzta ki magát, mintha mindig cipelt volna valami a kezében. Elképzeltem őt, amint odahaza Mezőfényben mentünk a templomba, és ő, mintha csak igyekezne kisebbnek látszani, mint a többiek, mégis magasabb volt mindenkinél a templomban. Otthon min-

den reggel gondosan megborotválta az arcát, de most már nagyon ki volt szőrösödve. Megfigyeltem, hogy akaratlanul is az állát simogatja, mintha csak zavarná az egyre csak növvő szakállá. Annyira őket figyeltem, hogy későn vettem észre Katicát, aki bizonyára észrevett engem, hogy az ajtón kandikálok kifelé.

Oda is szaladt mindjárt a vagonunkhoz.

– Józsika, Józsika, de jó, hogy látlak. Gyere le, a néni-kém vett nekem bocskorszíjat, adok belőle. Meg is felezem veled. Ha akarod.

Katicának mindene mosolygott. Két copfba összefogott lencsőke haja, kerek, piros orcája, szép, fehér egérfogai, ragyogó mélykék szemei és egész gömbölyűsége, az egész kislány az én szememben csodáltnivaló gyönyörűség volt.

– Nem mehetek le, Katica, csak akkor, ha valaki feljön ide örködni helyettem. Édesapa megparancsolta, hogy addig ne mozduljak innen, amíg ő vagy édesanya vissza nem jön.

– Várj csak, Józsika, akkor én felmegyek hozzád. Akarod?

Katicának segíteni kellett, mert elég nehezen tudott fel-lépni a vagon magasra épített lépcsőin. Bele is pirultunk mind a ketten, mire sikerült őt felügyeskednünk a járópadlóra.

– Nahát, nektek ilyen kis helyetek van. Ahova mi kerül-tünk a nénikémmel, az olyan hosszú, mint az egész vagon. Tudtad, hogy most utaztam először vonaton. Nagyon érde-kes volt, amikor olyan gyorsan ment. Még féltem is, hogy nem tud megállni. Mire kell neked itt vigyázni? Hát nincs itt sok minden. Nálunk annyi csomag van, hogy alig lehet mozdulni.

– A Dédi ládikóira kell vigyáznom. Az egyik, az a kicsi ott a katonaládák mellett, a másik, a kisebbik meg ebben a párnacihában van, a Dédi bekecse van ráborítva.

– Mi van a ládikókban? Megmutatod?

– Nem tudom, Katica. Megmutatni sem tudom, mert még én sem láttam. Dédi azt mondta, hogy meg fog minket menteni, ami benne van, amikor nagy a szükség.

– Az mikor lesz? Jaj de buta vagyok, ígértem neked bocskorszíjat. Nézd csak, milyen hosszúat vett az anyukám.

A bocskorszíz nevű különös édesség egy kicsit meg-ereszkedett Katica zsebében, így aztán elég maszatosak lettünk mind a ketten tőle, mert ez a fekete szíjhoz hasonló valami megfogta ujjainkat és a szánkat. Katicának ez is elég ok volt, hogy nagyokat kacagjon azon, hogy bajszom lett. Nagy nevetéssel nekiállt, hogy köténykéje sarkával ledörzsölje az ajkamat. Én erős kívánságot éreztem magamban, hogy megölelgessem, de nem mertem. Pedig egészen közel volt hozzám. Mégis féltem, hogy meg talál haragudni rám. Katica közben folyton kérdezősködött. Tudni akarta, hogy mi édesapa foglakozása, hol laktunk, milyen volt a házunk, miért nincsen testvérem? Azt is elmondta, hogy neki volt egy kistestvére, de őt egy torokgyík nevű betegség miatt elvitték az angyalok a mennyországba. Azt is mondta, hogy nagyon szeretné, ha neki olyan testvére lenne, amilyen én vagyok. De megnyugtatót, hogy az is nagyon jó dolog, hogy mi ketten jó barátok lettünk.

Ezután megint Dédi ládikájára esett a pillantása.

– Te, Józsika. Én azt hiszem, hogy abban a ládikában kincs van. Valami nagy, titokzatos kincs. Úgy szeretném tudni, hogy mi van benne.

Meg kellett ígérnem, hogy ha megtudom, mi van a ládikóban, akkor neki meg fogom súgni.

– Józsika, én úgy szeretem a titkokat. Képzeld el, hogy a nénikémnek is volt egy titka, de azt soha nem akarta megmondani. Egyszer aztán addig könyörögtem neki, hogy csak elárulta. Azt mondta, hogy nekem is van anyukám, meg apukám is. Eddig mindenki azt mondta nekem, hogy a járvány elvitte őket, ezért én árva vagyok. De a nénikém elmondta, hogy nem is haltak meg, hanem el kellett menniük Amerikába, és majd egyszer visszajönnek, és akkor

lesz nekik egy Katicájuk, akit itt hagytak a nénikémnek. Azt is elmondta, hogy akkorra már nagyon gazdagok lesznek, hogy házat is, földet is fognak venni.

– Tudod, Józsika, én mostanában arra szoktam gondolni, hogy ha visszajönnek Amerikából, akkor már nem is fognak engem megismerni, mert amikor elmentek, akkor én még nagyon kicsi voltam. Én sem fogom megismerni őket, mert nem hagytak képet magukról, a háború miatt nem is küldhettek. Azt sem tudom, hogyan fognak megtalálni minket most, hogy eljöttünk hazulról. Mit gondolsz, Józsika, azért találkozok még velük?

Biztattam, hogy biztos meg fogják egymást találni.

Katicának még lett volna mondanivalója, de visszaérkeztek szüléim, Tóni bácsi, Annácska és Áron és Mózes, mert megtudták, hogy hamarosan indul a vonat. Dédit megint a helyére cipelte édesapa, amit Dédi, mint mindig sűrű áldásokkal köszönt meg. Majd a helyére kerülve rögvest megtapogatta a kispárnáját. Katica gyorsan megpuszilta az arcom, és amikor édesapa lesegítette vagonunkról még odakiabálta nekem, hogy a következő megállóban megint találkozunk. Édesapa a helyére kísérte. Nekem mindjárt meg is mondta, hogy Katica az utolsó vagonban van, és már azt is tudta, hogy Petkó is keresett, ő pedig a középső vagonban utazik ugyancsak urasan, az I. osztályú helyen, a második kupében.

Olyan nagy sietséggel szálltak fel a többiek is a vonatra, pedig még nem is indult el a vonat. Megint jöttek karshalagos csendőrök, meg igaziak is. Körülvették a vonatot, minden vagonnál állt legalább kettő, szuronyos puskákkal a kezükben, igen szigorúan nézték a vagonjainkat.

Tóni bácsi rögvest tudta mondani, hogy keresnek valakit, valami kémet vagy haramiát, aki a menekültek közé keveredhetett.

– Hát te nem láttál idegeneket a vagon közelében?

Kérdezte édesapa, ami nem volt jó kérdés, mert nekem a menekültek is többnyire idegenek voltak, csak azokat is-

mertem, akikkel együtt voltunk Mátészalkán. Nagyon sajnáltam, hogy nem láttam gyanús embereket, mert az aztán nagy hőstett lett volna, ha segíthettem volna egy haramiát elfogni. A hőstettek mindig is izgattak. Már harmadikos koromban elhatároztam, hogy igyekezni fogok majd valami nagy hőstettet véghezvinni. De eddig még nem volt rá alkalom. Azt is végiggondoltam, hogy Katica milyen büszke lenne rám, ha már most lenne egy hőstetem.

Két csendőr végigjárta a vonatot. A mi fülkénkbe is benyitottak, és egy névsoron megnézték a nevünket, amit bediktáltak a felnőttek. Egyikünk sem látszott sem kémnek, sem betyárnak, hát köszöntek és továbbálltak.

– Kezdenek rendet tenni az országban – állapította meg édesapa. Az új parancsnok vagy fővezér, valami tengerész, igyekszik nyugalmat teremteni.

Tóni bácsi még többet is tudott.

– Az a tengerész egy valóságos admirális. Horthy Miklósnak hívják, és maga köré gyűjtötte azokat a katonákat, akik torkig voltak a Kun Bélával és rablóbandájával. Igaz magyar emberek. Amint lehet, én is csatlakozom hozzájuk, ha befogadnak.

A két székel erősen figyelte a beszélgetést, de nem szóltak bele. Annácska észre is vette rajtuk a nagy figyelmet.

– Hát maguk mit terveznek? Hova mennek? Katonaviseltek, talán még magukra is szüksége lehet a hazának.

Nem válaszoltak azonnal. Egymásra néztek, hogy melyikjük szóljon. Végül a Mózes nevű szólalt meg.

– Még nem tudjuk a jövőndőt, kérem. Majd elválík, hogy mihez kezdünk. Van jó szakmánk, talán kapunk munkát. Meg aztán visszamennénk mi, amint lehet Csíkbe. Nekünk ott vagyon a hazánk.

– És mi lenne a szakmájuk?

– Ácsok vagyunk. Mindent meg tudunk mi építeni, ha hagyják.

A beszélgetést édesanya szakította meg, mert egy kenődobban páros kolbászt, kenyeret és almát hozott, amiket az

állomás közelében vásárolt. Mindenkinek kínálta, hogy vegyenek, de sem én, sem a székelyek nem kértünk, mert mi jóllaktunk a szalonnával. Almát azért a barátság kedvéért ők is vettek. Én is kaptam egy szép nagyot, de nem ettem meg, mert arra gondoltam, hogy félreteszem, és ha Katicával találkozok, akkor neki adom.

Az utolsó vagon felől nagy kiabálás hallatszott, azután egy lövés is. Mindenki megrezzent. Az ajtóhoz közel Áron ült, ő nézett ki, hogy mi történik odakint.

Valakiket megfogtak a csendőrök. Most teszik rájuk a bilincset. Egy asszony és egy férfi. Elég barnák, ahogy nézem, és nem magyarul káromkodnak.

Édesapa nem engedte meg, hogy én is kinézzek. Áron is visszahúzódott. Még jelentette, hogy a csendőrök mind elmentek, mert megfogták, akiket akartak.

Ezután már nem volt ok a késlekedésre. A mozdony nagy gőzfelhőt fújt kétfelé, vastag hangon sípolt egy hosszút. Elindultunk Debrecen felé.

Édesanya kendőjéből minden kifogyott. Az volt a baj, hogy vizet elfelejtettek hozni, s amikor megtudtam, mindjárt nagyon szomjas lettem. Az almámat csak azért is meghagytam Katicának.

A vonat néhány kis állomáson haladt keresztül, anélkül, hogy megállt volna. Hamarosan el is érkeztünk egy Nyíradony nevű helyre, ahol a felnőtteknek odalett a bizazkodásuk, mert a vagonunkat megint lekapcsolták a mozdonyról, és az ott hagyott bennünket. Áron és Mózes mindjárt kinyitották ajtót és kiléptek a járópallóra. Egy vasutas elég gorombán rájuk kiabált.

– Hé, maguk ott, ne szálljanak le a vonatról! Újfent mennek tovább, egy-kettőre összerakjuk a vonatot, aztán mehetnek.

A két legény engedelmesen visszahúzódott, de annyit láthattak, hogy a mozdony egy másik vágányon már visszafele jön.

A vasutasok sípoltak, sárga zászlócskákkal integettek egymásnak. Nagyon dolgoztak azon, hogy összerakják a vonatot. Ezt ugyan nem értettem, mert eddig is össze voltak rakva a vagonok, igaz, használtak voltak, de nem látszott, hogy szét akarnának dűlni. Nem kellett sokat várunk. A vonat megint nagyot zökkent, még egy kicsit tovább is gurult velünk, amikor a mozdony ismét elment mellettünk. Áront nem hagyta nyugalomban a kíváncsiság, megint kiállt a pallóra, hogy lássa mi történt.

Gazdagon lépett vissza, mert ő már látta, hogy az összerakás újabb vagonokat jelentett. Rögvest el is osztotta. Újabb vagonokat akasztottak utánunk, marháknak valókat. Csak azt nem tudni, hogy van-e bennük jószág.

Ezt akkor sem tudtuk meg, amikor a vonat a következő helyen megállt velünk. Itt már nem „Nyír”-rel kezdődött a város neve, hanem „Hajdú”-val.

– Hajdúsámson már közel van Debrecenhez – jelentette ki édesapa. – Reménykedhetünk, hogy ott már tudnak a sorsunkon valamit lendíteni. Lám, eddig is törődtek velünk.

A törődésben nem volt hiány, mert itt megint ki lehetett szállni a vonatból. Csak az volt a baj, hogy az állomás épülete elég messzire volt tőlünk. Egy vékony kis vasutas járkált a sínek között, attól hallottuk, hogy nem lehet tudni, hogy mikor indulunk tovább. Nagy biztonsággal mondta, hogy hamarosan talán maradunk egy ideig. Ettől aztán jól elbizonytalanodtak a felnőttek. Édesapa mégis hozzájárult, hogy vizet keressek. A víz nagyon kellett, mert Dédit is tisztába kellett tenni. Ez mindig édesanya munkája volt, de édesapának kellett a Dédit odacipelni, mert ő olyan erős volt. A vizet hamarosan megleltük, én jót ittam a vízből, aminek elég furcsa íze volt, de a szomjam azért elmúlt. Nem is volt rám tovább szükség, mert Annácska fent maradt a fülkében, így nekem nem kellett örködnöm. Meg is találtam Katicát, mert ő már várt rám. Kezet nyújtottam neki, de ő kinevetett.

– De buta vagy, Józsika. Egy puszt adj, ha örülsz nekem.

Megint elpirulhattam, mert máris kacagott rajtam, és ő adott egy cuppanós puszt az arcomra. Az almát mindjárt ki is ástam a zsebemből és nyújtottam neki.

– Ezt nekem hoztad? Honnan tudtad, hogy az alma a kedvenc gyümölcsöm?

Bele is harapott mindjárt, és én boldogan néztem, hogy úgy megette az egész almát, magházastól, magostól, hogy csak a szára maradt a kezében.

– Józsika, ezért jár neked még egy puzi.

Nem is várokoztattott meg a járandósággal, mert a másik orcámra is kaptam egy almaillatú puszt.

– Józsika, nem gondolod, hogy mi már szerelmespár vagyunk? – nézett rám elkomolyodott arccal, de szemei nevetését nem tudta titkolni.

Mit lehet egy ilyen kérdésre mondani? A szerelem több mint a barátság?

Ezt majd édesanyától kell megkérdeznem, mert az ilyen dolgokhoz talán jobban ért, mint édesapa. Válaszolnom kellett a kérdésre, mert Katica nagyon várta, hogy mit mondok.

Még az is eszembe jutott, hogy valamiért nem Petkónak adtam az almát, hanem Katicának, pedig Petkó is a barátom, akit szintén meg akartam keresni.

– Lehet, hogy szerelmesek vagyunk – mondtam, elgon-dolkozva a helyzeten, de Katica mást nem is akart hallani.

– Akkor ez legyen a közös titkunk, Józsika! Milyen nagy-szerű, már közös titkunk is van!

Olyan boldognak látszott Katica, hogy nem volt szívem azt mondani, hogy a közös titkot nagyon nehéz lesz meg-tartanunk. Ezt mégsem mondtam neki, mert az örömének nagyon is örültem. A páros beszélgetésünk nem tartott sokáig, mert Petkó is megjelent, ők is voltak mosakodni. Petkó azonnal elújságolta, hogy látta, hogyan vitték el a haramiákat a csendőrök. Azt is mondta, hogy ő már látta

őket valahol, még odahaza, de akkor egy nagy csapatban járták a falut, karavánnak hívták magukat, és az asszony mindenkinek megmondta a jövődjét, aki hajlandó volt valamit adni nekik. Sok malacot elhordtak fizetés nélkül, meg borjút is raboltak

– Józsika, gyere, nézd meg, milyen úri módon utazunk. Párnán ülünk és még a hátunk mögött is párnák vannak. Anyukám azt mondja, hogy ilyen bútorok csak úri házakban vannak, tudod, ahol takarítani szokott.

– Katica is jöhet? – kérdeztem. Petkó lovagiasan bólintott.

– Attól még jöhet, hogy csak lány.

– Mit gondolsz, te kis vakarcs, mi az, hogy csak lány vagyok? Tudd meg, hogy Józsika és én szerelmespár vagyunk.

– Szerelmespár? Hát az is valami? Józsika és én örök barátok vagyunk. Igaz, Józsika?

– Nem butáskodj, Petkó. Katicával szerelmespár is vagyunk, meg barátok is vagyunk. Veled nem lehetek szerelmespár, mert te fiú vagy.

Ügyes válasz volt. Katica hálásan mosolygott, talán azért, mert nem tettem szóvá, hogy a közös titok már nem is annyira kettőnké. Petkó komolyan bólogatott. Belátta, hogy igazam van. Így aztán nem volt akadály annak, hogy a legjobb barátságban látogassuk meg az I. osztályú vagon.

Amikor kijöttünk onnan, láttam, hogy Mózes és Áron az egyik katonaládát cipelik valahova, túl a síneken. Be is mentek az egyik épületbe a ládával együtt. Nagyon kíváncsi lettem, hogy mi keresnivalójuk van ott, de az én két barátomat nem érdekelte a kérdés, egyedül pedig nem akartam menni, így csak később tudtam meg, hogy mit műveltek.

Petkó azt szerette volna, ha körülnéznünk az állomás épületén túl is, mert szerette volna tudni, hogy mekkora település Hajdúsámson. Én nem akartam, mert tudtam, hogy baj lehet abból, ha túl messzire megyünk el a vona-

tunktól. Azt gondoltam, hogy a vonatot kellene jól meg-
nézni, mert most már nem csak három személykocsiból
van összerakva. Meg is számoltuk, hogy hét fedett teher-
vagont kötöttek össze a mi vagonjainkkal. Olvasni lehetett
az oldalukon, hogy „ÉLŐÁLLAT SZÁLLÍTÁSÁRA ALKAL-
MAS”, de azt is megállapíthattuk, hogy a vagonok üresek,
s némelyiknek az ajtaja is nyitva volt. Ilyen üres vagonok
voltak egy másik sínen is. Egy vasutas járt mellettük egy
nagykalapáccsal, és minden kerékre nagyot ütött. Meg is
kérdeztem a vasutas bácsit, hogy miért üti a kerekeket.

– Azért, mert ha törött lenne, akkor más hangot adna.
Abból pedig, nagy baj lehet, ha menet közben egy kerék
eltörik.

Édesanya valahol kapott egy füles kannát, azt teletöl-
tötte vízzel és kérte, hogy vigyem fel a fürkébe. Annácska
mindjárt ivott is belőle. A kanna tetejét lehetett bögrének
használni. Annácska marasztalt, hogy maradjak megint
örködni, mert neki is el kellett mennie valahova.

Katica és Petkó feltornázták magukat a fürkénkbe. Pet-
kónak valahogy útban volt Dédi kispárnája, csak éppen
odébb rakta, de mindjárt mondta is, hogy olyan nehéz a
kispárna, hogy biztos nem csak toll van benne. Mondtam
neki, hogy a báránybéléses ködmön van beletömve, biztos
azért olyan nehéz. De csak csóválta fejét. Katica meg még
lovat is adott alá.

– Én is mondtam Józsikának, hogy biztos kincs van
benne, de nem akarja a vénasszony megmondani még neki
sem, hogy mi van benne.

– A Dédi nem vénasszony.

– Hát akkor mi? Olyan, mint egy görcs, és még menni
sem tud. – mondta Katica diadalmasan, amitől és elszo-
morodtam, mert tudtam, hogy a Dédi ugyan öregasszony,
de csupa szív, és igazán nem tehet arról, hogy nem tud
járni, és azt is tudtam, hogy ha majd egyszer nagy lesz
a szükség, akkor ő fog rajtunk segíteni. Dédit én nagyon
szerettem, és nem esett jól, hogy a szerelmespárom ilyen

csúfolódóan beszél róla. Petkó észrevehette, hogy Katica szavai nem estek jól nekem. Késedelem nélkül vigasztalt is.

– Mondtam, hogy csak egy lány. Nem érti a komoly dolgokat.

Katica ettől megsértődött és nyelvet nyújtott Petkóra.

Az én kis barátom erre egyszerűen hátat fordított Katicának és megfogta a kezem, húzni kezdett.

– Gyere, Józsika, menjünk el valahova játszani. Mi ketten.

Ez nagyon nehéz helyzet volt. Katica arcán különös finctor jelent meg, amit nem tudtam megfejteni. Lehet, hogy haragudott, lehet, hogy kíváncsi volt, az biztos volt, hogy a mosoly úgy eltűnt róla, mint amikor a napsütést elállja egy hirtelen jött fekete felhő.

– Tudjátok mit? – kaptam észhez. – Vagy barátok vagyunk, és akkor nem veszekedtek, vagy itt hagylak benneteket, amíg ki nem békültök.

Úgy látszott, hogy elég fontos volt mind a kettőnek, mert Petkó gyorsan megszólalt.

– Jó van, kibékülünk. De akkor is nyelvet nyújtott rám.

– Olyan csúnya az én nyelvem? – kérdezte Katica, de már megint nevetett hozzá. Kénytelen volt Petkó is elnevetni magát. Végül már mind a hárman nevtünk.

A nevetésnek az vetett végett, hogy megláttuk, a két széky valami hosszú fából készült tárgyat hoz ki abból az épületből, ahol előbb eltűntek a szemünk előtt, és odamentek Dédihez. Kisvártatva szüleim is megjelentek ott. Azt láttuk, hogy Mózes nagyon magyaráz édesapámnak valamit, de hogy mit, azt nem hallottuk, ahhoz elég messzire voltak.

Hamarosan megtudtuk, hogy miről volt szó. Az a hosszú valami olyasféle alkalmatosság volt, mint egy talicska, kerék nélkül, és helyette mind a két végén olyan fogó volt, mint a talicskán. Két rudat széles gurtnikkal összekötöttek úgy, hogy arra rá tudták ültetni Dédit, és

most már azon lehetett őt vinni, csakhogy két ember kellett hozzá. Egy az elején, egy meg a végén fogja a talicska két-két szarvát. Mózes és Áron be is mutatták az alkalmatosságot, amit édesapa meg is nevezett. Azt mondta, hogy ez egy hordozó ágy.

– Hordágyrak hívták a szanitécek a fronton – mondta Tóni bácsi, aki szintén megjelent a Dédinél. Meg is indultak vele a vonathoz, fel is jöttek a fürkébe. Dédi valósággal büszkén ült az alkotáson, és csak hálálkodott a legényeknek. A hordágy két oldalát alkotó rudat egymás mellé lehetett kötni, nem is foglalt el sok helyet. Fel tudták tenni a csomagtartóra, a fejünk fölé. Valamit tudhattak a vonatindulásról, mert Katicának és Petkónak a helyükre kellett menniük, mert a zöld mozdony már megint üres vagonokat tolt a vonatunkhoz. Azt mondta édesapa, hogy amint a vasutasok elkészültek, már megyünk is tovább.

A hordágyról beszélgettek szüleim, köszöngették erősen a legényeket, hogy segíteni akartak. Áron meg is jegyezte, hogy a fiatalúr is elég erős, hogy az egyik végét vigye, mert a néni igazán nem nehéz. Ez a fiatalúr én voltam. Megint nem tudtam, hogy örüljek-e, hogy foghatom a hordágy végét, amikor majd Dédit kell fuvarozni, vagy bosszankodjak inkább, hogy hozzá leszek kötve, kötelességből. Az jólesett, hogy erősnek látszom. Titokban meg is tapogattam a muszklimat. Vajon mit fog majd Katica mondani, ha látja, hogy milyen erős vagyok.

A vonat mellett megint megjelent a piros sapkás vasutas. Már mindenki a helyén lehetett, mert felemelte a palacsintasütőjét, és a vonat megindult velünk.

Ettől kezdve nem állt meg a vonat sehol sem. Kis órházak mellett ment el, ahol kint állt a bakter és tisztelgett a vonatnak, a vonat sikított egyet-egyet a tiszteletükre, de még csak nem is lassult.

Amikor legközelebb lassított, akkor már Debrecenhez közeledett a vonatunk. A székek az ajtón lévő ablakon,

édesanya és Annácska a másik ablakon nézték, hogy hova is érkeztünk.

Az állomás épülete, ami elé aztán odaállt a vonatunk, nem volt nagy. Ez nagy csalódás volt nekem, mert azt hittem, hogy egy olyan híres városnak, mint Debrecen, nagyobb állomása van, mint Nagykárolynak.

Áron bizonyára járt már Debrecenben, mert mindjárt mondta, hogy a kis állomásra érkeztünk.

– Itt vagonírozták be az ezredünket, amikor az olasz frontra vittek bennünket.

A vagonajtók sorra mind kinyíltak, a mi fülkénk ajtaját is kinyitották a legények, de senki nem tudta, hogy mire számíthatunk.

Tóni bácsi szánta rá magát, hogy elmegy tudakozódni. Messzire azonban nem jutott, mert ismét csendőrök jöttek a vonathoz. De ezúttal nem kerestek senkit. Csak azt mondta a vezetőjük, hogy az éjszakát még a vonatban kell töltenünk, és holnap reggel aztán ki-ki mehet a kijelölt szállására. Ha valakinek van pénze, rokona, szállása, az akár azonnal elmehet, csak jelentsék be nekik, az állomáson lévő irodájukban. A szállodát nem ajánlják, még ha valaki meg is tudná fizetni, mert ott már minden helyet elfoglaltak.

Azt is megtudtuk, hogy az állomás épületéhez közel van klozet és víz is, ha valakinek arra lenne szüksége.

A mi fülkénkből senki nem ment el, talán azért, mert már elég későre járt, vagy azért, mert nem volt kihez menni. Én csak azt tudom, hogy olyan hosszú éjszaka volt az utolsó ott a fülkében, amilyenre nem tudtam visszaemlékezni. Mindenki aludni akart ülve, egymásra támaszkodva. De azt hiszem, senki sem aludt, kivéve Dédit, aki minden helyzetben tudott aludni. Ez akkor is úgy volt. A kispárna az ölében, arra támasztotta kezeit, kezeire meg a fejét.

Tóni bácsi suttogva beszélt Annácskával, aki, úgy látszott, el volt keseredve. Azt mondta, hogy minden olyan ki-

látástalan. Tóni bácsi meg csak mondta, hogy amíg együtt vannak és szeretik egymást, addig minden nehézségen túl fognak majd jutni.

– Hát igaz az, hogy nincsen olyan hosszú éjszaka, amire nem következne reggel. A miénk is eljött, elég korán. Már megszólaltak a debreceni harangok, amikor sötét ruhás, kravátlis emberek érkeztek és felszólítottak minket, hogy minden holminkkal együtt hagyjuk el a vonatot és sorakozzunk fel az állomás elé.

Tényleg én vittem a hordágy végét, amire a Dédinek feködnie kellett, mert a felém eső vége lejjebb volt, mint a másik, ahol édesapa fogta a rudakat. A nagyobbik ládikót édesanya vitte. Más holmink még most sem volt. Szépen megjelentünk mi is többiekkel ott a városi urak előtt, olyan rendben, mint ahogy otthon a mezőfényi csorda, mikor kihajtották őket legelni. Igaz, az otthoni marhák, tudhatták, hogy hová mennek, mi meg akkor még nem.

Az egyik ember, szép fehér bajusza volt, a haja meg hullámos, mint a dámáknak, csak nem olyan hosszú. Elénk állt és a Magyar Királyság nevében köszöntött minket. Elmondta, hogy az édes haza édes gyermekeinek tekint minket, és erejéhez mérten mindent megtesz értünk, s hogy addig, amíg vissza nem mehetünk erdélyi otthonunkba, a csonka Magyarországon is otthon érezzük magunkat.

Ezután elénekeltük a Himnusz. A férfiak és én is vigyázban álltunk, az asszonyok közül többen sírva is fakadtak, mert olyan szép volt. Ezután névsorolvasás következett, amiből megállapították a hivatalos urak, hogy hiánytalanul megvagyunk, és így már semmi akadályunk nem volt, hogy a szükséglakásokat szétosszák közöttünk.

A szükséglakásokhoz nem kellett messzire mennünk. Amíg a fogadás tartott, az alatt a zöld mozdony a személyvagonokat valahova elhúzta. Egy kismozdony, pedig a tehervagonokat, amikkel idáig együtt jöttünk, az állomással szemben lévő legszélső pályára húzta.

– Lássák emberek, azok a tehervagonok lesznek ideiglenes otthonaik, amíg más megoldást vagy mi vagy önök nem találnak. Mi megteszünk mindent, hogy a kényszer-szülte megoldást a lehetőség szerint lakhatóvá tegyük az önök részére. Tűzhelyet, tüzelőt, fekvőhelyeket még a mai nap folyamán biztosítunk. Akinek orvosra, orvosságra van szüksége, az most mindjárt jelentse be az igényét. Egy irodát rendeztünk be az állomás épületében, ahol két tisztviselő fog az önök gondjaival foglalkozni. Egyelőre minden vagonba két család költözzön be. Akik nem házasok, azoknak lesz külön legény- és leányszállásnak kijelölt vagon. Az, hogy ki melyik vagonba költözhet, azt nem döntöttük el. A családok kiválaszthatják, hogy melyik családdal osztanak meg egy-egy vagon. Ezt, kérem, a vagonok oldalán lévő számmal együtt, jelentsék az irodában. Ennek megfelelően tudjuk kiállítani önöknek a bejelentőlapjukat, ami Magyarországon mindenhol az igazolványuk lesz.

A vagonok 20 négyzetmétereseek. A családok úgy osztozkodnak a helyeken a vagonon belül, ahogy egymás között megegyeznek.

Az ismertetés azzal végződött, hogy bejelentették, hogy az első napokban egy tábori konyha fog ellátásunkról gondoskodni. A reggeli rántott levest már főzik a gulyáságúban a kirendelt segítők.

– Most már csak ezt nem tudom, hogy a tenyerünk-ből esszük-e meg a levest, vagy mindjárt beletöltik a szánkba – mondta édesanya, aki nagyon elszomorodott attól, amit hallott.

– Édes, ne légy már olyan csüggedt. Gondolj arra, hogy végül is itt vagyunk, már biztonságban vagyunk, lesz fedél a fejünk felett, egészségesek vagyunk, nem félünk a munkától. A kezdet nehéz, de nem várhattuk, hogy palotával vár minket szegény kirabolt Magyarország. A menekülteken látszott, vagy csak én gondoltam úgy, hogy meglepte őket a felajánlott szállás és az, hogy hirtelen lakótársat kellett választani. Ez nekünk nem volt nagy baj, mert édesapa

és Tóni bácsi mindjárt el is indultak, hogy vagont válasszanak. Ez nem is lett olyan könnyű. Édesapa később elmesélte, hogy az egyik vagonnak az oldalán voltak deszkák kiszakadva, egy másiknak a padlóján volt egy nagy rés. Abban mind egyformák voltak, hogy szeméten kívül nem volt bennük semmi, amire csak leülhettek volna. Édesapa végül is ott maradt az egyiknél, amelyiknek az ajtajai elég jól záródtak, bár ha kívülről becsukták, akkor belülről nem lehetett kinyitni. Tóni bácsi visszajött reklamálni ahhoz a hivatalnokhoz, aki az ismertetést elszavalta, de az csak a vállát vonogatta. Én közel mentem, mert nagyon kíváncsi voltam, hogy mit mond.

– Nézze, uram! Ez minden, amit ebben a pillanatban biztosítani tud a város önöknek. A kaszárnyából még ma hozatunk vaságyakat, szalmazsákot és szalmát is, hogy megtömhessék. Tűzhelyet is kap minden vagon, amit a lakók közösen használhatnak.

– Van sok gondunk, amiket meg kell oldanunk. Egyelőre a városnak se szén- se tűzifatartalékai nincsenek. Ebben a tekintetben tehetetlenek vagyunk.

– De, mégis...

– Számítunk a megértésükre, önök is számíthatnak ránk, amiben lehet, segítünk, de kell, hogy önök is segítsenek magukon. A tábori konyhára még néhány napig számíthatnak. Hallottam, hogy edényeik sincsenek, ami azért némi meggondolatlanság, de remélem, hogy a kaszárnyában találunk önöknek edényt és eszcájsot. Végül azt ajánlom, hogy aki munkaképes, keressen munkát a városban. Biztos vagyok benne, hogy ki-képeségeinek és képzettségének megfelelő ajánlatot kaphat. Remélem, nem kell sokáig itt lenniük, de addig igyekezzenek beilleszkedni.

A fehér bajusz fölött szigorú tekintetű lakott, s arra gondoltam, ahogy beszél, hasonlít Zsigmond tanító bácsira, aki négy évig tanított engem Mezőfényen. Ő is mindig szigorú volt, de tudtuk róla, hogy szereti a gyerekeket, és

mindig jót akart. Kicsit hiányzott is nekem. Most, hogy eszembe jutott, azt gondoltam, hogy otthon maradni talán mégis jobb lett volna.

Egyszer csak Katica termett mellettem és egy zománcos bögrét tartott a kezében.

– Józsika, nekünk nincs tányérunk, de ebből a bögréből meg lehet inni a levest. Gyere! Hozd a tiédet is! Most osztják ott egy nagy kanállal annál a nagy üstnél és mindenki kap.

Mondtam, hogy csak menjen, mert én nagyon restelltem, hogy nekünk semmilyen edényünk nincs. Ez bizony meggondolatlanság volt részünkről, ahogy a debreceni bácsi mondta. Bizony én is sóvárogva néztem, hogy Katica nénikéjének is volt egy pettyes, zománcos, füles bögréje.

Mózes mentett meg minket, mert látta, hogy meglehetősen tehetetlenek vagyunk a tányértalanság és a kanál-talanság miatt. Nem tudom, hogy honnan kerítették, de egy nagy fazék levestel jelentek meg mellettünk és jó szívvel ajánlották, hogy falatozzunk velük. Igaz, hogy csak két kanaluk volt, de bemutatták, hogy kenyérrel nagyon jól lehet a rántott levest mártogatni. Az egyik kanalat Annácska kapta, a másikat édesanya, aki aztán szépen etette vele Dédit. Aki nagyon élénk szemmel figyelte az eseményeket.

Tóni bácsi kérdezgette a székeltyeket, hogy találtak-e maguknak vagon. Áron azt válaszolta, hogy ők nem szándékoznak vagon választani.

– Én azt gondoltam, hogy a tanár urat megkérjük, hogy néhány órácskát vigyázzanak a ládáinkra. Van nekünk egy cimboránk valahol ebben a városban, megkeressük. Isten segedelmével megtaláljuk. Tán szállást és munkát is tud nekünk ajánlani.

Így volt, hogy ez a két láda lett az első bútorunk a vagonban, ahol Tóni bácsival és Annácskával osztottunk.

Az első feladat a takarítás volt, amihez elég nehéz volt kezdeni, mert szerszámok nem voltak. Dédi volt az, akin

nem vett erőt a csüggedés. Ott ült az egyik katonaládán és jó tanácsokat adott.

– Menjetek és törjétek leveles ágakat, egy párat összekötöztök ügyesen, aztán máris van seprűtök.

Én is mentem az asszonyokkal ágat keresni. Nem kellett messzire mennünk, mert a vagon az állomás szélén állt, és a másik oldalon akácfák sorakoztak. Csak a tuskékre kellett vigyáznunk, mert ugyancsak védték magukat. Tóni bácsinak még egy derék bicskája is volt, no azzal két seprűre való ágat kaszabolt. Dédi már azt is tudta, hogy melyik gyomnövény szárával lehet a gallyakat összekötözni. Az egyik seprűt nekem meg kellett vizezni a kútnál, mert azt is Dédi parancsolta, hogy a port a vizes gallyakkal lehet legjobban eltüntetni.

A többiek is tanultak, mert jól megcsodálták az alkalmazhatóságot, és siettek a példánkat követni.

Édesapa elment bejelenteni a vagonszámot. Így lettünk most már debreceni lakosként listára téve. Édesapának azt is be kellett diktálni, hogy mi a foglalkozása. A tisztviselő, aki beírta őt egy könyvbe, vallásunkra is kíváncsi volt. Mikor megtudta, hogy katolikusok vagyunk, akkor mindjárt tanácsot is adott.

– A tanár úr felkereshetné a piarista gimnáziumot, ott most elkelne egy jó latinos tanár, mert a kegyes atyákat is megtizedelte a háború. A kislát meg éppen járhatna oda elsősnek.

Édesapa után Tóni bácsi ment el jelentkezni. Én bizony nem tudtam, hogy neki mi volt a foglalkozása, azonkívül, hogy háborúzott. De míg odavolt, Annácska mondta édesanyának, hogy Tóni biztos fog munkát találni, mert diplomás építésmérnök, és biztos szükség lesz a jó mérnökökre Debrecenben is. Azt is elmondta, hogy az esküvőjüket is itt fogják tartani a városban, mert a menekülés miatt Nagykárolyban már nem maradt idejük. Meg is mutatta a gyűrűjét, amit Tóni bácsitól kapott, amikor az arája lett.

– Tóni nagyon jó ember, és én nagyon szeretem őt.

Édesanya erre azt mondta, hogy ezt ő is látta a Tóni bácsin, meg a nagy szeretetet is. Kívánta Annácskának, hogy boldog legyen és boldoguljon.

Ezt én olyan mulatságosnak találtam, meg szépnek is, hogy valakik boldogan boldoguljanak. Szólni azért nem akartam, hátha butaságnak tartanák, hogy ilyent gondolok.

A fehér bajuszú bácsi igazat mondott, mert még nem hágott délre a nap, amikor egy társzeker érkezett, amelyiken magasan halmozva vaságyak voltak. Azokat aztán a menekülteknek kellett leszedni. Petkóval ott találkoztam a szekéرنél, ahol mind a ketten a lovakat csodáltuk, mert olyan nagy lovakat addig még nem láttunk, mint amelyek a társzekeret húzták. Világosbarna színük volt, de a sörényük, farkuk, kamásnijuk majdnem fehér. Patájuk majd kétszer akkor volt, mint azok a lovaké, amiket addig láttunk.

Katica is odakeveredett hozzánk. Most azon kellett nevetni, hogy mi a lovakat csodáljuk.

– Milyen fiúk vagytok? Nem tudtok ti semmit. Ezek a sörös lovak.

– Sört isznak? – értetlenkedett Petkó.

– Dehogyan isznak sört. Ezek húzzák a kocsikat, amikkel a söröshordókat szállítják. Meklenburginak is hívják őket, mert biztos ott születtek.

Nem tudtam, hogy örüljek-e annak, hogy tanultam Katicától valamit, mert olyan csúfondárosan nevetett ki miniket. Láttam Petkón, hogy valami mérgeset készül mondani, ezért gyorsan megkérdeztem.

– Ti melyik vagonba költöztök?

– Nem tudom, Józsika. A nénikém azt mondja, hogy valahol bérelni kellene egy szobát. Tudod, neki van pénze.

Arra gondoltam, hogy talán édesanyjának is lenne még pénze.

Petkó mindjárt meg is mutatta, hogy ők melyik vagonba költöznek, és sajnálta, hogy nem került velem egy vagonba. De az ő vagonjuk csak kettővel volt odébb a mienktől, így nem leszünk messze egymástól.

Édesapa három vaságyat vitt a vagonba, és négy üres zsákot. Azt mondta, hogy nekem nem állítanak be ágyat, hanem csak egy szalmaszákot kapok, mert ha négy ágyat tesznek be, akkor már nem lesz annyi hely a vagonban, ahol mozogni lehet. Napközben meg az én zsákomat fel lehet majd rakni valamelyik ágyra. Két ágyat vittek Tóni bácsiék is. Azt is megtudtuk, hogy a tűzhelyre még várni kell, és ahhoz kályhacsövek is kellenek, azokat még nem tudott a város eleget szerezni. Délután egy nagy kazal szalmával érkeztek meg azok a széles hátú lovak. Megtudtam, hogy a szalmazsáktömésnek is vannak fortélyai, amit édesapa és Tóni bácsi nagyon is jól tudtak.

– Gyere csak, Józsika, figyeld meg, hogyan kell jó kemény ágyat készíteni. Lehet, hogy katonakorodban majd szükségét veszed a tudománynak.

A szalmazsák ágyméretű nyílása, mint egy nagy száj, nem a végén, hanem a közepén tátogott. Azok keresztül kellett először a sarkait jó keményen megtönni. Amikor ezzel édesapa megvolt, már csak ugyanolyan magasságban kellett a szalmát belegyömöszölni a nyíláson át. A sajáto-mat már egyedül kellett elkészítenem.

Dédi meg is jegyezte, hogy közmondás is van arról, hogy attól függ az álom, hogy milyen az ágy. Nagyon igyekeztem, hogy az enyém is jó legyen, jó sok szalmát tömtem bele. Édesapa mégsem volt elégedett vele, mert azt mondta, hogy akkor hasat tömtem a zsáknak, hogy le fogok gurulni róla.

Tóni bácsi és Annácska együtt készítették az ágyukat, közben nagyokat nevettek. Ettől szüleim is jó kedvűek lettek. Édesapa azon tréfálgozott, hogy már csak a pizsama hiányzik ahhoz, hogy jól tudjunk aludni. Édesanya erre büszkén kijelentette, hogy ő ezen is tud segíteni.

Láttam, hogy elfordul, hogy ne lássuk, mit készül tenni. De azt azért megfigyeltem, hogy a szoknyájának az elejét húzta fel, és amikor leengedte, akkor papírpénzek voltak a kezében.

Látod, édes? Ennyi még volt az alsószoknyám zsebében, talán tudunk valami ágyneműfélét venni.

Édesapa megszámolta a pénzt, egy és két koronás bankók voltak, de talán 2 darab ötös és ötvenes is volt köztük.

Dédin látszott, hogy ő is akarna valamit, mert kereste szemével a kisebbik ládikóját, de végül nem szólt semmit.

– Józsika, itt maradsz a Dédivel, mi elmegyünk ezzel a pénzzel, meglátjuk, hogy mit lehet vásárolni rajta. Annyi mindenre szükségünk van, ám édesanyád rejtett kincse nem sok mindenre lesz elegendő.

Dédit lefektette édesapa az elkészített szalmazsákra. Dédi megint csak hálálkodott, elmondta, hogy nagyon jól esik neki feküdni, mert már egészen kisebesedett az alfele. A kisebbik ládikót rejtő párnáját elégedetten a feje alá tette. Talán nem is nekem, hanem csak magának mondta, mikor már csak mi ketten maradtunk a vagonban, hogy ő tud ám segíteni, ha majd igazán nagy bajban leszünk.

Tudtam én mindjárt, hogy még nem vagyunk igazán bajban, mert már van fedél felettünk, ágyunk is van, enni is kaptunk, sőt már lajstromba vettek bennünket Magyarországon. Dédi el is aludt hamarosan, én pedig azt gondoltam, hogy egy kicsit körülnézek a vagonon kívül. Kiderült, hogy nem csak én gondoltam a körülnézést, mert az én két barátom már a közelben voltak, a Petkóék vagonjának ajtajában üldögéltek és lógatták a lábukat. Ugyancsak örültünk egymásnak, mintha csak hosszú idő után találkoztunk volna. Én tüstént eldicsekedtem a szalmazsákkal, azt hiszem egyikőjük szalmazsákja sem készül olyan katonásan, mint a miénk. Petkó játszani akart. Végül az találtuk ki, hogy ugróiskolát rajzolunk a sínek közé. El is kezdtük a játékot, amikor még néhány gyerek odajött hozzánk, és ők is játszani akartak. Ezeket a gyerekeket már

láttam korábban is, de még nem sikerült összebarátkozni velük. Azt sem igazán tudtam, hogy akarok-e velük is jóban lenni. Egy ideig jókat nevettünk az ügyetlenebbeken, amikor egy vitás dobás sikeredett, és Petkó mindjárt közölte, hogy csalás történt, mert nem a négyzetben belül, hanem csak a vonalra esett az egyik kislány köve. Az a kislány nem hagyta magát, elkezdett nyelvelni.

– Az ilyen vakarcs jobban teszi, ha tartja a száját.

– Nem vagyok vakarcs, különben is én találtam ki, hogy ugróiskolát játszunk.

– Hát nagy feltaláló vagy. Gratulálok.

– Csak hallgass. Senki sem hívott ide. Rajzolatok magatoknak ugróiskolát, ott aztán csalhatsz, amennyit akarsz.

A kislány, aki egy fejjel magasabb volt Petkónál, pofon ütötte a barátomat. Petkó pedig sípcsonton rúgta a lányt, aki erre elkezdett jajgatni, hogy eltört a lába.

Mi, többiek elég bambán álltunk, mikor Katica azt találta mondani, hogy jobb ha nem veszekszünk, és elmegyünk, nem játszunk cigányokkal.

– Ki a cigány?

Ágaskodott az önérzet az egyik fiúban, aki eddig csendesen viselkedett. Igaz kérdés volt, mert egyik gyerek sem látszott cigánynak.

– Nem vagytok cigányok, de cigánykodtok. Ide jöttök játszani és csaltok!

Már úgy nézett ki, hogy verekednünk kell az újonnan jött sorstársainkkal, akik öten voltak, mi meg csak hárman. Nekem ugyan semmi kedvem sem volt a verekedéshez, de ha sor került volna rá, akkor a barátaimat csak nem hagytam volna cserben. Szerencsénkre jött egy vasutas bácsi, aki valamit láthatott, mert ránk parancsolt, hogy meg ne lásson minket a sínek között verekedni. A sípcsonton rúgott kislányt én azért megsajnáltam. Mondtam is Petkónak, hogy nem kellett volna megrúgni.

– Nem kellett volna engem megütnie. Arcon ütött. Ezt soha senkinek nem engedhetem meg. Tudtad te, hogy az arc a lélek tükre? Aki arcon üt, a lelked tükrét üti meg.

– Miket tud ez a Petkó mondani! -- csodálkoztam el. Nem is jöttem hozzá, hogy ezt a tükör dolgot megkérdézzem tőle. De azt elgondoltam, hogy édesapát kifaggatom a dolog felől.

A vagonjaink körül nem sok minden történt. Mozdony nem járt, pedig azt szerettem nézni.

A nap még magasan járt és jó melegen sütött, felhők sem szálltak, csak a mélységes mély magasság kékllett fölöttünk. Felkapaszkodtunk a mi vagonunkra, és mint a vererek, sorban ültünk azt ajtónyílásban. Dédi egyenletesen horkolt, mi arról beszélgettünk, hogy járunk-e, járhatunk-e iskolába.

Petkó eldicsekedett, hogy a nagy betűket már el tudja olvasni, és számolni is tud, húszig.

Katica felajánlotta, hogy megtanítja neki a számtant tovább is, mert az nem is olyan nehéz. El is kezdte volna az oktatást, de Petkó azt kérte, hogy a tanítást akkor kezdjék, ha csak ketten lesznek. Ez nekem valahogy nem esett jól, de nem szóltam. Hogy mondjak valamit, én is elkezdtem mondani a terveimet.

– Ha én járhatok gimnáziumba, akkor latint fogok tanulni. Tudjátok, az apukám tanár, és sokat fog nekem segíteni.

– Nem is mondtad, hogy tanár az apukád, nem is úgy néz ki – csodálkozott Katica.

– Miért, hogy néz ki egy latintanár?

– Én azt hittem, hogy szakálla van annak, aki olyan okos.

– Mondtam én, hogy csak egy buta lány vagy – jelentette ki Petkó.

– Ha buta lány vagyok, akkor nem akarj számtant tanulni tőlem.

– Ne haragudj, csak vicceltem.

A latintanulás Katicát is érdekelte. Meg is ígértem neki, hogy édesapát megkérem, hogy őt is segítse, ha szüksége lesz rá. Ezután egy kicsit megint másképpen gondoltam Katicára. Azt gondoltam, hogy az nem akármilyen dolog, ha valaki tudja a számtant és még latint is akar tanulni.

Először Tóni bácsiék érkeztek vissza, most már nem voltak olyan jókedvűek, mint amikor elmentek. Tóni bácsi, amikor felkapaszkodott mellettem, megsimogatta a fejem, de nem szólt semmit, én meg a barátaimra való tekintettel nem akartam megkérdezni, hogy mi bántja őket. Amikor szüleim megjöttek, és nem volt semmiféle csomag a kezükben, akkor azt gondoltam, hogy nem lesz pizsamám, és valami baj lehet.

Meg is tudtam aztán, hogy a baj az, hogy a bank már nem volt nyitva, és a pénz, amelyik még néhány napja jó volt, már nem az, és csak akkor fogadják el az üzletben, ha le van pecsételve a bank által, mert a korona már nem osztrák-magyar pénz, hanem csak magyar. Csak az ilyen lepecsételt pénzt szabad a boltosoknak elfogadni.

Édesapa vigasztalta édesanyámat, hogy egy éjszakát még kibírunk valahogy. Azt is megbeszélték, hogy ezt a pénz dolgot valahogy Dédinek is a tudomására kell hozni. Ezért én mindjárt gondoltam, hogy Dédinek pénz lehet a ládikójában. A pénzpecsételés hírére Katica és Petkó is igyekeztek a helyükre, hogy elmondják az újságot.

A vacsora elég gyengére sikeredett. A gulyáságyúban valami furcsa ízű teát főztek. Most mindenki kaphatott katonai csajkát, így nem volt gond, hogy miből igyunk.

Teázás után mindenki kipróbálta az ágyát. Édesapa és Tóni bácsi megbeszélték, hogy nagyon jó, hogy együtt vagyunk, de valahogy mégis ketté kellene osztani vagont, hogy külön szobájuk legyen Tóni bácsiéknak, és nekünk is, mert – magyarázták, hogy én is értsem, miért, – Dédi horkolása zavarja Annácskát. Elalvás előtt még az is hallottam, hogy legjobbnak azt találták ki, hogy két falat kellene készíteni, ami a középső részt leválasztja a hálóhe-

lyektől, arra az esetre, ha több napig itt kellene laknunk. Édesanya meg azt mondta, hogy egy kályhával nehéz lenne akkor mind a három részt fűteni.

Édesapa azt mondta, hogy a tűzhely csak a főzéshez kell, mert mire hidegek lesznek, már biztosan nem a vagonban fogunk lakni.

– Ádám, milyen jó, hogy te olyan derűlátó vagy! Bárcsak neked lenne igazad. – Többet már nem hallottam, mert elaludhattam.

Akkor éjjel hirtelen hideg lett. Nem volt takaró, amibe elbújhattam volna a ruhám alá is bebújó hideg ellen. Csak forogtam a szalmazsákon és egészen felébredtem. A vagon oldalának résein már a hajnali világosság fényében a levegőben lebegő milliárdnyi porszem heves táncot járt. Odakint nagy szél lehetett, mert különös hangokat csalt elő a telegráfvezetékeken és a fák lombjai között. Mezőfényen is szokott erős szél nyargalni, hangoskodni. Ismerős volt.

Dédi, ha ébren lenne, most vetné magára a keresztet, mert ő aztán nagyon tudott félni – gondoltam Még csúfolódni is szoktam rajta, de egyszer édesanya jól meghúzogatta fülemet miatta, ezért csak magamban mosolyogtam.

Felkeltem a fekhelyemről és a vagonajtónál lévő széles résen lestem kifelé a világba. A szél olyan porfelhőt támasztott, hogy az állomás épületét is alig lehetett látni. Faleveleket, papírdarabokat és még vastag gallyakat is görgetett maga előtt a vihar. Amerre kiláttam, fehér, habosszélű, kövér, fekete felhőket láttam közeledni. Gyomrukban a vilálmok még csak távoli lobbanásoknak látszottak, de a szél az égiháború hangjait is felénk sodorta.

– Legjobb lesz, ha elmész az ajtóból.

Édesapa állt mögöttem, és igyekezett teljesen behúzni a vagonnak az állomás felé nyíló ajtaját. A másik kívülről be volt zárva, azt nem tudtuk használni. Már mindenki felébredt és nagyon el volt szomorodva. Nekem is és a felnőtteknek is lett volna sürgős dolgunk, ami miatt ki kellett

volna szállnunk, de a zivatar gyorsvonattal érkezett, és már odaért az állomásra. A csattanások miatt Dédi rákezdett az Úrangyalára, de senki sem imádkozott vele. Tóni bácsi és Annácska nem is voltak katolikusok, mint mi. Édesapa édesanyát tartotta átölelve, mert édesanya nagyon félt a villámlástól, most pedig azok olyan közel jártak, mintha csak be akarnának jönni a vagonba.

Én nem szoktam félni sem a mennydörgéstől, sem a villámoktól. Nem igazán tudtam, hogy miért, de amikor ilyen nagy csihi-puhi van az égen, akkor én nekem egészen jó kedvem támad.

Azt is gondoltam, hogy ha Katica itt lenne, akkor én őt ölelném át úgy, mint édesapa édesanyát, hogy ne féljen. Biztos örülne neki, mint ahogy én is nagyon szívesen átölelném, és ő láthatná, hogy én nem félek.

A vihar nyomán eső is érkezett. Olyan sötét lett, hogy a hajnal fénye elszőkött előle, s mi alig láttuk egymást. Dédi szeretett volna gyertyát gyújtani, de le kellett mondania róla. Semmilyen világot nem tudtunk gyújtani.

– Ádám, az elsők közt egy petróleumlámpát kell vennünk. Világosságra szükségünk lesz.

– Azt is veszünk, amint lehet, csak lehessen petróleumot kapni.

Annácska is félt. Egészen összegömbölyödött az ágyán, Tóni bácsi meg csak ült mellette és minden közeli villámlás után számolt, hogy mikor érkezik utána a dörgés. Nekem el is magyarázta, hogy ahányat számol a mennydörgés és a villámlás között, annyi kilométerre van a villám tőlünk. Ez azért van – mondta –, mert a hang lassabban jár, mint a fény. Soha nem gondoltam erre. El fogom mesélni Petkónak.

A nagy szél nagy esőt hozott, én már megint a résen leskelődtem kifelé. Olyan könnyedség volt bennem, mintha az elmúlt napok minden fáradságát elfújta volna a szél, vagy elmosta volna a lezúduló eső. Hamarosan nagy tócsák keletkeztek a sínek közt, és a vízcseppek buborékokat

támasztottak rajtuk. Ezt is szerettem nézni. Sajnos egyre jobban fáztam, de azon nem tudtam segíteni. Édesapának eszébe jutott valami. Tornáznunk kell, hogy megmelegedjünk. Ebből tudtam, hogy nem csak én fázok. Azon a kis helyen, ami a vagonajtók között volt, mind az öten elkezdünk tornázni és ugrálni.

Dédi meg is állapította, hogy tiszta bolondság, amit teszünk. De nem volt igaza, mert tényleg megmelegedtünk egy kicsit.

A szél megbirkózott a kövér, fekete felhőkkel, és elhajtotta őket. Hirtelen világos lett, a nap szivárványt rajzolt az égre. Jó volt látni. Tanultam, hogy a Jóisten azért festi fel, hogy emlékezzünk arra az ígéretére, hogy nem lesz többé vízözön.

Ahogy elállt az eső, mindenki egyszerre akart menni a dolgára, ami egy férfi és egy női latrina meglátogatását jelentette. Ezek nagy gödrök voltak, amelyek fölé egy gerendát tettek, arra kellett kuporodnia annak, akit a szükség odahajtott. Ezek a gödrök az esőtől majdnem egészen megteltek. Szerencsére a szél nem a vagonok felé fújt.

Tóni bácsi azt mondta, hogy ha más miatt nem is, ezek miatt mindenképpen el kell költöznünk, amint lehet. Édesapa azt mondta, hogy addig is rendes klozetokat kell készíttetni, mert ez a mostani nagyon egészségtelen. A „rendesből” pedig több is kell, mert sokan vagyunk.

Engem édesanya kiküldött, mert Dédit tisztába kellett tenni, de hallottam, hogy sírva végzi ezt a munkát, mert már nem volt tiszta rongy, amit felhasználhatna.

Ahány gyerek volt a vagonokban, azok mind kijöttek a sínek közé és a sárral, tócsákkal mit sem törődve siettek a gulyáságyúhoz, hogy minél előbb kapjanak valami meleg innivalót.

Én is köztük voltam. Várnunk kellett, mert az előkészített tűzrevaló alaposan elázott, a szakács csak biztatott minket türelmes viselkedésre.

Petkónak elmondtam a villám-kiszámoló tudományomat, ő meg a szivárvány színeit sorolta fel, pontosan tudta mind a hetet, pedig még nem járt iskolába.

Katica is odakeveredett. Ő keresett minket, és ez nagyon jólesett, de nem mertem neki megmondani, hogy szívesen átöleltem volna az égháború alatt, hogy ne féljen.

– Mit fogunk ma tenni? – érdeklődött Petkó. Katicának mindjárt készen volt egy gondolata.

– Azt találtam ki, hogy játszunk iskolást. Petkó lesz a tanuló, én leszek a tanító néni, Józsika a tanító bácsi. Megtanítjuk Petkót összeadni, kivonni, meg a számokat húsz után, és ha akarja, a kis betűket is megtanítjuk, hogy tudjon olvasni és írni is.

Én mindjárt kapható voltam a dologra, amit Katica boldog kacagással fogadott.

– Azért nem ártana, ha bajuszt növesztenél, hogy tekintélyes tanító bácsi legyél. Várj csak! Ki is próbáljuk, hogy nézel ki bajusszal.

Térült-fordult az üst körül, ahol a szakács még mindig a tűzgyújtással kísérletezett, és máris kormos lett az egyik ujjja. Mire észbe kaptam, már rajzolta is a bajuszt az orrom alá. Azon kellett aztán igazán nevetnie.

– Nézd meg magad! Nézd meg magad!

Már Petkó is nevetett. Talán ekkor kapott kedvet, hogy iskolát játszunk. Tükörnek az egyik tócsa kínálkozott, amiből egy bajuszos Józsika nézett vissza rám.

Lassan a felnőttek is megjelentek csajkáikkal a reggelihez, s bár sikerült a tüzet feltámasztani, várni kellett a reggeli teára. Édesapának elújságotlaltam, hogy iskolát nyitunk. Igazít, ahol Katica és én leszünk a tanítók.

– Ez derék dolog, fiam. Ha megengeditek, még segíték is nektek. A tanítóskodást én is szeretem, bár nincs olyan csinos bajuszkám, mint neked.

A reggeli után szüléim is, Tóni bácsiék is elmentek, megint rám bízták Dédit. Ő csak kevés teát ivott, azt mondta, hogy ki nem állhatja a szagát. Aztán kijavította

magát, az illatát – mondta –, mert szaga másnak van, érezhetjük, ha megfordul a szél.

Az iskolát a mi vagonunkban nyitottuk meg. Barátaimmal letelepedtünk a szalmazsákomra, és a padlót használtuk táblának. A kréta szerepét egy görbe vasszőgre bíztuk. A számtanórán mégsem kellett azt használnunk, mert Katica kitalálta, hogy az ujjaink legalább olyan jól működnek, ha mennyiségeket akarunk bemutatni, mint a vasszőg és a padló. Hármunknak éppen hatvan ujjunk volt, és ha Petkó addig tanulja meg a számokat, akkor már háromszor annyit fog tudni, mint amennyit addig tudott.

A számolás nem csak összeadás lett, hanem szorzás is, csak ki kellett nyújtani kezünket vagy lábunkat, hogy a sokszorozást Petkó felfogja.

Én azt találtam ki, hogy mást is tanulhat tőlünk a tanítványunk. A számtanóra után ajánlottam, hogy tanuljon verseket is Petkó. Akinek elmondtam az „Anyám tyúkja” című Petőfi-verset, ami azonnal megtetszett neki. Addig nem is hagytuk abba a tanulást, amíg szépen el nem tudta mondani. Nem tartott sokáig. Már is unszolt, hogy másik verset is akar tanulni. Katica tudta a „Szeptember végént” de azt Petkó szomorúnak tartotta, és nem akarta megtanulni. Végül megegyeztünk, hogy a magyar nemzeti himnusz első versszakát megtanulhatja, a többi sajnos Katica sem tudta, de ez az első már ismerős volt Petkónak, szívesen megtanulta, még elénekelni is. Én tudtam, hogy amikor a himnuszt énekeljük, akkor vigyázzban kell állni, csak azt nem tudtam, hogy ha csak tanítjuk, akkor is vigyázzban kell-e állnunk.

Éppen a vigyázzban állást gyakoroltuk, amikor egy rendőr és két néni érkezett a vagonunkhoz. A rendőr bácsi mondta nekünk, hogy nekik fel kell jönniük a vagonunkba, mert a két néni körül akar nézni. Fel is segítette a néniket, akik egyforma ruhát és vörös keresztet karszalagot viseltek.

A nénik körülnéztek, de sok látnivalójuk nem akadt. A mi oldalunkon láthatták a három vaságyat, az egyiken a Dédit, meg az én szalmazsákomat. A nagyika ládikáit nem látták, mert az egyik a párnában, a másik a Dédi ágya alatt volt. A másik oldalon Tóni bácsi és Annácska vaságyát látták a szalmazsákokkal és a batyut, amiből már pakoltak ki ruhákat. Az a batyu sem foglalt el sok helyet.

A nénik minket is megnéztek.

– Mind a hárman ebben a vagonban laktok?

Petró és Katica jelentették, hogy ők máshol vannak otthon. Itt iskolást játszanak Józsikával. Még rám is mutattak, ha nem vették volna észre, hogy a bajuszos a tanító bácsi.

– No, akkor most menjetek a helyetekre, majd visszajöhettek később, ha már innen elmentünk.

Ezt a rendőr bácsi mondta, egyáltalán nem rendőrösen, szigorúan.

Az én két barátom sürgősen elment, de Katica visszakibálta, hogy jönnek folytatni az iskolát.

– Szóval te vagy a Józsika. Mondd el nekünk, hogy kik laknak még ebben a vagonban veletek. Hol vannak a felnőttek?

Rendre soroltam nekik, hogy szüleim elmentek, hogy valamit vegyenek, de Dédi itt van, de ő nem sokat számít, mert nagyon öreg és nem tud járni.

– Úgy érted, hogy nincs lába?

– Van neki, de nem tudja őket használni. De ülni és feküdni tud, és aludni is.

Az idősebbnek látszó néni egy irkát vett elő a táskájából és írta, amit mondtam, meg azt is, amit nem mondtam, de ő nem titkolta, hogy miről ír.

– Szükségük van lepedőkre, takarókra, fehérneműre, edényekre, tüzelőre, ruházatra. A gyereknek iskolába kell járnia, tankönyvre, tanszerekre.

– Egy varrógépre! – diktáltam nekibátorodva. – Mert édesanya nagyon jól tud varrni, és dolgozni akar.

Az a néni, aki csak nézelődött, megsimogatta a fejem.

– Szeretnél iskolába járni?

– Igen szeretnék, otthon is jártam iskolába, de ősztől már Nagykárolyba jártam volna, mert ahol édesapa tanított, oda, abba a gimnáziumba akartam járni.

– Szóval édesapád tanító?

– Ő tanár. Történelmet, latint, magyart tanított.

– Tanárookra szükségünk van, bizonyára talál magának iskolát, ahol taníthat.

A nénik megnézték Dédit is, akin még mindig otthoni ruha volt és már ébren volt. Szemével követte a látogatókat, de hogy mit gondolt magában, azt nem lehetett tudni.

Az a néni, aki engem faggatott, Dédit is kikérdezte.

– Mondja, kedves, mióta nem tudja használni a lábait?

– Az izomsorvadás óta, bizony, már tavaly kezdődött. A Jóisten nem akar magához szólítani, hiába kérem. Csak nyűg vagyok szegény unokámon. Látja, milyen tehetetlen az ember! Pedig mennyit dolgoztam én... Már nagyon fáradt vagyok.

– Orvos mikor látta nénit?

– Orvos? Elvittek kórházba is, de láttam én, hogy nem tudnak segíteni rajtam. Vissza is vittek. Az unokám és az istenáldotta felesége, azok tartanak életben. Imádkozok is értük minden nap. Tudja, a mi Szűzanyánk, azért mindig megsegített. Talán magukat is ő küldte hozzánk.

– Megtesszük, amit csak tudunk – ígérték, amikor lekászálódtak a vagonról. Láttam, hogy a többi vagonba is felmennek.

Jó sokára visszajött Petkó. Boldogan újságolta, amit megtudott.

– Ezek a nénik megígérték, hogy igazi iskolába fogok járni, méghozzá nemsokára. Azt ígérték, hogy küldenek nekünk ennivalót is. Anyukám még főzni is tud majd, mert lesz sparhejtünk is. Azt jelenti, hogy lesz konyhai tűz helyünk.

Az iskolát nem kezdhettük újra, mert újabb látogatót kaptunk. Megint két néni érkezett, de rendőr nélkül. Fel sem akartak jönni a vagonba, csak megkérdezték, hogy hányan vagyunk. A választ felírták, és arra kértek minket, hogy menjünk az állomás előtt álló szekérhez, mert ők hoztak nekünk valamit. Dédi biztatott, hogy menjek, ő ellesz egyedül is, ha nem maradok sokáig.

Nagyon jó volt, hogy elmentem, mert kaptam egy csomagot, amiben süvegcsukor volt, alma, egy szép nagy kerek cipó és egy tábla szalonna, olyan, amelyet otthon aratáskor szoktak enni a mezőfényiek. Egy teli üveg is volt, de nem innivaló volt benne, hanem petrol. A csomag nehéz volt. A nénik azt mondták, hogy Tóni bácsiéknak is vihetek egy csomagot. Az övék kisebb volt, mint a miénk, de Tóni bácsi egy üveg pálinkát kapott.

Amikor mindent fölcipeltem, Dédi csak bólogatott.

– Mondtam én, Józsika, hogy nem hagy minket cserben a Szűzanya. Mindig vannak jóemberek, akiket segítségünkre tud küldeni. Tudnál nekem szelni egy falást a cipóból, mindjárt megkívántam.

A szeléssel bajban voltam. Édesapának volt egy bicskája, de bizonyára magánál tartotta. Nem volt más választásom, mint hogy letörjek belőle egy darabot. Abból a darabból aztán adogattam Dédinek, aki lassan elmajszolta. Szegénynek nem volt sok foga már, nem nagyon tudta a ropogós kenyérhéját elharapni.

Édesanya szalmazsákjára felraktam mindent, amit a szürkeruhás nénik a szekerükről osztottak. Tóni bácsi ajándékát Annácska ágyára raktam. Olyan büszkén vártam szüleimet, mintha csak az én érdemem lett volna, hogy annyi mindent kaptunk. A látogatások sora még ezután sem fogyott el. Egy pár harapásnyit én is ettem a cipóból, amikor ismerős hangokra figyeltem fel.

Egy vasutassal beszélt elég hangosan a sínek között Áron és Mózes, a mi két derék székelő útitársunk. Valahol borotválkozhattak, mert ők nem voltak olyan borostásak,

mint édesapa és Tóni bácsi. Amikor megláttak a vagonajtóban álldogálni engem, mindjárt oda is jöttek.

– Adjon Isten, jó napot, fiatalúr. Merre találjuk a tekintetes urat?

Mondtam én, hogy bizonyára a jövőt intézi, mert már régen elmentek édesanyámmal és Tóni bácsiékkal. Azt nem mondtam, hanem csak gondoltam, hogy annyi pénzük nem lehetett, hogy olyan sokáig elmaradjanak a bevásárlás miatt.

– No – vitte a szót Mózes – akkor meg kell a tekintetes úrnak mondani, hogy mi munkát kaptunk a várostól. Ha megjön a szállítmány, akkor mi ketten megjavítjuk a vagonokat, hogy ne ázzanak be, ne fújjon rajtuk keresztül a szél. Válaszfalakat is építünk, hogy külön legyenek a csáládok, de legelébb lépcsőt alkotunk, hogy könnyű legyen fel-le közlekedni. Az ajtók is arra várnak, hogy kilincs legyen rajtuk. Még lakatos is akad az ilyen munkára.

Nem is emlékszem, hogy az egész utazás alatt egyfolytában ennyi mindet mondott volna Mózes, méghozzá ilyen jókat. Meg is ígértem, hogy hűségesen be fogok számolni mindenről a többieknek. Még kérdeztem volna őket, hogy ők hol leltek lakásra, de rögvest elfelejtettem a kérdést, amikor észrevettem, hogy Áron egy colstokot vett elő és nekiállt méregetni a leendő lépcső helyét. Mindjárt megértettem, hogy komolyan veszik a munkájukat.

Már kolompoltak a gulyáságyúnál, hogy lehet menni az ebédért. Mindjárt aggodalom szállt meg, hogy mit esznek szüleim, ha hamarosan nem jönnek meg, de megjöttek. Elég nagy csomagokat hoztak magukkal. Sikeresen járhattak, mert jókedv lakott az arcukon. Biztos ezt látták az enyémen is, mert nagy mosolyokat küldtünk egymásnak, amint közeledtek.

Össze is találkoztak a székelyekkel, mert mindjárt nagy beszélgetésbe kezdtek. Annyit én is hallottam belőle, hogy kályhacsövekről és kéményről esett szó. Biztos, hogy el volt

már az is tervezve, mert Tóni bácsi és édesapa erősen helyeselték, amit erről Mózes előadott nekik.

Én már alig vártam, hogy beszámolhassak a délelőtti eseményekről. De az ebéd előbbre való volt. Otthon soha nem kényszerítettek, hogy megegyem a tökfőzeléket. Hiába magyarázta édesanya, hogy az egészséges. Lenyelni sem voltam képes.

Hát most megettem, de megfogadtam, hogy ha csak nagyon éhes nem leszek, ez volt az utolsó, hogy a gyomrom rá tudott szedni arra, hogy a számba vegyem ezt a síkos, nemszeretem ételt. Szerencsére barna kenyeret is hoztak szüleim, abból jót ettem, nem maradtam éhes. Alig vártam, hogy megtudjam, mit hoztak a városból, ahova már én is nagyon szerettem volna elmenni. Úgy gondoltam, hogy Debrecen sokkal, de sokkal nagyobb város, még Nagykarolynál is nagyobb. Azt már tanultam az iskolában, hogy ebben a városban van a Nagytemplom, ahol talán Kossuth apánk is szónokolt. Kossuth apánkról egy kép is volt otthon az ebédlőszoba falán, sokszor láttam, hogy olyan komoly, jóságos szemekkel figyel bennünket. Édesapának nem volt olyan szakálla, mint neki.

Édesapa kijelentette, hogy elköltözhetnénk a vagonból, csak ahhoz nagyon sok pénz kellene, mert a szobakiadónak előleget is kell fizetni, meg valami kaucót vagy kaciót, és az olyan sok pénz, amit csak akkor tudnának előteremteni, ha kapna édesapa munkát. Édesanya kibontotta az egyik csomagot.

– Józsika, nem találtunk neked való pizsamát, de hoztunk neked egy kötött pulóvert, ami biztosan nagy lesz, talán a térdedig ér, aludhatsz benne, mert jó meleg. Kaptam új inget, rövidnadrágot és kabátot, egy prémgalléros télikabátot is és két pár harisnyát. Édesanya is vásárolt ruhát magának és harisnyákat. Édesapa katonakabátot, nadrágot és csizmát vásárolt, csak az volt a baj, hogy a kabáton és a köpenyen gombok nem voltak, mert a koronásat a kommunisták levágatták azokról.

Dédi egy hosszú, meleg szoknyát kapott, aminek nagyon örült, mert ő mindig jobban fázott, mint mi.

Most, amikor a kipakolás történt, a Dédi minden szóra figyelt. Édesapa mondta, hogy még egyszer el kell menniük a városba valami munkahely után nézni, mert már alig maradt pénzünk. Amit vásároltak, az mind használt holmi, mert csak arra volt a pénz elegendő. Én nagyon elszomorodtam. Tudtam, hogy ha szüleim megint elmennek, akkor nekem kell Dédi mellett maradnom, és nem láthatom a Nagytemplomot. Én igazán szerettem Dédit, és tudtam, hogy ő is nagyon szeret engem, de igazán nagyon vágyódtam már egy kicsit többet látni a városból, mielőtt valamelyik gimnáziumba járhatnék.

Dédi maga mellé hívta édesapát.

– Űlj csak le, kisfiam! – mindig így szólította édesapát, pedig ő csak fele akkora volt, mint édesapa.

– Nyisd csak ki a kispárnámat. Vedd ki azt a ládikót, ami benne van. Úgy gondolom, hogy abban találtok valami segítséget ahhoz, hogy lakást béreljetek.

– Komolyan gondolja, nagyanyám?

– Ne vitatkozz velem! Tedd, amit mondtam! Ami benne van, talán segít abban, hogy valami lakást kapjatok e helyett a bódé helyett. Itt megvesz benneteket az Isten hidege.

Édesapa szabódott egy darabig, de Dédi addig erősködött, hogy felbontotta a kispárna varrását, kihúzta belőle a báránybőr ködmönt, amit Dédi viselt mindig, amikor fázott. A ködmönnel együtt előjött a kisebbik ládikó, ami egy aranyos színű szalaggal volt átkötve.

Édesapa a ládikót odaadta Dédinek. Én is odaálltam édesanyával együtt Dédi szalmazsákja mellé. Valamennyien nagyon kíváncsiak voltunk, hogy miféle kincs van abban, amivel elmenekülhetünk a vagonból.

Dédi bizonytalan ujjakkal bontogatta a szalag csomóját, de az nem akart engedni.

– Vágd csak el fiam ezt a szalagot!

Édesanya nem engedte elvágni. Ő szépen odahajolt és kioldozta a csomót. A ládikó kinyitását átengedte Dédinek.

A ládikóban színes papírok voltak. Az irkalapnál kisebbek és más színűek is, nagyobbak.

Édesapa egymásután vette ki a szalaggal átkötött kötegeket.

– Kötvények, hadikölcsön kötvények, pénztárjegyek, 40 koronás nyereménykölsön jegyek – sorolta őket, csodálkozva édesapa. – Dédi, maga valóságos milliomos. Ha ezt beváltjuk, akkor tényleg beköltözhetünk a városba. Hogyan tudta idáig megőrizni?

– Használjátok fel, kisfiam. Okosan. Nekem ne hálálkodjatok. Menjétek és intézzétek!

Így maradtam újfent egyedül Dédivel a vagonban. Elég rossz lett a kedvem, amit Dédi észrevehetett rajtam, hogy engem akkora reménység nem töltött el, mint szüléimet. Oda is hívott maga mellé. Én lekuporodtam a szalmazsákra, hogy arra üljek, ne a Dédijére, mert annak mindig valami szagát éreztem.

– Józsika, ne legyél nagyon szomorú. Most én mondom neked egy mesét.

Amikor még kisebb voltam, Dédi sokat mesélt nekem és én nagyon szerettem őt hallgatni. Jó barátok is voltunk, sokat játszottunk együtt, amikor szüleim nem értek rá velem foglalkozni. Dédinek még jók voltak a lábai, és még labdázni is jött velem a kertbe. Sokat nevettünk együtt, és még ki is figuráztunk másokat. Dédi mindenkiről tudott valami vicceset mondani. Még szüléimet is ki tudta csúfolni, de nem úgy, hogy megharagudhattam volna érte. A meséit nagyon szerettem. Olyan meséket tudott mondani, amilyenek egy meséskönyvben sem voltak. Azt gondoltam, hogy ő találta ki a meséket.

Odaültem mellé, és vártam a mesét.

– Józsika, amit most mesélek, nem az Óperenciás-tengeren túl, még csak nem is az üveghegyen túl történt, hanem odahaza a mezőfényi kiserdőben akkor, amikor én

még olyan korú kislány lehettem, mint amilyen korú leányke most te vagy. Amit elmesélek neked, az bizony velem történt meg, pontosan úgy, ahogy elmondom. Csak jól figyelj, és pontosan jegyezd meg, hogy mindig is emlékezz majd a mesére.

Akkoriban az én szüleim a mezőn dolgoztak, talán a sarjúszenát gyűjtötték, az is lehet, hogy még csak forgatták, arra nem emlékszem, de biztos, hogy elcsángáltam tőlük be az erdőbe, talán vadvirágot szedni, talán pillangót kergetni. Még akkor sokkal sűrűbb volt az erdő, mint ahogy te emlékezhetsz rá. Csapások is alig voltak benne, ha csak nem azok, amiket a vadak és a ramsicok tapostak. Hát én egy ilyen csapáson mentem, amikor csaknem belebotlottam egy nyúlba. Az a nyúl nem futott el előlem, nem is éppen kis nyúl volt, nem amolyan nyuszi, amilyenek a mesékben szerepelnek, hanem egy jól megtermett jószág. Bizonyára el is futott volna előlem, ha tudott volna. Nem tudott az bizony, mert úgy járt, mint ahogy én. A két hátsó lábát egy vascsapda szorította. A nyúl csak engem nézett, és akár hiszed, akár nem, szemeiben annyi volt a könnyörgés, hogy csak egy pokolbéli gonosz ember nem segített volna rajta. Józsika, én elég erős kislány voltam. Már egy vödör vizet is bírtam bevinni a kútról a konyhába, és tűzfából is nagy öllel tudtam bevinni a kályhához, ha kellett, de azt a csapdát alig bírtam felnyitni, hogy szegény állatot kiszabadítsam. Erőlködtem, igyekeztem, végül aztán mégis sikerült. A nyúl most már szabad lett, de elmenni nem tudott.

Azt biztos tudod, Józsika, hogy a nyúl a hátsó lába nélkül nem élhet sokáig, mert haladni csak azokkal tud. Nagyon sajnáltam szegényt, amikor megtörtént az, ami csak a mesében lehetséges.

A nyúl egyszer csak eltűnt a szemem elől és helyén egy öregasszony ült a nyitott csapda mellett, és látszott, hogy mind a két lába annyira el van törve, hogy felállni már éppen úgy nem tudott volna, mint ahogy a nyúl sem. Azt

én nem tudom, hogy megijedtem-e, de az biztos, hogy nem csodálkoztam, mert amikor az ember még csak tízéves, akkor mindent csodát elhisz, de azt biztosan nem tudtam, hogy mitévő legyek. Nem kellett sokáig tátanom a számát, mert a nyúlból lett öregasszony megigazgatta a szoknyáját, eltakarta vele a csúnyán eltört lábát. Képzeld, az a szoknya pontosan olyan színű volt, mint a nyúl bundája.

Erre egészen jól emlékszem, mintha most is a szemem előtt lenne. Hát ez az öregasszony megszólalt. És a következőket mondta. „Te kislány, engem most sok szenvedéstől megszabadítottál, ezért én valami jót akarok tenni neked hálámul, csak az a baj, hogy nekem már csak egy jó cselekedetem maradt és csak egy jókívánságom.”

Most már azt is láthatta rajtam, hogy csodálkozom, mert általában hármat lehet kívánni a jó tettekért, de ő aztán rögvest meg is magyarázta.

„Nekünk tündéreknek vagy boszorkányoknak jó és rossz tetteket ajándékozott a Teremtő, valamint jó és rossz kívánságokat. Amíg élünk, ezekkel kell okosan gazdálkodnunk. Én már nagyon öreg vagyok, és ez a csapda azt jelentette, hogy befejezhetem az életemet. Amíg éltem, minden egyebet elvesztettem már, kivéve azt, amit most neked adok. Látom, hogy jószívű kislány vagy, és azt is tudom, hogy gondosan betartod, amit majd megígérsz. Betartod?”

Én bizony mindjárt megígértem, hogy betartom, akármit is fogok majd megígérni.

„Figyelj hát jól. A jótett, amit kapsz tőlem, azt jelenti, hogy kapsz tőlem egy ajándékot. Amikor már nem látsz itt engem, akkor a csapda helyén egy kis ládikót találsz. Az a ládikó be van zárva, azt nem nyithatod ki. De az a ládikó, amikor te, vagy a gyermeked, aki lesz, vagy annak a gyermeke, aki neked az unokád lesz, olyan nagy bajban kerül, hogy semmi, de semmi a világon már nem segíthet rajta, amikor az élete teljesen reménytelen lesz, akkor az, ami a ládikóban van, akár száz év múlva, vagy még később is, segíteni fog. Elfogadod?”

Elfogadom, mondtam az öregasszonynak. Azt hittem, hogy más választ nem is adhattam neki, mert úgy nézett, olyan szemmel, hogy csak válaszolnom kellett az igent.

„Most pedig halld a kívánságomat. Azt kívánom, hogy amit most elfogadtál, soha ne felejtsd el, és úgy add örökségben majd a ládikót, hogy az ígéreted az ajándékkal együtt éljen. Akárkihez kerül a ládikó, csak a legnagyobb inségben és kilátástalanságban nyissa ki, és éljen azzal, ami benne van. Megértetted?”

Alig suttogtam el, hogy megígérem, amit kívánt, az öregasszony eltűnt, és az a ládikó, ami most itt van az ágyam alatt, valóban ott volt az erdőben, ahol a csapdát kinyitottam.

Megértettem, ugyan buta kislány voltam még akkor, hogy milyen nagy terhet rakott rám az öreg tündér, de azt tudtam, hogy be kell tartanom a kívánságát, és ha úgy lesz, akkor abból baj nem származhat. Józsika, ezt te megértetted?

– Értettem – mondtam elég lelkesen, mert olyan mesét még nem hallottam, aminek a bizonyítékát is láttam. Dédi ezután tovább beszélt.

– Józsika, te most azt gondolhatod, hogy most pontosan olyan helyzetben vagyunk, vagytok, amikor szükség van egy csodás, nagy segítségre. Én úgy gondolom, hogy ez nem így van. Édesapád derék, becsületes és okos ember. Édesanyád szorgalmas, hűséges asszony, jó anyád neked, ezért a helyzet nem reménytelen. Ők ketten meg fogják találni a megoldást, mert képesek rá. Nekik nem lesz szükség a csodára. Ezért azt akarom, hogy a láda a tiéd legyen. Ez az én végső kívánságom. Ma szüleid is megtudják, meg kell, hogy tudják ezt, mert én már nem sokáig élek.

Azt gondoltam, hogy az jó lesz, ha Dédi nem él már sokáig, mert akkor én is mindig mehetnék a városban szüleimmel, és nem kellene őt strázsálnom. Ezután mindjárt el is szégyelltem magamat, amiért ilyen gondolat támadt a fejemben. Utána meg arra gondoltam, hogy mitől jön-

nek az embernek olyan gondolatai, amiket nem is szeretne kimondani. Reméltem, hogy Dédi nem lát bele a fejembe, mert közben egyfolytában engem nézett és várta, hogy szójak már valamit az ő végrendeletéről.

Aztán, hogy nem szóltam semmit, akkor megint elkezdte a magyarázatot.

– Tudom ám én, hogy te még kisfiú vagy, és nehéz neked tudni, hogy mikor történik az, hogy a sorsotok reménytelen lett. Olyankor igyekezz gondolkozni. Mit tennél, ha nem lenne neked egy ilyen varázslatos ládikód. Ha éppen semmi ötleted nem támad, és nem lát senki sem kiutat a helyzetből, akkor próbáld csak meg kinyitni. Be van ám az zárva, és nincs is kulcs hozzá. Csak erőszakkal lehet kinyitni. A két oldalán pecsét függ rajta. A pecséteknek le kell esniük, ha valaki felnyitja a ládikó tetejét.

Dédi egyre nehezebben beszélt. Fárasztotta a sok beszéd. Kért is egy kis vizet. Vizünk volt édesanya csajkájában. Megitattam, mert a keze annyira remegett, hogy nem bírta az edényt tartani.

– Az a fontos, Józsika, hogy soha ne vedd el, ne engedd, hogy ellopják, legjobb, ha rajtad és szüléiden kívül senki nem is tud a létezéséről. Ha meg életed végéig meg tudtad őrizni, akkor te is add örökségben valakinek, aki megérdemli. És majd az örökösödnek mondd el mindent, amit most tőlem hallottál. Na add csak ide a kezed, meg akarom szorítani.

Nem engedte el a kezemet. A kézfejen a bőr tele volt barna foltokkal, és mintha csak bőr lenne a csontjain, és mégis volt benne erő, amivel a kezemet szorította, és nem is reszketett közben. Én nem tudtam, hogy mit tegyek, mert elég kényelmetlen volt nekem előrehajolni, de inkább elviseltem, nehogy valahogy megbántsam a Dédit, aki lehunytt szemmel hevert előttem a szalmazsákján. Olyan szürke volt az arca és őt is egészen szürkének láttam szegényt. Még akkor is szorította jobb kezemet, amikor szüleim megérkeztek.

Dédi felnyitotta szemeit, elengedett engem, és fel akart ülni. Édesanya mindjárt mögéje lépett, hogy segítsen neki támaszkodni.

Édesapa fáradt volt és komoly.

– Hát, nagyanyám, az a rengeteg papír nem ér semmit. Néhány bank van a városban, egyik sem volt hajlandó valamit is adni értük. Azt ígérték, hogy ha majd az ország rendben jön, akkor lehetséges, hogy beváltják a kötvényeket, de most nincs pénze sem az államnak, sem a bankoknak. Annyit tudtunk tenni, hogy egy közjegyzőnél letétbe helyeztük valamennyit, itt van a papír róla. Ő meg értesít bennünket, hogyha történik valami.

Én mindjárt felfogtam, hogy nagy baj van, mert tudtam, hogy édesanyának a ruhájában már nem rejtőzik több pénz. Arra is gondoltam, akkor most nincs-e olyan helyzet, ami miatt a ládikót ki kellene a nyitni. Az én ládikómat. Rá is néztem Dédire, hogy valami biztatást lássak benne, de ő nem is nézett most rám.

Édesanya odament édesapa mellé és rámosolygott.

– Ádám, azért van jó hírünk is. Azt is mondjuk el, talán mégsem olyan reménytelen a helyzet. Józsika, apád állást kap, és te is mehetsz iskolába. A tanév megkezdődik és a kegyes atyák megígérték nekünk, hogy ha jó tanuló leszel, akkor mindenben segítenek neked. Édesapa próbaidős tanár lesz a piarista gimnáziumban ugyanott, és abban biztosak lehetünk, hogy meg is fogják őt tartani. Kevés tanár van, még örülnek is édesapádnak.

Dédi arcán, mintha egy pajkos mosoly futott volna át, mintha csak azt üzenté volna nekem, hogy „Na, látod? Mondtam én.” Hangosan mégsem hozzám szólt, hanem édesapához.

– Most már engedjétek a gyereket játszani, egész nap csak itt hagytátok mellettem, mint kezdjen egy öreg-asszonnyal.

Én örültem, hogy kimehettem. Alig vártam már, hogy a két legjobb barátommal találkozjak, és elújságoljam nekik,

hogy rövidesen iskolába fogok járni, méghozzá a piarista gimnáziumba.

Csak Petkót találtam otthon. Amikor feltornásztam magam a vagonjukba, akkor éppen egy ruhát próbált. Petkó mindjárt jelentette, hogy anyukája ünnepplóruhát vett neki, mert anyukája beíratta őt az elemi iskolába, és a megnyitóünnepségen új ruhában fog megjelenni. Már megvásárolták a palatáblát, az íróvesszőt és egy darab igazi tengeri szivacsot, amivel majd tisztára törülheti a tábláját. Ilonka néni is új ruha volt és kalap is, ami nagyon hasonlított egy görögdinnye héjához, csak nem volt olyan zöld.

– Képzeld, Józsika, az iskola, ahova járni fogok egy nagy kéttornyú katolikus templom közelében van. Voltunk is anyukámmal abban a templomban. Az olyan hatalmas, és olyan szép, amihez foghatót odahaza nem láttunk. Igaz, anyuka?

Ilonka néni azt is tudta, hogy az a piaristák temploma, és hogy egy gimnázium is van mellette.

Hát eljött az idő, hogy én is elhencegjek az iskolával. Petkó kijelentette, hogy akkor egyszerre és együtt fogunk járni az iskolába. Ennek legjobban Ilonka néni örült, hogy a kisfiának nem kell egyedül mennie a nagyvárosra át, amikor ő nem kísérelheti el.

– Józsika majd vigyáz rád, kisfiam.

– Nem kell rám vigyázni! Tudok én magamra vigyázni! Azért jöjjön velem Józsika, mert ő a barátom.

– Jól van, kisfiam. Tudom, hogy ügyes gyerek vagy. És örülök, hogy gimnazista barátod van. Nézzétek, milyen szép almát vettem egy kofától. Kóstoljátok meg. Azt mondták, hogy jonatán a neve ennek a szép piros almának.

Petkónak le kellett vetkőznie a szép ruhát, és másikat ölteni, amivel lejöhetett játszani. Anyukája készített egy jó kemény rongylabdát, már csak megfelelő helyet kellett találnunk, ahol futballozhattunk. Petkó eldicsekedett azzal, hogy megtanulta leírni a nevét. Egy vesszőt törtünk, és ő bemutatta, hogyan rajzolja le a teljes nevét. Akkor tudtam

meg, hogy az én Petkó barátomat teljes nevén Felsőkányási Kányássy Péternek hívják. A Kányássy leírásával bajban volt, mert a két ipszilonnal és a két s-sel valahogy nem volt kibékülve. Azt azonban büszkén közölte, hogy ezek a betűk azt jelentik, hogy ők nemesek, ami azt is jelenti, hogy mint nemes gyerek, bizonyára többet ér mint az olyanok, akik nem azok.

– Józsika, ha a te apukád tanár, akkor biztos ti is nemesek vagytok.

Erre én nem tudtam válaszolni, de elgondoltam magamban, hogy édesapát megkérdezem, hogy mi a helyzet ezzel a nemességgel.

A futballból végül nem lett semmi, mert mire az írással Petkó végzett, megtalált bennünket Katica is. Az én kedves barátomon hosszú, piros pettyes szoknya volt és arcán napsugárnyi mosoly, s két gömbölyű karjában még ölelés is készülődött, amit, azt hiszem Petkó miatt nem engedett szabadjára, de én láttam az arcán, hogy engem nagyon szívesen megölelt volna.

– Szerbusztok, fiúk! Tudjátok, hogy mi az a Svetits?

Nem tudtuk. Soha nem is hallottuk ezt a szót, vagy nevet, így csak hallgattunk, mert azt tudni lehetett, hogy Katica nem fogja magában tartani, amit el kell mondania.

– Tudjátok meg, az egy leánygimnázium. Oda fogok járni, az 1 B-be. A Szegény Iskolanővérek tanítanak ott, apácák. Na mit szóltok hozzá?

Mi is elújságoltuk Katicának, hogy az iskola minket is vár. Katicán látszott, hogy a mi jövőnknek is nagyon örül, mert valósággal táncra perdült. A kisállomás előtt volt néhány pad, odatelepedtünk hárman, és komoly beszélgetésbe kezdtünk arról, hogy a közös jövőnk mint fog alakulni.

Katicának kész tervei voltak, sokat nem kertelt, amolyan mosolygó komolysággal el is mondta.

– A nyolc osztályt végigjárjuk Józsikával. Amikor befejezzük, akkor jön az érettségi. Az egy nagy vizsga, ami, ha

sikerül, azt jelenti, hogy a gyerekek akkor már megértek és felnőttké válnak. Akkor az következik, hogy Józsika feleségül vesz engem, mert még akkor is nagyon szeretni fogjuk egymást.

Katica el is pirult, el is nevette magát, de a szemét le nem vette volna rólam, hogy lássa, én vajon mit szólok hozzá.

Én egy pillanatra Petkóra sandítottam, mert tartottam tőle, hogy csúfolódni fog, de ő olyan komolyan nézett, mint egy tanító, aki a feleletre vár.

Én bizony mindkettőjüknek meg akartam felelni, de azt sem akartam, hogy Petkó csúfolódjon, és azt sem, hogy Katica csalódjon. Meg azt is akartam, hogy lássák a barátaim, hogy azért én is gondoltam valamit a jövőnkéről, ezért válaszoltam a kérdő tekintetekre.

– Az biztos, hogy összeházasodunk, mert én nagyon szeretem Katicát. De közben állást kell találnunk, mert a felnőtteknek dolgozni kell, meg a gyerekeket eltartani.

Arra gondoltam közben, hogy a gyerekek említése nagyon fontos, mert nekem a ládikó örökbe hagyásáról is gondoskodnom kell majd. Ezt ugyan nem mondtam ki, mert az új, nagy titkot minden módon meg akartam őrizni, még ha ez a legjobb barátaimmal szemben olyan árulásféle volt, ámde Dédinek adott ígéretem is meg kellett tartanom.

Katica most már kacagott, át is ölelte a nyakam és egy cuppanós puszival ajándékozott meg.

– Józsika, igen, lesznek gyerekeink. Lesznek fiúk és lányok, és annyian lesznek, hogy mindegyiknek legyen testvére, nem úgy, mint nekem. Én úgy szerettem volna egy kistestvért!

– De buta vagy, Katica, ha ketten lesznek, akkor már mindegyiknek lesz testvére – szólalt meg a mi kis okos Petkónk. De Katica nem hagyta magát.

– És ha ketten éppen összevesznek, akkor ki békíti ki őket? Aztán ha többen vannak, akkor több játékot is játszhatnak.

– Mondom én, hogy buta vagy. Mindig a játékon jár az eszed. Én azt mondom, hogy gyertek labdázni.

– Látod, hogy most is te akarsz játszani.

– A labdázás nem játék. Az sport. Tudhatnád.

Közbe kellett szólnom, mert nem szerettem, amikor elkezdtek vitatkozni. Abból előbb-utóbb sértődés szokott lenni. Akkor meg elvárják, hogy valamelyiknek a pártjára álljak, pedig én mindegyiket a legjobb barátomnak tartom. Az is lehet – gondoltam –, hogy Katica talán most már a menyasszonyom, akkor meg mindig neki kell majd igazat adnom.

Szerencsére nem folytatódott a vita, mert hangos beszédre lettünk figyelmesek, amire oda kellett figyelnünk. Az állomás másik oldaláról jöttek a hangok. Egy társzekér érkezett, megint olyan nagy lovak, olyan sörösfélék voltak eléje befogva. A társzekéren meg sokféle holmi volt felpakolva. Vöröskeresztes szalagot viselő nénik kászálódtak le a hajtó mellől, elég nagy hanggal voltak, mert a grádicsot nehezen találta meg a lábuk.

Amint minket megláttak, mindjárt akadt köztük egy, aki tudott parancsokat osztani.

– Ti is vagonból valók vagytok?

Hát ezt el kellett fogadnunk, hogy odavalók vagyunk.

– Na menjetek, gyerekek, mondjátok meg minden vagonban, hogy le kell pakolni a rakományt, amit a Nemzetközi Vöröskereszt küldött. Aztán ha le lesz pakolva, akkor szét fogjuk osztani lista szerint.

Mentünk mi mind a hárman, mint egy küldöttség, végigjártuk a vagonokat, mind a tízet, és bekiabáltuk, hogy jöjjenek, mert osztás lesz. Olyan volt az előadásunk, hogy mindenki azt hihette, hogy mi magunk vagyunk az osztók.

Kérdezték is az asszonyok, mit osztunk, de az emberek csak legyintettek rájuk.

– Ezek csak a kisbírók – mondták, de mindenki igyekezett az épület elé, hogy le ne maradjon az osztásról. Mi is visszamentünk, aztán, hogy riadóztuk édesapát. A mi va-

gonunkból csak ő jött pakolni, mert Tóni bácsiék még nem érkeztek vissza, ezúttal édesanya maradt Dédi mellett.

Petkó anyukája, Ilonka néni is jött. Petkó mindjárt jelentkezett nála, hogy majd segít az ajándékot cipelni.

Katica várta, hogy jön a nénikéje, de ő nem jött, hát ezért ő képviselte a családot. Ez jó volt, mert hiába volt a menyasszonyom, és addig nem tudtam, hogy mi a másik neve. Nekem elég volt, hogy ő a Katica.

A neveket az ábécé sorrendjében olvasták, így mi hamarosan sorra kerültünk, mert a Bertalan név elég elől van. Annyi mindenfélét adtak az osztó nénik nekünk, hogy abból egy nagy kupac lett, amint édesapa az épület falánál lerakta a zsákokat és csomagokat.

Kaptunk egy zsák krumplit, öt darab jó vastag pokrócot, egy zsák ruhát, még egy zsákot, amiben még kisebb csomagok voltak, de azt még akkor nem tudtuk, hogy mi van bennük. Amikor végeztek a szekér lerakásával, akkor édesapa engem ott hagyott a segélycsomagok mellett örnek. Ő pedig vállára vette a krumplis zsákot és vitte a vagonba. Közben folyt a névsor szerinti osztás. Amikor Virt Frigyesnét szólították, akkor jelentkezett Katica. Akkor tudtam meg, hogy Katica neve Virt Katica. Később elmagyarázta nekem, hogy az édesapja Nagyszebenből való, és a nevüket bár Virtnek mondják, de Wirth-nek kell leírni. Azt is mondta, hogy ez egy szász név, és az apja nem is tudott jól magyarul, de őt nem tanította meg németül, pedig szívesen megtanult volna. Akkor mesélte el, hogy az ő apja mozdonyvezető volt, és nagyon sokszor volt távol, olyan országokba járt, amiről csak az iskolában tanult valamit. Odahaza már sok képeslapja volt, amit az apja küldött Isztambulból, Párizsból, Grazból, és még nagyon sok városból, még Rómából is. Ezért nagyon kevésszer találkoztak. Azt is mondta, hogy annak, hogy többet lettek volna együtt, jobban örült volna, mint akármennyi képeslapnak. Katica arca nagyon szomorú volt, amikor ezt

elmondta, én el is hittem neki, hogy az édesapából több, az sokkal jobb, mint akármennyi képeslap.

– Ígérd meg, Józsika, hogy te nem leszel mozdonyvezető – kérte engem könnyes szemmel. Ezt szívesen megígértem, mert már elhatároztam, hogy én is tanár leszek, ha megnövök, mint édesapa.

Amíg beszélgettünk, édesapa minden segélycsomagot, a Tóni bácsiékét is elszállította a vagonba, s észrevette, hogy Katicáék csomagjai még ott vannak a kislány mellett.

– Ti nem tudjátok elvinni a csomagokat? – Kérdezte Katicát.

– A nénikém még nem jött vissza a városból.

– Csak ketten vagytok?

– A nénikémmel vagyunk itt.

Édesapa nem érdeklődött tovább.

– Melyik vagonban van a szállásotok?

Katica megmutatta. Édesapa, Katica és én hárman egyszerre el tudtuk vinni azokat a zsákokat, amikben a Wirth névre érkezett a Vöröskereszt segítsége. Ők nem kaptak olyan sok mindent, mint mi. Petkó anyukájának nem kellett segíteni, mert egy bácsi az ő vagonjukból, segített nekik. Azon a napon még egyszer már nem találkoztunk. Mindenkit érdekelt, hogy mi mindent kaptunk a Nemzetközi Vöröskeresztől. A takarók csak amolyan lópokrócok voltak, de nagyon örültünk nekik. Már le tudtuk velük takarni a szalmazsákokat, amik amúgy elég sok port eresztettek magukból. Éjjel meg takarózni lehetett velük. Az egyik zsákban, egy zacskóban lencse, egy másikban szárazbab, a harmadikban sárgaborsó volt. Ugyanabból a zsákból egy nehéz vászontasakban só került elő. Édesapán öt kilóra becsülte a súlyát.

– Hát most már van mit ennünk, csak tudjuk megfőzni – sóhajtott a édesanya. Egy másik zsákban mindenféle női holmi, köztük egy nagy fekete muff is volt, amitől, ha lábai lettek volna, meg is ijedhattünk volna. Több alsóruha is került elő, csipkések, selyemből készültek és akkorák, hogy

egy elefántnak is jók lettek volna. Ez édesanya megjegyzése volt. Mondta is édesapa, hogy majd megsózzák őket, talán összemennek az ingek és a bugyogók. Ezen aztán jókat neveltünk, kivéve Dédit, aki megint aludni látszott és elég hangosan szedte a levegőt.

A vöröskeresztes nénik nem felejtették el őt, mert megjelent a vagonnál egy alacsony, kecskeszakállas, idős bácsi keménykalappal a fején és nagy bőrtáskával a kezében.

– A beteg asszonysághoz jöttem, orvos vagyok – mondta, amikor édesapa felsegítette a vagonba.

A beteg asszonyságot tüstént felfedezte. Engem kiküldtek a vagonból, hogy ne lássam, amikor ő a Dédit vizsgálja. A vizsgálat sokáig tartott. Én azért nem mentem messze a vagontól, ha nem is hallgatóztam, mert tudtam, hogy az nem illik, de azért azt hallottam, hogy amikor búcsút vett szüléimtől a doktor bácsi, hogy azt mondta, hogy Dédinek már nem orvosra, hanem papra van szüksége. Én nem tehettem akkor róla, úgy összeszorította valami a szívemet, hogy sírnom kellett.

Dédit nagyon megviselhette a vizsgálat, mert a szokásosnál is sápadtabb volt, és nem is szólt, csak nézett valamit a vagon tetején és nehezen lélegzett.

– Elmegyek, keresek egy katolikus papot, aki feladja neki az utolsó kenetet.

– Édesapa, én elmehetek magával?

– Gyere, Józsika, talán ketten hamarabb találunk valakit.

Mielőtt elindultunk volna, édesanya addig nem engedett el, amíg az új rövidnadrágot fel nem vettem, és a csomagból egy inget is előszedett és rávett, hogy felvegyem. Majdnem jó is volt nekem, „de majd belenősz.” – mondta. Én elég jól éreztem magam benne.

Édesapa szomorú volt, és nem is igazán tudta, hogy merre kellene mennünk. Meg is állított egy urat, aki mindjárt mutatta is, hogy merre találjuk a legközelebbi templomot. – Annak közelében biztos lesz parókia – biztatott

bennünket. Követtük is az utat, amerre mutatott. Én mást nem láttam, csak hosszú utcákat, ahol nem volt rendes járda, és a házak körül kertek voltak. A házak nem voltak nagyobbak, mint a mi falunkban odahaza.

Mondtam is édesapának, hogy amerre megyünk, az olyan, mint egy nagy falu.

– Józsika, a város nagyon nagy területen van, és köröskörül kertes kerületek veszik körül.

Ezeknek külön nevük van, én csak néhánynak tudom a nevét. De majd megtanuljuk a nevüket. Tudom, hogy van Homok-kert, Tócos-kert, Boldog-kert, Epreskert, de, hogy ezt a részt minek nevezik, azt bizony nem tudom.

Azt gondoltam, hogy ahol járunk, az lehet a Homok-kert, mert olyan por szállt a lépésünk nyomán, mintha csak finom homokon jártunk volna.

Egy kis tér ölelte azt a templomot, amelyik felé utasítottak minket. Parókia is volt a téren, de a templom nem római katolikus volt, hanem görög.

– Isten szolgálja az a pap is, aki itt szolgál. Csak találjuk is itthon – nyugodott bele édesapa a helyzetbe.

Szakállas fiatalember fogadott bennünket. Én mindjárt meg is kedveltem, mert a szemeiből jóság sugárzott. Egészen biztos voltam benne, hogy nem fog nemet mondani, és eljön Dédihez. Én már hallottam olyat is, hogy valaki az utolsó kenet után nem is hal meg, hanem még meg is gyógyul. Jázmin atya nem is kérte magát, összeszedte azokat a szent tárgyakat, amelyek a szentség feladásához kellettek, még füstölőt is hozott magával. Aztán szapora léptekkel mentünk vissza a vagonhoz. Édesapát kérdezte az atya, hogy honnan jöttünk, hogy élünk, még azt is megígérte, hogy mindenkit felkeres, akik a vagonokban laknak, és hív mindenkit a templomába. Nem számított neki, hogy mi római katolikusok vagyunk. Azt mondta, hogy Az Úr Jézus biztos nem tesz különbséget a hívők között.

Abban nem vagyok biztos, hogy Dédi is így gondolta volna, mert ha elég ereje lett volna, akkor talán tiltako-

zott volna azért, hogy szakállas pap vetette rá a keresztet. Gyónni sem volt ereje, és Jázmin atya nem is erőltette. Őn csak ott álltam az ágy végénél édesanyával, és magamban mondtam a Miatyánkot. Azt hiszem, ha hangosan mondtam volna, akkor sem figyelt volna senki rá, mert Dédit nézték, aki, miközben Jázmin atya a füstölőjét készítette elő, abbahagyta a lélegzést. Hirtelen olyan csend lett.

Jázmin atya is észrevette. Egészen odahajolt Dédi arcához, majd felegyenesedett és azt mondta csendesen: Imádkozzunk.

Este volt már, mikor Tóni bácsi és Annácska megjöttek. Nagy örömmel érkeztek, de amikor megéreztek a tömjén illatát, elcsendesedtek.

Elmondták, hogy ők nem maradnak a vagonban, mert találkoztak egy jó ismerősükkel, aki együtt katonáskodott Tóni bácsival, és kaptak tőle egy szobát, ahol lakhatnak. Tóni bácsinak már állása is volt. Debrecen városnak nagyon kellettek a mérnökök, és a bajtársa be is ajánlotta Tóni bácsit. Azzal búcsúztak, hogy a barátság nem múlik el. Ezután is tartani fogják a kapcsolatot velünk. Annácska két puszit adott nekem, és Tóni bácsi keményen megszorította a kezem, mintha csak felnőtt lennék. Egy papírra felírták a címüket, és megígérték, hogy majd gyakran jönnek látogatni minket. A Vöröskereszt ajándékát nekünk hagyták. Ők már meglesznek nélküle. Mondták.

Dédi velünk töltötte az éjszakát. Édesanya virrasztott mellette, engem nem engedett fennmaradni vele. Azt mondta, hogy aludnom kell, a kisfiúknak nem kell virrasztani.

Édesapa újfent elment, mert a temetés ügyét meg kellett beszélni a hivatalnokkal, akinek az irodája az állomáson volt.

Soha nem gondoltam arra, hogy mennyi gonddal jár az, ha valaki meghal. Odahaza Mezőfényen a halottak mellett otthon virrasztottak. A módosabbak fekete lepellel vonták be a házat, ahol a halott volt és virágkoszorúkat vittek

oda a rokonok, ismerősök. A temetőbe a férfiak vitték, a Szent Mihály lovára tett díszes koporsót, amelyekre már az elhunyt nevét is felírták. Mindenki, aki gyászolt, meg aki kíváncsi volt, lépkedett a halottvivők után, és közben énekeltek. A koporsó mögött mindig a plébános úr ment, a ministránsokkal. Én is voltam már fekete galléros kar- ingbe öltöztetett ministráns. Az azért volt jó, mert akkor meghívtak minket is a torra, ahol sok finomságot lehetett kapni. Néha azért el is zavartak bennünket, mert időnként oktanul vihogtunk. Tényleg nem tudtam, hogy miért van az embernek nevetgetnie, amikor valakit a sírba tesznek.

A koporsó beszerzése is nehezen ment, de a hivatalnok azt mondta, hogy ilyen esetekben minden segítséget megad a város, nehogy járvány legyen.

Úgy is történt, mert hoztak egy koporsót egy olyan auto- mobillal, amivel el is szállították Dédit a temetőbe. Az a te- mető olyan nagy volt, hogy az egész Mezőfény belefért volna talán kétszer is, nem is lehetett látni, hogy milyen messze van a másik széle. Nem lehetett a koporsó után menni. Csak külön mentünk ki a temetőbe, akkor ültem életem- ben először villamoson. Szülémnek már nem volt pénze, hogy virágot vigyünk. Emiatt mind a hárman nagyon szo- morúak voltunk. Édesanya csak mondogatta, hogy „Mi- csoda szégyen ez a nyomorúság”, hogy szegény jó öreg- asszonyt nem tudják úgy búcsúztatni, ahogy kell. Édesapa nyugtatgatta őt, hogy amint tehetjük, szépen megcsinál- tatjuk a sírját, és gyakran meglátogatjuk, gondolunk rá és imádkozunk érte.

A koporsó leeresztése előtt megjött Jázmin atya, és megint hozta a füstölőt, énekelt is, és ő dobta az első marék földet is a koporsóra. Mi is követtük őt, de azzal a dobogó, gonosz hanggal, amit a koporsóra lapátolt föld adott, még sokáig álmodtam. Akkor fogtam fel igazán, hogy Dédi már többet nem lesz.

– Józsika – szólalt meg édesapa –, ugye sokszor fogsz Dédire gondolni. Te vagy az örököse, ez kötelességgel jár.

Ebből tudtam meg, hogy Dédi elmondta az utolsó akaratát szüleimnek, és édesapa eszembe juttatta a ládikót, amire vigyáznom kell.

A temetés délelőtt történt. Amikor a temetőből visszaérkeztem, akkor a barátaim már ott ögyelegtek a vagonunk körül. Talán tudták, hogy mi történt, mert a vagonajtót édesapa betolta és rá is hajtotta a zárat. Attól a zártól akárki be is mehetett volna, de senki nem járt ott.

Édesapa azt mondta, hogy ebéd után szívesen látja a barátaimat, hogy ő is jobban megismerkedjen velük. Azt gondoltam, azért mondja, hogy ne a temetésen járjon az eszem.

Édesanya már korábban megismerkedett egy nénivel, aki a szomszéd vagonban lakott. Annak a néninek volt egy petróleumfőzője, de nem volt hozzá petróljuk. Nekünk meg az volt. Meg is egyeztek, hogy vacsorát már közösen fognak főzni. Ott volt a szomszéd néni családja is. Hatan voltak összesen. Négy asszony és két férfi, gyerekeik nem voltak. Ha jól értettem, amit mondtak, akkor a két férfiú, apa és fia bírák voltak. Aradról jöttek.

Babgulyást főztek, még sonka is került bele. Nagyon finomra sikeredett, vagy én voltam nagyon éhes, és annyit ehettem, amennyit bírtam. A felnőttek megitták Birkás Tóni bácsi nálunk hagyott pálinkáját. Nem jutott annyi belőle, hogy becsíptek volna tőle. Hát ez volt Dédi halotti tora. Az aradi bírók, a nevüket is megjegyeztem, mert annyira biztosak voltak a dolgukban, hogy el kellett hinni, amit mondtak. Ők voltak a doktor báró Darczy Endre bírók. A fiatalabbat, hogy legyen valami különbség közöttük, Endre helyett Andrásnak hívták, ami tulajdonképpen ugyanaz. Az idősebbik bíró bácsi azt magyarázta édesapának, hogy a helyzet rövidesen meg fog változni. A békeszerződés annyira igazságtalan, hogy rövidesen revízióra kerül sor. Ők azért Debrecenben maradnak, mert itt közel van a határ, és hamar visszatérhetnek az elszakított ország részbe. A fiatalabbik doktor nem szólt a beszélgetés-

hez, csak bólogatott nagy komolyan. Lehet, hogy nem is tudott másképpen nézni az orrára csíptetett ezüstkeretes szemüveg miatt. Az öregebb doktornak több haja volt, mint neki, és szép tömött bajusza is, a fiatalnak meg csupasz volt az arca, és a haja úgy le volt simítva a feje tetejére, mint a egy tehén lenyalta volna.

– Van mit rendet tenni az igazságszolgáltatásban, Bertalan úr. Rövid idő alatt kiderül ám, hogy ki a magyar haza ellensége. Nagytakarításra van szükség, és sok derék, magyar emberre.

Az idősebb bíró bácsi ezt olyan határozottan mondta, hogy én el is hittem neki, hogy hamarosan visszatérünk Mezőfénybe. Azt is gondoltam, hogy azért jó lenne Debrecenben iskolába járni, a Szent Anna gimnáziumba.

Az asszonyokat nem érdekelte annyira a politika. Ők a túlélés lehetőségeiről beszélgettek. Kiderült, hogy ha összefognak, akkor több edény áll rendelkezésükre, de a főzéshez nincs zsír, amit nélkülözhetetlennek találtak. Azt is megtudtam, hogy a három idősebb néni testvérek, és közülük az Amálka nevű, az idősebb bíró bácsi felesége. Ő művésznő is volt, a aradi úri társaságnak zongorázni szokott. A másik kettő néniről nem tudtam meg semmit. Nem viseltek sem a jobb, sem a bal kezükön karikagyűrűt, talán nem voltak még férjnél. A fiatalabb bíró felesége nagyon kedves volt hozzám. Alaposan kifaggatott, hogy mit fogok kezdeni az időmmel. Nagyon megdicsért, amikor megtudta, hogy iskolába fogok járni. Azt is mondta, hogy látogassam meg őt, ha valamit nem értek, mert ő talán tud segíteni, ha a számtanban vagy a mértanban nehézségekkel találkozok. Azt is elmondta, hogy a kolozsvári egyetemen tanult, de sok hasznát nem vehette annak, amit megtanult, mert a férje nem engedte, hogy dolgozzon. Háztartást sem vezethetett, mert volt nekik szakácsnőjük, cselédlányuk és kocsisuk is.

– Tudod, Józsika, nagyságos asszony lettem, és emiatt sokat unatkozok. Örölnék, ha te meg én barátok lennénk.

Ennek én is örültem, és elmondtam, hogy van egy Katica nevű barátom, aki annyi idős, mint én, és ő is iskolás lesz. Petkót nem mondtam meg Ilonka néninek, mert arra gondoltam, hogy neki még nem lesznek gondjai a számtannal. Ilonka néni azt mondta, hogy hívjam őt Lónának. Ezt a nevet egy Jókai elbeszélésben olvasta, és nagyon megtetszett neki. Azt is elárulta, hogy férje nem szereti ezt a nevet, tehát csak kettőnk között használhatjuk. Ez azt jelentette, hogy lett egy közös titkunk, amire én titokban nagyon büszke lettem. Mindjárt arra gondoltam, ha nem lenne Katicám, akkor Lónát szeretném feleségnek. Lehet, hogy látta rajtam, hogy gyönyörködök az arcában, amelyik olyan szép volt, mint a Madonna arca, amit láttam édesanya régi imakönyvében.

Mikor a vendégek elmentek, édesanya egy fekete szövetdarabból két csíkot készített és fel akarta tűzni édesapa kabátjára. Akkor kiderült, hogy nincsen se tűnk, se cérnánk, amivel a gyászt jelentő szalagot kitehetnénk a kabátunkra.

– Most mit tegyek? Sírjak, vagy nevessek ezen a nyomorúságon?

– Tudod mit szokott Dédi mondani. A Jóisten megsegít. Én is azt mondom.

Mind a ketten elkomorodtak attól, hogy Dédi az eszükbe jutott. Édesapa nem akarta, hogy nagyon komor legyen a hangulat, ezért kitalált valamit.

– Józsika, mi lenne, ha elhívnád a barátaidat, és közösen játszanánk valamit? Annyi olyan játék van, amihez nem kell semmilyen szer.

Ennek a felszólításnak szívesen eleget tettem, és tüstént elmentem megkeresni őket. Nem kellett messzire mennem. Ott lógázták a lábukat az állomás előtti padon, és éppen nem vitatkoztak, csak néztek maguk elé. Hogy hívtam őket, annak megörültek mind a ketten.

Petkónak mindjárt támadt kívánsága.

– Mi lenne, ha most megint számolni tanulnánk, és Bertalan bácsi lenne a tanítónk.

Én elmeséltem édesapának, hogy már eddig is játszotunk iskolást. Ez nagyon tetszett szülémnek.

– Akkor talán ne is számtant tanuljatok – szólott édesanya. – Van itt egy igazi latin, magyar, történelem szakos tanár. Talán az ő tárgyaival kellene megismerkednetek.

– Na, gyerekek, mit akartok tanulni? Válasszatok!

Katica volt a leggyorsabb.

– Tanuljunk latint!

– Ahhoz még Petkó kicsi.

– Nem is vagyok kicsi, Józsika. Amit ti megtanultok, azt én is meg tudom tanulni. Odahaza mindig latinul mondtuk a Páter Nostert.

Édesapa csak mosolygott.

– Nézzétek, itt van Józsika palatáblája. Ez fogja pótolni az iskolai táblát. Hanem ahhoz, hogy egy olyan szép idegen nyelvet megtanuljatok, a mi édes anyanyelvünket is ismernetek kell.

– Magyarul mindhárman jól tudunk – vitatkozott bátran Petkó.

– Jól van, no! Majd meglátjuk.

– Az első feladat az lesz, hogy mondok szavakat, és azok segítségével ki kell fejezni egy gondolatot. Értitek?

– Értjük! – válaszoltuk kórusban, mert tényleg úgy volt, hogy értjük, csak még azt nem tudtuk, hogy mi ebben a játék.

– Figyeljete! A következők legyenek a szavak: „kutya, ugatni, macska, felmegy, a, fa, és”.

– Na Petkó fiam, te válaszolj először.

– Ez nem nehéz. „A kutya ugat, és a macska felmegy a fára.”

– Nagyon szép mondat, Petkó, de két szót megváltoztattál. Ugatni helyett, azt mondtad, hogy ugat, a fa helyett, pedig azt, hogy fára. Miért változtattad meg?

– Hát mert így jó.

– De mit tettél ezzel a két megváltoztatott szóval?

Petkón látszott, hogy nem érti a kérdést. Mi ketten is elég bután nézhettünk, mert édesapa csak megcsóválta a fejét.

– Na kis okoskák! Ti sem tudjátok? Hát lehet azt mondani, hogy a „Kutya ugatni és a macska felmegy a fa”? Nem tudjuk így mondani, mert kinevetnének bennünket. De azt, ahogy meg változtatjuk a szavakat, azt szabály szerint tesszük, a nyelv törvényei szerint.

Ezért, ha egy nyelvet ismerni akarunk, akkor meg kell tanulnunk a törvényeit. Ez igaz a magyar nyelvre, a latinra és bármilyen más nép nyelvére. Ezeket a törvényeket tanítjuk, amikor nyelvet tanítunk.

Azt hiszem, hogy mind a hárman megszeppentünk attól, hogy édesapa törvényeket emlegetett. Hallgattunk kiatartóan. Vártuk, hogy édesapa a játékra térjen. De ő már nem játszott. Biztos, hogy a tanárság kerekedett benne felül, mert csak magyarázott tovább.

– Képzeljétek magatok elé, miként épül fel egy ház. Először alapokat ásnak, alapoznak. Erős alapra rakják a téglákat és habarccsal összeragasztják őket. Az ablakkereteket, ajtókat készen teszik a helyükre. Azután jön a tetőszerkezet, a cserepek, és még sok minden, ami kell egy házhoz. De ennyi elég, hogy elmondjam, hogy mi kell egy nyelv megtanulásához. Az alapozás az erős szándék arra, hogy valamit megismerjünk, megtanuljunk. Amíg kicsik vagyunk, az anyanyelvünket úgy tanuljuk meg, ahogy halljuk. Ehhez a tanuláshoz még nem az akarat az alap, hanem az ösztönös szükség, hogy megértsenek bennünket és mi is megértsük a többieket. Ezért van az, hogy Petkó azonnal ragozni tudta az ugatni igét úgy, hogy észre sem vette, hogy azt egyes szám harmadik személy alakra rövidítette. Az történt a fa szóval, hogy egy toldalékot ragasztott rá, aminek segítségével megszabta a macska mozgásának az irányát.

– A többi nyelv is megoldja ezeket a helyzeteket. Ezért meg kell tanulni azt, hogy hogyan lehet a megoldásokat megtalálni. A szavak lesznek a nyelv téglái. Ha kell faragjuk, alakítjuk őket úgy, ahogy Petkó tette a példában. Ami pedig összetartja a szavakat, az a nyelv habarcsa, a nyelvtan. Habarcs nélkül, vagy bármilyen más összekötő anyag nélkül nem állna meg a ház. A latin is tele van állandóan használt szókapcsolatokkal. Olyanok, mint az ajtó vagy ablakkeretek. Van hely, ahova beillenek.

– Nos, elég félelmetesen, vagy éppen unalmasnak hangzott, amit elmondtam?

Egyikünk sem mondott ellent. Én mindenesetre úgy éreztem magam, mint aki bemegy egy ismeretlen erdőbe, és már tudja, hogy milyen nehézségek várnak majd rá.

– Bertalan bácsi, azért tessék nekünk valamit mondani latinul. Olyat, amit sokszor hallhatunk. – kíváncsiskodott Katica.

– A Svetitsben és a piaristáknál is van egy fontos jelszó. Sokszor fogtok találkozni vele.

Így szól: „Ora et labora!” Imádkozzál és dolgozzál!

– Ezt én is megtanulom! – jelentette ki Petkó. – Én is vagyok ám olyan okos, mint a szerelmesek.

Édesapa kíváncsian nézett a barátomra.

– Kiről beszélsz, kis barátom?

– Hát Józsikáról és Katicáról, ők a szerelmesek, össze fognak majd házasodni.

– Szép dolog, Józsika! Mástól kell megtudnom ilyen fontos dolgot. Egészen elszomorítasz.

De már nevetett édesanya, és magához vonta Katicát is, engem is. Azt nem látta édesanya, hogy Katica elvörösödve öltötte ki a nyelvét Petkóra. Bizonyára én is elpirultam, mert édesapa arcán az a mosoly jelent meg, amivel tanítványainak csínytevéseit szokta elmesélni. A megbocsátást mindig kísérte a magyarázat. Azt is gondolhatta, hogy Petkó pletykálkodásából még veszekedés is támadhat köztünk. Ezért igyekezett elterelni a figyelmünket.

– Maradjunk csak a tégláknál és a habarcsnál. Figyeltetek? – még Petkó is bólogatott. Rájött, hogy hibát követett el.

– Tessék folytatni, Bertalan bácsi. Tessék még latint mondani.

– Ti is akarjátok?

Akartuk. Azt tudtam azért, hogy Katica nem hagyja annyiban, és még számolni akar Petkóval. Elhatároztam, hogy a béke kedvéért megvédem Petkót azzal, hogy nem titok az, hogy szeretjük egymást Katicával, és ezt úgyis meg kellett volna mondani szülémnek, hogy mire készülünk.

Katica, mintha csak belelátott volna a fejembe, neki is volt egy békeszándékú mondása.

– Most már az én anyukámnak is el kell mondani. Neki is tudnia kell, mert nem titok. Ugye, Józsika? Te mondod el, vagy én?

Édesanya nagyot nevetett. Ez a nevetés, mintha minden gyászos gondolatot elűzött volna a vagonból.

– Tudjátok, ti szerelmesek, hogy ezt a nagy vállalkozást Józsikának kell megtennie. Mert ha nem ő mondja meg, akkor Petkó szívesen elvállalja a kérő szerepét.

– Még csak kéne! – háborodott fel Katica. – Józsika fogja megkérni a kezem! Ugye, Józsika?

– Igen, igen – vállalkoztam hősiesen. – De azért előbb érettségiznünk kell, úgy beszéltük meg.

– Hát akkor el lehet halasztani a lánykérést. Most azt döntsétek el, hogy tanulunk-e tovább, vagy családi ügyekről beszélünk.

Ismét csak Petkó volt a tanulás párti. Mi ketten be-lenyugodtunk. Édesapa magyarázta, hogy a mi nyelvünk különbözik a többi nyelvtől, és a világon nem sok olyan van, mint a miénk. Azt még nem egészen értettem, hogy mi az a ragasztós nyelv, mert erről a szóról nekem mindig az enyv jutott az eszembe meg a csiriz, amit odahaza a suszter bácsi használt, amikor cipőm talpa le akart maradni.

Ez még nem volt elég, mert a következő magyarázata az esetekről szólt, és én már nem tudtam rendesen odafigyelni, mert véletlenül a Dédi ágya alá tett ládikóra esett a tekintetem, és bizony a gondolataim elkezdtek akörül járni, hogy mi is lehet benne.

Mikor Katica megbökte az oldalamat, hogy figyeljek, édesapa éppen azt a latin mondatot magyarázta, ami úgy hangzott, hogy „Agricola terram arat.” Azt is mondta, hogy ez lesz az első latin mondat, amit az iskolában meg fogunk tanulni. Azt magyarázta, hogy a főneveknek esetei vannak. És ez így van a latin és a magyar nyelvben is. Nem tudtam, hogy ennek örülnöm kell-e.

Többet is megtudhattunk volna az esetekről, ha nem jelenik meg Mózes egy idegen emberrel.

– Adj Isten, tekintetes úr. Ez a társam, Mihály, aki velem jött. Földim. Azért jött, hogy mértéket vegyen a vagonokról. Mert be kell azokat takarni, hogy újfent be ne tudjanak ázni. A város adott bádogot, hogy be lehessen fedni mind. Ha meg még más munka van, a Mihály azt megteszi, mert érti ám a mesterségét.

A hosszú szónoklat után a Mihály kezét fogott mindnyájunkkal, még Petkóval is, aztán már nem is késlekedtek sokat, mert Mózessel együtt felmentek a vagon tetejére és egy rúddal gondosan megmérték. Így tettek a többi vagonnal is. A mérést beírta Mózes egy kemény fedeles irkába.

Amikor végeztek, Mózes még visszajött. Elmondta, hogy tán másnap már bádogozni fognak, a famunkát is elvégzik, ha megjön a szállítmány.

– Tudja, tekintetes úr, padló meg deszka lenne, de vagon nincs, mert az oláhok mindent elvittek maguknak. Azért igyekezünk jönni, amint lehet. Áron is tiszteletét küldi a tekintetes úrnak és a tekintetes asszonynak.

– Irigylem őket – mondta édesapa. – Már hasznossá tudták tenni magukat. Biztos vagyok benne, hogy számíthatunk rájuk.

A tanítás ezen a napon befejeződött. Én engedélyt kértem arra, hogy körülnézhessek a környéken. Meg is kaptam, azzal a feltétellel, hogy sötétedésig vissza kell térnem, és addig is vigyázok magamra. Petkó kijelentette, hogy ő is jön, és majd vigyáz rám.

Azt remélte, hogy csak ketten megyünk, de Katica is jönni akart, vele meg éppen én nem akartam ellenkezni.

Így szépen sorba felkerestük engedélyért Piroska nénit, Katica nénikéjét és Emma nénit, Petkó anyukáját.

Amikor Katica a nénikéjével beszélt, Petkó biztatott, hogy mindjárt ejtsem meg a lánykérést is. Mondtam a barátomnak, hogy butaságokat beszél, még nem vettünk gyűrűt, anélkül nem lehet lányt kérni.

Érdemes volt sétálni, mert olyat láttunk, amit korábban még képen se. Szénásszekerek jöttek valahonnan a postaúton. A rakományuk nagyobb volt, mint egy ház. Hosszú rúd állt ki a szekér végén és a széna tetején is. Vastag kötelekkel szorították össze a rudakat. A hajtók fent ültek a magasban, nem is lehetett alulról jól látni őket. A hosszú szénásszekereket nem lovak húzták, hanem nagy szarvú szürke állatok. Hasonlítottak a tehenekhez, de mindegyiknek széles szarva volt, és másképpen hajoltak, mint a mezőfényi teheneké.

Megint Petkó volt a legokosabb köztünk, mert ő tudta mondani, hogy azok a gyönyörűséges és méltóságos állatok a szilaj marhák. Azok Debrecen és a Hortobágy büszkeségei. Nénikéje mesélt neki ezekről, amikor megtudták, hogy Debrecenbe hoznak minket. Nekem az is olyan különös volt, hogy a szekér hajtói csak rákiabáltak az igába fogott állatokra és azok a parancs szerint fordultak, amint megtudtuk, a szénapiac felé. Petkónak minden bűnét megbocsátottuk, amikor kitalálta, hogy a kiálló hosszú rúd végére fel lehetett ülni. Meg is tette, hogy példát mutasson. A következő szekér rúdja meg ketten ültünk fel Katicával, mert mindenáron kapaszkodni akart belém. Lassan haladtak az ökrök. Minket még a következő szekér hajtója

is megláthatott, de nem kiabált ránk, az ökrök meg nem törődtek velünk. A végállomásig utaztunk, ahova még sötét előtt megérkeztünk.

Mikor lecsöppentünk a rúdról, akkor vettük észre, hogy nem csak a szilajok voltak szürkék, hanem mi is azok lettünk, az út porától. Katica ezen is nagyon tudott nevetni.

– Most már kár, hogy nincs meg a bajuszod, Józsikám. Mert akkor igazi ősz, öregembernek látszanál.

Ez volt az első alkalom, hogy Józsikájának szólított, ezzel hozta tudomásomra, hogy a birtokába vett engem. Nem tudom, miért, hogy én mindjárt a Lóna nénire gondoltam.

Vacsorára kenyeret és szalonnát kaptam. A szalmazsákomat édesapa kicserélte a Dédi ágyára, és ettől fogva nem kellett már a padló aludnom. Arra gondoltam, hogy az ágyam alatt van a csodálatos ládikó, a titokzatos kincsével.

LEGYEN ÖN IS SZERZŐNK!

Az Ad Librum PodPress szolgáltatása keretében mindazt kínálja, ami kéziratából professzionális könyvet hoz létre:

- könyvészet (ISBN beszerzés, vonalkód készítés, kötelespéldányok kezelése, helyes címnegyed és bibliográfiai adatok);
- szöveggondozás (gépelési, nyelvtani, központosági, nyelvhelyességi, stiláris hibák javítása, egységesítés);
- tördelés (megfelelő oldal és tükör kialakítása, szövegközi helyes tipográfia, jegyzékek létrehozása, képek szkennelése);
- borítótervezés (beleértve a jogtisza illusztráció beszerzését, együttműködésben a szerzővel);
- digitális nyomtatás (Xerox színes és fekete gépeken többfajta méretben és kötéssel);
- marketing (külön weboldal minden szerzőnek, boltmarketing, letölthető részlet (mint ez a pdf fájl is), hírlevél, prospektus);
- terjesztés (saját online könyvesbolt, partnerboltok és könyvesboltláncok).

A végeredmény olyan könyv, amely megfelel a kiadói és könyvterjesztői elvárásoknak.

KÖNYVEK KÍVÁNSÁGRA!

A kívánság szerinti digitális nyomtatás egyszerre csak kis sorozat (20-500 példány) finanszírozását igényli, a gyors utánnyomások révén pedig korlátlan ideig a könyvpiacon tarthatóvá válik a kötet.

További információ:

<http://podpress.hu/>

<http://adlibrum.hu/>

Ad Librum Kft. irodája

Porta Irodaház 5. em. 17. 1107 Budapest, Mázsa tér 2-6.

Tel: (06-1) 814-2590, (06-20) 510-1558. Email: info@adlibrum.hu

ADJA KI KÖNYVÉT!

Szerzői és intézményi kiadások gondozása